O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

Majestatea Sa Regele
MIHAI AL ROMÂNIEI

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

Convorbiri cu
PHILIPPE VIGUIE
DESPLACES

Versiunea în limba română:
ECATERINA STAMATIN

LI^RA

EDITURA LIBRA
București, 199S

Coperta: STAN BARON

ISBN 973-9016-38-3

Autorii adresează mulțumiri tuturor celor care au contribuit la realizarea acestei lucrări și. în mod deosebit:

— Alteței Sale Regale Prințesa Margareta a României,

— Alteței Sale Regale Prințesa Sofia a României,

— Doamnei Corina Motts, șefă a secretariatului particular al Majestății Sale Regele României,

— Prințului Constantin Brancovan, secretar particular al Regelui,

— Domnului Guy dochard, delegatul francez al Fundației Prințesa Margareta.

Nu prea departe, Lângă un mic crâng Spre aripa veche-a castelului Trandafirii regelui înfloresc singuratici. Ei au grația și misterul Unei fidelități neostenite.

P. de la Coste-Messelifere
(Bibelourile din majolică)

Prefață

Doar câțiva kilometri despart aeroportul din Geneva de Versoix, mică localitate liniștită ce se întinde pe malurile lenețe ale lacului Leman. Nu departe de centru, șoseaua își croiește calea printre locuințele pașnice. Drumul urcă ușor și se bifurcă, în vârful colinei. De aici se vede o vilă mare, retrasă față de drum, înconjurată de un parc nu prea întins, dar impecabil întreținut. De la șosea până la vilă, traversez o curte mică, mărginită de clădiri în formă de L. în garajul deschis, întrezăresc un jeep acoperit în parte de o prelată; voi afla mai târziu că este cel al generalului Patton, oferit Ma- jestăților lor de către Prințul Charles de Luxemburg. Astfel, am pătruns în reședința din exil a suveranului care a domnit timp de zece ani peste milioane de români: Majestatea Sa Regele Mihai al României.

Un bărbat îmi deschide ușa și mă conduce în salonul foarte mare unde domină un tablou înfățișându-1 pe acel frumos adolescent care a fost Regele Mihai, în costum de vânătoare, cu o pușcă în mână. Două canapele largi peste care este aruncat un pled sunt așezate în unghi, în apropiere de imensele ferestre care se deschid spre parc. într-o liniște tipic helvetică, în depărtare se zăresc avioane care taie orizontul, coborând lin spre apropiatul aeroport de la Cointrin (aeroportul orașului Geneva - n.t.). Poate că imul dintre ele vine de la București...

O pisică mare, neagră, ce dormitează pe tăblia unui calorifer deschide pe jumătate ochii. Animalul pare să fie obișnuit cu vizitele.

Mobilele, de factură mai curând modernă, sunt puține. Simplitatea ansamblului te face

-11 - in mod inevitabil sa gândești că acqastă familie s-ar afla aici doar în trece/e...

Venind în urma fiicelor sale, Prințesele Margareta și Sofia, si a unei colaboratoare din cadrul secretariatului particular, având în mână o agendă, Regele intră în încăpere, încercând să-i potolească pe cei doi cățeluși de care nu se desparte, doi chihuahua, ale căror dimensiuni sunt invers proporționale cu zarva pe care o fac. în haină de tweed și pantalon de casa, Mihai al României, care abordează pe cămășile sale cifrul său regal, patru ”M” dispuși în cruce, impresionează prin eleganță și prin ' acea distincție pur englezească pe care regina Victoria, străbunica sa, ar recunoaște-o, fără îndoială. înalt, el are un fel de a se ridica, de a se așeza, de a merge, de a-ți vorbi cu o curtenie ce nu este egalată decât de simplitatea sa, lăsând o impresie de absolută majestate. Trebuie spus că acest bărbat cu ochii de un minimat albastru deschis este descendentul unei dinastii ce se înrudește cu tot ceea ce a domnit sau mai domnește încă în Europa. Genealogia regală a lui Mihai al României este perfectă. Destinul său, însă, se arată a fi mult mai sacadat.

Pe parcursul celor zece zile de convorbiri pe care le vom avea, Regele va face să reînvie acest destin făcut din umbre și lumini, împletit strâns cu cel al unei țări încă sfâșiate, râvnite, amenințate, invadate de vecinii săi: o Românie pe care Suveranul nu a încetat nici o clipă să o iubească.

Rege la șase ani, detronat de propriul său tată, reașezat pe tron câțiva ani mai târziu, Mihai al României a luptat mereu pentru a păstra integritatea țării sale. La douăzeci și trei

de ani, în plin război mondial, el a condus o lovitură de stat care a scăpat România din alianța ei cu Germania nazistă și a făcut-o să treacă în tabăra aliaților. în acea noapte, Bucureștiul, în sărbătoare, l-a aclamat cu entuziasm.

Curând însă, cumplita împărțire de la Yalta a pus România în fața unui alt pericol, cel al comuniștilor care vor sfârși prin a înfrânge rezistența regală. Pentru a evita o baie de sânge, Regele Mihai al României s-a

 văzut constrâns să abdice. Poporul l-a plâns, dar poporul a fost neputincios. Europa a evitat să-l susțină pe acest Suveran rătăcitor care îi amintea în mod dureros inconștiența de care a dat dovadă față de situația țărilor din Est.

în acest timp, în exil, Regele Mihai al României a practicat meserii dintre cele mai umile sau pitorești, rămânând în permanență la curent cu situația poporului său. Simt reînviați aici, la Versoix, patruzeci și doi de ani de exil, patruzeci și doi de ani de eforturi menite să denunțe abuzurile unui regim totalitar - ale cărui dimensiuni reale par a fi fost ignorate în Vest - până la prăbușirea unui tiran ce fusese luat drept un om al deschiderii: Ceaușescu.

A sosit oare, pentru Regele Mihai al României, momentul întoarcerii pe pământul natal? în timp ce mii de români îl aclamă, înălțând deasupra capetelor portretul său, câțiva comuniști de stil nou, dar de modă veche, îl readuc la frontieră sub amenințare. Le este, oare, teamă de reîntoarcerea libertății?

Căci, în mod paradoxal, această revenire ratată (în 1990, n.t.) reprezintă pentru Rege o primă victorie. Liniștit și senin precum sunt oamenii pe care Istoria îi prezintă posterității, Regele Mihai și-a văzut, într-o clipă, lupta

cunoscută de întreaga lume.

Câteva luni mai târziu, Regele Mihai I a putut, în sfârșit, să regăsească acest popor care nu l-a uitat și care', cu zecile de mii, s-a îmbulzit pe străzile Bucures- tiului, pe unde a trecut, în ziua sfântă a Paștelui. Regele se întorsese. La fel și speranța. Căci mulți sunt cei care se întreabă: și dacă doar o monarhie s-ar dovedi capabilă să restabilească în România adevăratele valori democratice ?

Philippe VIGUrâ DESPLACES

"Da, doar un Rege ar putea împiedica prăbușirea în această sărmană Românie"

Eugen Ionescu,
27 aprilie 1990

CAPITOLUL I

REGELE COPIL

Patruzeci și cinci de ani de dictatură comunistă au dat Bucureștiului aspectul unui oraș sinistru, desfigurat de piețele cu dimensiuni inumane, în care se ’’varsă” bulevarde mai largi decât Dunărea.

Ce contrast, dacă te gândești că, în anii douăzeci, Bucureștiul era imul dintre cele mai vesele și mai strălucitoare dintre orașele Europei! O faimă care îl făcuse să fie supranumit ’’Micul Paris”... Era deajuns să te plimbi pe Calea Victoriei pentru a te convinge de aceasta: în- tr-adevăr, pe artera principală a Bucureștiului se etala fastul unei țări prospere. Automobilele mari circulau cu dificultate pe strada animată, prin mijlocul acelei mulțimi numeroase care trecea pe lângă magazinele modistelor sau se oprea în fața vitrinelor aranjate cu gust.

Fugind de acest vacarm, lumea bună își găsea refugiul pe banchetele capitonate ale faimoasei cafenele Capșa, unde se strângea toată elita orașului, celebrități mondene, oameni de afaceri în redingotă și cu monoclu, atașați de ambasade cu mustăți pomădate, ofițeri cu mănuși albe și pieptul acoperit de eghileți auriți... Se urzeau combinații politice, se perora despre consecințele reformei agrare, sau se comentau ultimele bârfe, privind în oglinzile mari cum dispărea silueta vreunei elegante îmbrăcate după moda pariziană. Căci Bucureștiul te făcea într-adevăr atunci să te gândești la Paris sau la Neapole. Domnea aici o

atmosferă de liniște, de

râsete și de seducție, care reamintea călătorului că România este, de asemenea, o țară latină.

Occidentalizarea crescândă a acestui tărâm al contrastelor lăsa totuși să persiste un puternic parfum de Orient. Timp de secole, provinciile de la Dunăre au trăit intr-adevăr sub suzeranitatea vecinului lor turc. Nu se servea la Capșa dulceață de trandafiri alături de fur- securi franțuzești și de prăjituri vieneze? Asociere de bunătăți care părea să reflecte itinerarul Orient-Expre- sului...

Străzile capitalei române păstrau, în același timp, un aspect primitiv și dur. Erau țiganii aceia care alergau prin praf cu picioarele goale, sau acel ursar coborât din Carpați, sau acei negustori ambulanți care își purtau coșurile mari cu fructe atârnate la capetele unei cobi- lițe... Culorile vii ale costumelor țărănești contrastau cu anteriul negru al preoților, căciulile de astrahan cu jobenurile, carele cu boi cu automobilele Hispano-Suiza. Căci, dacă unul din capetele Căii Victoriei se deschidea spre Constantinopol, celălalt se îndrepta spre văile întunecoase ale Transilvaniei...

Țară de la răscruce, țară tampon, în mod inevitabil România a stârnit toate poftele și i-a îndurat pe toți năvălitorii. Romanii, ostrogoții, hunii, mongolii, bulgarii, otomanii, slavii, toți au călcat în picioare pământurile de la Dunăre, în așa măsură încât s-a putut vorbi despre un ''blestem românesc"... Favorizată de natură, țara părea să fie urgisită de soartă.

Această fatalitate a lovit o dată mai mult România la 20 iulie 1927. ''Regele cel bun", Ferdinand I, a murit în plină glorie. Calea Victoriei era în doliu. Corpul său a fost așezat

pe un afet de tun și cortegiul, precedat de ofițeri călări purtând cască cu vârf, a coborât lent de-a lungul străzii mărginite de mulțimea reculeasă.

Tradiția vrea ca un tron să nu rămână niciodată vacant și de aceea tristețea unui popor la moartea Suveranului său se însoțește întotdeauna de uralele entuziaste care salută noua domnie. în sala Parlamentului, în fața

reprezentanților poporului român, s-a înfățișat o femeie al cărei chip era acoperit de un voal lung. Ea ținea de mână un băiețaș îmbrăcat tot în satin alb.

- Trăiască Mihai I! Trăiască Regele Mihai I al României!

Copilul a tresărit auzind uralele ce au răsunat sub bolta Parlamentului. Mama sa l-a făcut să înainteze pe estrada îmbrăcată în negru. Aici, venindu-și în fire, micul Rege a dus mâna la frunte și a schițat primul său salut oficial.

Destinul României atât de râvnite se sprijinea pe umerii firavi ai unui copil de șase ani...

«

*

♦ *

- Sire, viața Majestății Voastre a fost așezată de foarte devreme sub semnul datoriei față de patrie. Ați rămas cu sentimentul unei copilării furate?

- Faptul e că, de foarte tânăr încă, a trebuit să fac față unor situații care nu erau cete ale unui copil ca toți * ceilalți. Gândiți-vă că am fost Rege la șase ani, detronat de tatăl meu la nouă ani, din nou Suveran la nouăsprezece ani și, pentru a încheia, exilat la douăzeci și șase! De la naștere până la tinerețe, nu am cunoscut - ca

să spun așa - decât intrigile de palat și singurătatea puterii, un fast întotdeauna apăsător și, mai ales, lipsa dureroasă a unei vieți de familie...

M-am născut la 25 octombrie 1921, adică sub domnia bunicului meu, Regele Ferdinand I. Tatăl meu era prințul Carol al României, moștenitor prezumtiv al tronului, iar mama mea - principesa Elena a Greciei.

Ea este cea care mi-a ales prenumele, Mihai în românește, Michel în franțuzește. în gândul ei, era un omagiu adus lui Mihai Viteazul, un principe al Țării Românești care i-a bătut pe turci la-4595 și care este pentru noi un adevărat erou național. Lui i se datorează unirea, chiar dacă temporară, a provinciilor Țara Ro-

mânească, Moldova și Transilvania. A murit în 1601, sub loviturile de pumnal ale unui trădător...

- Mihai Viteazul este deci, într-un fel, simbolul unității românești. Totuși aceasta nu va fi realizată decât după aproape trei secole. Unirea trebuia să fie precedată de independență, și aceasta, independența, este marea operă a primului Rege al României, Carol I, sosit pe pământul românesc în 1866...

- Trebuie să încercați să înțelegeți care era situația noastră până la acea epocă. Vechile familii domnitoare din regiunea dunăreană se luptau fără încetare pentru diferitele provincii a ceea ce nu constituia încă România. Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, colonelul Alexandru Ioan Cuza a fost, totuși, ales pe tronul celor două principate: Moldova și Țara

Românească. Era începutul întemeierii națiunii române. Dar asta nu însemna că certurile dintre marile familii au încetat.

Parlamentele Principatelor Unite au considerat că această situație nu mai putea dura, că ea era mult prea dăunătoare pentru interesele generale. Atunci s-a născut ideea de a face apel la o dinastie străină pentru a domni peste ambele principate, care ar fi format România. Se spera că în felul acesta va fi rupt cercul conflictelor personale.

Primul ''candidat" avut în vedere a fost un belgian, contele de Flandra. Acesta a refuzat oferta. Atunci, alegerea s-a îndreptat spre o familie princiară germană, familia de Hohenzollem-Sigmaringen. Cu aprobarea lui Napoleon al Ill-lea, Karl de Hohenzollem, cel de-al doilea fiu al familiei, un tânăr de douăzeci și șapte de ani, ambițios și hotărât, și-a propus să ducă la îndeplinire o sarcină uriașă: să întemeieze un Regat, să dea naștere unei națiuni... Se afirmă că, înainte de a accepta această coroană, Karl ar fi deschis un atlas și ar fi tras cu creionul o linie între Londra și Bombay. Văzând că ea trece prin România, ar fi exclamat: ''Iată o țară cu viitor!".

- 22-

REGELE COPIL

S-a spus că această Românie fusese creată în grabă, simplu amalgam de populații disparate în vârful căruia fusese instalat un prinț german. De fapt, țara a fost salvată de la dezbinare prin acțiunea unor bărbați profund patrioți: ei au fost conștienți că prin instalarea pe tron a unei persoane dintr-o dinastie străină, s-ar pune capăt disensiunilor interne. De altfel, este exact ceea ce s-a și petrecut.

Totuși, la acea epocă, țările vecine, în special Austro- Ungaria, nu erau deloc favorabile unui astfel de proiect. Ele nu vedeau cu ochi buni

nașterea unei Românii puternice. Din această cauză, Karl de Hohenzollem, viitorul Carol I, fratele străbunicului meu, a fost obligat să ajungă la București sub un nume fals. Și-a luat identitatea unui om de afaceri elvețian, dispunând în felul acesta de un pașaport elvețian. De la Viena, capitala austro-ungară, el a venit pe Dunăre cu un vapor cu aburi. Când comandantul vasului și-a dat seama de adevărata identitate a pasagerului său, era prea târziu: prințul de Hohenzollem pusese de-acum piciorul în România. Până la București a ajuns cu o trăsură cu cai și, în felul acesta, a început marea aventură...

- Bismarck ar fi spus despre desemnarea lui Karl: "într-adevăr, o bună avansare pentru un căpitan prusac!".

- în momentul în care a fost ales pentru a întemeia Regatul României, prințul Karl de Hohenzollem era într-adevăr ofițer în armata germană.

De cum a ajuns la București, prințul Carol - își românizase prenumele - a început prin a constitui partidele și a organiza viața politică a provinciilor române (Țara Românească, Moldova și o parte a Basarabiei, la frontiera rusă). Dar eforturile sale s-au îndreptat îndeosebi spre făurirea unei conștiințe naționale, care să stea la baza edificării democrației românești. A purces apoi la modernizarea țării prin construirea' de drumuri și de căi ferate, prin impulsionarea industriei - ce abia se

năștea prin reforma administrației și a armatei...

în 1877-1878 a angajat această din urmă

instituție alături de ruși împotriva turcilor, în sudul Dunării. Legat de acest război, există un amănunt pe care puțini îl cunosc și care este interesant pentru destinul românesc. Carol propusese ajutorul său armatei țarului Alexandru al II-lea, care îl refuzase. Dar, lângă micul orășel Plevna, la sud de Dunăre, rușii s-au aflat într-o situație foarte grea în fața turcilor. Erau în pragul dezastrului. Au adresat atunci un apel pentru ajutor prințului Carol. Acesta a trecut Dunărea în fruntea armatei române, i-a bătut pe turci și a salvat astfel armata rusă. Drept ''mulțumire", aceasta din urmă ne-a confiscat sudul Basarabiei!

Este adevărat că, în schimb, Rusia a recunoscut independența și suveranitatea României. Carol a dobândit titlul de pnncipe ereditar. în 1881, Principatul României a devenit, în mod oficial, Regat, iar Carol si-a pus pe cap o coroană făcută din oțelul unui tun de la Plevna. Devenea, astfel, primul Rege al României. Eu sunt cel de-al patrulea.

- V-ați născut la Sinaia, într-un castel ca în basme, construit de însuși Carol I, fondatorul dinastiei Majes- tății Voastre. Scriitorul Jorge Luis Borges a spus despre Versailles că este o nebunie. La timpul său, Sinaia nu a fost la fel?

- O nebunie poate că nu, dar în mod cert o mare reușită. De ce a ales primul Rege al României Sinaia ca reședință de vară, nu aș putea să vă spun. Probabil din cauza poziției superbe și datorită relativei apropieri de București. In orice caz, Carol I a găsit locul pe gustul său. La sfârșitul secolului al XIX-lea, el a cumpărat o proprietate imensă, de mai multe sute de hectare, care se întindea între Sinaia propriu-zisă - mică stațiune climaterică din Carpații transilvani - și valea Bravnovei, la nord. El a achiziționat, de asemenea, două sau trei

fabrici care făceau parte integrantă din domeniu.

La Sinaia, Carol I a înălțat un important ansamblu de clădiri. Trebuie să ne reamintim că, la acea vreme, către 1880, a ajunge de la București acolo era o adevărată expediție. Si, întrucât Curtea a venit să se instaleze împreună cu kegele și Regina, pentru mai multe luni, a trebuit să fie clădită o capitală în miniatură pentru a primi toată această lume.

Edificiul principal era castelul Peleș, pe care unii l-au descris ca fiind un ’’turn Babei al stilurilor”: într-adevăr, este o construcție destul de heteroclită, cu acoperișurile sale ascuțite, cu turnulețele sale ciudate și sălile sale bizantine. Castelul este imens. Decorațiunea interioară este tot atât de disparată ca și arhitectura: lambriurile de lemn sculptat amintesc de nebrenașterea germană, dar și de stilul florentin sau maur.

Pe vremea mea, castelul Peleș era deja un muzeu, care adăpostea, între altele, tablouri de pictori renumiți și obiecte de artă din toată Europa. Cred că, după plecarea noastră, a rămas tot muzeu.

Căci noi nu am locuit niciodată acolo. Preferam o clădire mai mică, în spate, mai modestă sau mai curând mai puțin grandioasă. în această casă m-am născut eu, în 1921.

Țin să precizez că Sinaia a fost construită din fonduri private și nu publice, fonduri care proveneau, probabil, din moștenirea germană a Regelui Carol I, fratele străbunicului meu. Prin urmare, este vorba de un bun de familie al cărui moștenitor actual sunt eu, după bunicul si tatăl meu, și consider că acest domeniu mi-a fost confiscat în mod total ilegal.

- în fruntea acestei Curți Regale a României pe care o evocați se găsea Regina Elisabeta, de

origine, de asemenea, germană...

- Ea era născută Prințesă de Wied. L-a întâlnit pe soțul ei la Berlin, pe vremea când Germania era un impe-

riu. în palatul regal din Berlin, tânăra și impetuoasa Prințesă alunecase pe scara cea mare. Un bărbat care urca treptele a prins-o aproape din zbor. Era Prințul Karl de Hohenzollem. Ea nu îl cunoștea, habar n-avea că acest tânăr ofițer german va deveni într-o zi Carol I, Regele României, iar ea îi va fi soție și deci prima Suverană a acestui regat de la Dunăre. Povestea este nostimă: Elisabeta de Wied a căzut, pur și simplu, în brațele soțului său...

în 1869, Regele Carol a revenit în Germania pentru ”a pune la picioarele” Elisabetei de Wied Coroana României. Căsătoria lor a fost oficiată la scurt timp. De cum a ajuns la București, Elisabeta a învățat românește. Ulterior, ea va face foarte mult pentru litere, poezie și muzică în România. Ea însăși scria. în lumea întreagă, va fi cunoscută sub pseudonimul literar de Carmen Sylva - Carmen, cântul, Sylva, pădurea, în latinește.

Tocmai sub domnia condeiului și a farmecului său a fost Bucureștiul supranumit ’’micul Paris”. Regina-poetă era într-adevăr foarte apropiată de Franța. Această înclinație reflecta, de altfel,gustul românilor, care sunt de origine latină. Francofllia noastră datează de la acel mare suflu de libertate care a fost, în toată Europa, revoluția de la 1848. Multe personalități române, din domeniul culturii sau al politicii, făceau ’’naveta” între Paris și București.

Unele lucrări ale lui Carmen Sylva au fost

chiar premiate de Academia Franceză. O operă precum ''Gândurile unei regine", în care dă dovadă de feminism și de spirit rebel, apare astăzi întru totul modernă. Acest ''avangardism" dovedește în orice caz că România de atunci avea o viață culturală foarte bogată.

- Regele Carol I și Regina Elisabeta s-au consacrat în întregime construirii României, atât în plan economic cât și cultural. Totuși, atunci când primul război mondial a izbucnit, în august 1914, inima sa nu i-a reamintit Regelui că el este un Hohenzollern, un Prinț german?

REGELE COPIL

- Aceasta a fost pentru Regele Carol I o dramă cumplită. Originea sa, familia sa, educația sa, totul îl predispunea să se alăture în acest conflict taberei Imperiilor centrale: Germania si Austro-Ungaria. însă, prin tradiție și interese, românii înclinau mult mai mult spre Antanta franco-britanică. Țara de origine sau țara de adopțiune? Această dilemă i-a dat o lovitură fatală Regelui Carol I: el a murit în somn, în octombrie 1914. Regina Elisabeta avea să-1 urmeze, doi ani mai târziu.

Carol I nu a avut copii. I-a urmat, deci, la tron nepotul său (de frate, n.t.), bunicul meu, Ferdinand. Ferdinand de Hohenzollem era la acea vreme un bărbat de vreo cincizeci de ani, pe care boala îl îmbătrânise timpuriu. Timid din fire, se simțea mai puțin în largul său în sala mare de bal a Palatului Regal decât în biblioteca sa, unde studia vechi manuscrise sau planșe botanice.

După doi ani de tergiversări, Regele Ferdinand I a ales calea angajării României alături de Aliați, împotriva propriei sale țări de origine. Trebuie să ne închipuim drama interioară pe care o atare situație o poate

reprezenta pentru conștiința unui principe. Să mori pentru o țară care nu este cea în care te-ai născut, ci pentru cea căreia, în mod liber, i te-ai dăruit. Acestea sunt lucruri puțin sau greșit cunoscute. Totuși este ceva frumos, prioritatea datoriei față de patrie...

Ferdinand I a fost, de altfel, ultimul Rege care a purtat numele de Hohenzollem. După el, atât tatăl meu cât si eu ne-am numit "de România". în exil, a trebuit să mă lupt luni de zile cu autoritățile elvețiene care nu vroiau să treacă pe documentele oficiale legate de șederea mea în Elveția numele "de România"... Am câștigat în cele din urmă, dacă se poate vorbi de victorie...

- Dinastia a devenit cu adevărat română. Copiii ei nu continuau, totuși, să fie crescuți după principiile germane? Astfel, Carmen Sylva povestește că în copilărie nu i se accepta nici un capriciu, că mama sa le dăduse instrucțiuni guvernantelor sale să nu cedeze niciodată.

-27-

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

Educația Majestății Voastre a fost făcută tot atât de rigid?

- Nu, nu de la început. Rigiditatea, aș spune mai curând rigurozitatea, se va impune mai târziu. Mama mea, Principesa Elena a Greciei, a fost cea care s-a ocupat de educația mea în cursul primilor ani. Strictei discipline germane, ea prefera formarea caracterului după sistemul englez, mult mai flexibil.

Religia ocupa totuși un loc important în această educație. Mama mea îi acorda o mare importanță. Ea provenea dintr-o familie greacă, ceea Ce explică multe. Totuși, învățătura pe care mi-a dat-o era mai mult creștină decât religioasă. Există o mică diferență între cele

două: una este să mergi tot timpul la biserică și alta să trăiești ca un adevărat creștin. Mama nu vroia să facă din mine un om evlavios, ci să mă crească în spiritul creștin. Ea mi-a imprimat câteva linii de comportare după care m-am condus întotdeauna. între altele, prin modul în care se comporta cu ceilalți, prin respectul pe care îl manifesta față de cei pe care de obicei îi numim ''oameniimărunți". Nu înseamnă că, dacă te afli într-o poziție excepțională, trebuie să îi tratezi de sus pe ceilalți. Trebuie să te apropii pe plan uman cât mai mult cu putință de ceilalți, de cei care simt umili și care au, cel mai adesea, nevoie de tine. Toate acestea erau principii admirabile, de o mare simplitate și de o reală importanță.

- Dar o astfel de educație nu vă predestina, oare, să succedați mai curând unui suveran din secolul al XIX- lea decât să domniți până în pragul secolului al XXI-lea?

- Dumneavoastră nu trebuie să uitați că ideea de a deveni Rege al României nu domina viața mea de zi cu zi. Desigur, știam că voi fi chemat să domnesc, dar nu-mi închipuiam că aceasta se va întâmpla la șase ani!

- Care sunt personajele care au contat cel mai mult pentru Majestatea Voastră, în anii primei copilării?

Care sunt fantomele Istoriei care traversau sălile de bal ale Palatului?

- Bunica mea, Regina Maria, soția Regelui Ferdinand I, este o figură esențială a copilăriei mele. Nepoată a Reginei Victoria a Angliei și a Țarului Alexandru al II-lea al Rusiei, avea un temperament excepțional! Se dedica scrisului,

ceea ce, de altfel, a provocat unele fricțiuni cu Carmen Sylva. Era, într-un fel, o rivalitate în planul creației literare. Regina Maria a făcut mult în timpul războiului din 1914. Era numită ''mamarăniți- lor" pentru că vizita toate spitalele, chiar și în timpul epidemiei de tifos.

Și apoi alte ''fantome ale Istoriei", cum spuneți dumneavoastră, m-au marcat. Mă gândesc la mătușile mele. Una dintre ele se căsătorise cu Regele Greciei, iar cealaltă cu cel al Iugoslaviei, cel care a fost asasinat împreună cu Louis Barthou la Marsilia, în 1934. Veneau pe la noi din când în când. Le vedeam, fără a acorda totuși prea multă importanță acestor vizite regale, care erau, la acea vreme, un lucru curent. Ceea ce astăzi pare extraordinar făcea parte în acea vreme din viața mea de zi cu zi.

- Dar tatăl Majestății Voastre, prințul Carol? Era un personaj destul de puțin obișnuit, care a avut o viață sentimentală, ca să spun așa, agitată...

- în tradiția noastră, un principe al României nu se putea căsători cu o româncă, pentru a nu favoriza, în interiorul țării o familie anume, oricare ar fi fost ea. Tatăl meu, însă, s-a îndrăgostit de Zizi Lambrino, o femeie care provenea dintr-o familie română burgheză. S-a căsătorit cu ea în secret, în străinătate, în 1918. Au avut, de altfel, și un copil. Cedând însă presiunilor politice, Carol a trebuit la scurt timp să accepte anularea acestei căsătorii. S-a întors deci în România, apoi s-a căsătorit în 1921 cu Principesa Elena a Greciei și a Danemarcei, mama mea. A îndeplinit astfel condițiile ne-

cesare pentru a domni, când va veni vremea.

Câteva luni mai târziu, însă, a cunoscut-o pe Magda Lupescu, o româncă de origine evreiască, și a căzut sub fascinația acestei intrigante. Au părăsit împreună țara și s-au refugiat în Italia. Scandalul a fost enorm. în ochii românilor, ca și ai dinastiei, tatăl meu se făcuse vinovat de o dublă crimă, abandonându-și în același timp țara și pe mama mea, care tocmai mă adusese pe lume.

A trimis din exilul său voluntar scrisori delirante, în care propunea pur și simplu să dispară de pe fața pământului, să intre în anonimat. Toate acestea pentru o femeie... El ar fi afirmat, de altfel: ”Am același drept la fericire ca și lăptarul meu!”.

în momentul când se desfășurau aceste evenimente, eu nu eram la curent cu nimic. Resimțeam aceste conflicte mai mult decât le înțelegeam. îmi aduc astfel aminte de o duminică la biserică, cu mama mea. O priveam cu coada ochiului și am văzut-o că plânge. Trebuie să fi avut vreo cinci ani. Suferința unei mame, iată, fără îndoială, cea mai veche amintire a mea din România...

- Chiar și astăzi, Sire, considerați că un Rege are dreptul la "aceeași fericire ca și lăptarul său"?

- Nu. Deși suntem și noi oameni, ca oricare alții, rolul nostru ne impune anumite responsabilități. Avem o datorie de împlinit, și asta înainte de toate! Mi se poate spune, desigur, că am o mentalitate oarecum diferită de a celorlalți, sau desuetă, dar aceasta este și rămâne linia mea de conduită.

în ceea ce îl privește pe tatăl meu, el avea o personalitate marcată de contraste violente. Pe de o parte, era o persoană extrem de cultivată, care vorbea mai multe limbi și a cărei conversație era întotdeauna deosebit de strălucitoare. Atunci când vorbea, aveai impresia că asculți un profesor universitar. în schimb, din punct de vedere uman, el avea, nu

știu de ce, unele înclinații bi-

zare, în totală opoziție cu marea sa cultură și, mai ales, cu responsabilitățile sale. Ducea de fapt o viață dublă, fără să accepte să-și sacrifice existența privată celei publice. Contrar însă celor ce s-au spus, viața sa intimă extravagantă nu a împiedicat România să prospere, din punct de vedere economic, sub domnia sa. Contrastul se manifestă și aici.

Acestea fiind spuse, așa cum am afirmat întotdeauna, persoanele de condiția noastră, la fel cu cei care guvernează, nu pot avea două existențe complet separate. A te angaja pe această cale înseamnă a-ți asuma riscul de a strica totul. De altfel, este tocmai ceea ce s-a întâmplat în cazul tatălui meu.

- Spuneați că din prima sa căsătorie cu Zizi Lambrino s-a născut un copil. Acest frate vitreg poartă numele de Carol-Mihai...

- Nu! El nu a fost botezat Carol. Numele său este Mircea-Grigore Lambrino. El nu și-a luat decât mai târziu prenumele de Carol.

- Majestatea Voastră nu îl recunoaște ca membru al familiei Voastre nici pe el, nici pe fiul său, Paul. De ce această ranchiună? La urma urmei, Mircea-Grigore Lambrino nu este el fratele vitreg al Majestății Voastre?

- în statutul familiei domnitoare, este stipulat în mod clar faptul că nici un membru al Familiei Regale nu are dreptul de a se căsători fără permisiunea Regelui. La acea vreme, bunicul meu, Regele Ferdinand, era șeful familiei. El nu

și-a dat consimțământul pentru căsătoria dintre tatăl meu și Zizi Lambrino. Conform legilor române, această căsătorie era, deci, nulă și neavenită.

V-am spus adineauri că anularea căsătoriei a fost făcută ”sub presiune politică”... Ca să fiu sincer, în ce mă privește, nu cred deloc că lucrurile au stat așa. Adevărul este că tatăl meu se plictisise de-acum de Zizi Lambrino și că nu ținea la copil. Zizi Lambrino a trăit după aceea la Paris, cred, unde statul român îi plătea o pensie. A murit în 1953.

- Exilul nu v-ar fi putut, oare, apropia de acești descen- denți?

- Dacă ei ar fi fost oameni simpli, liniștiți, de ce nu? Eu consider, însă, că s-au comportat rău. După moartea tatălui meu, ei au solicitat printr-un tribunal francez dreptul de a purta numele nostru, drept care le-a fost recunoscut. Or, nici un tribunal străin nu poate să își aroge astfel de prerogative, care aparțin în exclusivitate Ministerului Regal. Membrii familiei Lambrino nu s-au oprit aici, adăugându-și la numele lor titlul de principi ai României, ceea ce este culmea. Nu ’’devii” prinț sau prințesă a României, te ’’naști” sau nu așa. Așa ceva nu se poate face oricum. Susțin în continuare că persoana care astăzi se prezintă sub numele prințul Paul de Hohenzol- lem-România nu este decât... domnul Lambrino.

- Atunci când, de exemplu, el scrie o carte sub numele de Paul al României, îl urmăriți în justiție?

- Nu. Nu merită osteneala. După părerea mea, el nu constituie o amenințare serioasă.

Atât timp cât ne lasă în pace, vom proceda la fel în ceea ce îl privește.

- Dar, Sire, ați fi putut să îl înnobilați, să îi conferiți un titlu - altul decât cel de prinț -, așa cum a procedat Ludovic al XIV-lea pentru bastarzii săi...

- în nici un caz. Oricum, la noi nu mai exista o aristocrație propriu-zisă. Existau, desigur, familiile foștilor principi domnitori, ''gospodarii' (hospodar = suveran, în slavonă), dar, prin Constituție, aceste titluri fuseseră abo-

lite pentru a evita rivalitățile dintre clanuri. Altfel spus, nimeni nu era autorizat să poarte vreun titlu în România.

Asta nu înseamnă însă că aristocrații români erau puși la index. Pur și simplu, ei nu mai aveau dreptul să-și poarte titlurile, chiar dacă făceau parte din familii princiare. Sub domnia mea, în România nu a fost făcută nici o înnobilare. Procedura nu mai exista încă din timpul lui Ferdinand I.

- De ce, la 4 ianuarie 1926, Parlamentul român a ratificat numirea Majestății Voastre ca moștenitor prezumtiv în cazul decesului Regelui Ferdinand al României?

- Tatăl meu trăia în exil cu Magda Lupescu și, cu toate soliile insistente ale Bucureștiului, refuza să se întoarcă singur. Parlamentul, printr-o lege-decret ce relua codicilul testamentului Regelui Ferdinand bunicul meu, m-a desemnat deci ca moștenitor al Tronului României. Tatăl meu era decăzut din drepturile

sale la coroană, la care de altfel renunțase el singur, în scris.

Problema era că la acea vreme eu nu aveam decât cinci ani. Regele Ferdinand a lăsat deci în mâinile Parlamentului problema organizării regenței în cazul în care el ar dispărea în timpul minoratului meu. Altfel spus, puterea nu a trecut direct de la bunicul meu la mine.

- Și atunci, care este moștenirea Regelui Ferdinand?

- Moștenirea sa este România Mare, constituită în 1918, imediat după sfârșitul primului război mondial. Transilvania - a cărei populație era majoritar românească - s-a imit, precum Bucovina și, în sfârșit, Basarabia. De altfel, Transilvania, Bucovina și Basarabia ceruseră ele însele Unirea cu România.

între 1919 și 1920, România și-a dublat deci terito-

riul în comparație cu 1914. Faptul este într-adevăr opera bunicului meu.

Dar, de asemenea, cea a Reginei Maria, bunica mea, care nu a ezitat să se ducă la Paris, unde se desfășurau tratativele de pace. Pentru a obține aceste reîntregiri teritoriale, dividende ale angajării României alături de forțele aliate, ea a avut cu Clemenceau discuții destul de vii. Tigrul nu o speria!

*
* *

- Nu aveați decât șase ani atunci când, la 20 iulie 1927, totul s-a dat peste cap. Cum ați aflat,

în ziua aceea, că ați devenit Rege?

- Am trăit acele zile fără a fi pe deplin conștient de evenimente-. Bunicul meu, Ferdinand, abia murise de cancer. Și iată că primeam telegrame de felicitare din lumea întreagă, așa cum se obișnuiește, când eu probabil abia știam să citesc! îmi aduc aminte de parade militare grandioase, dar amintirile mele se amestecă cu fotografiile pe care le-am revăzut după aceea...

La câteva ceasuri după moartea bunicului meu, Camerele m-au proclamat Rege al României sub numele de Mihai I. Dată fiind vârsta mea fragedă, trei persoane au asigurat de îndată regența, așa cum o vroise Ferdinand I: fratele tatălui meu, Prințul Nicolae al României, patriarhul Miron Cristea și președintele Senatului, George Buzdugan. Ei alcătuiau o treime nu prea armonioasă!

în ce mă privește, eram în relații foarte afectuoase cu unchiul meu Nicolae, care mă lua din când în când la plimbare cu mașina. Dar asta nu înseamnă că eram într-adevăr apropiat de el.

- Regele-copil fusese instalat în Palatul Regal?

-34-

REGELE COPIL

- Palatul Regal era mai mult un loc de muncă decât o locuință de familie. Noi locuiam mai sus, la intrarea în oraș, pe șoseaua Kisseleff, o cale largă ce pleacă de la piața Victoriei spre nord, în direcția Transilvaniei și a Sinaiei. Casa noastră era ascunsă în parcul Filipescu. După câte mi s-a spus, ea mai există încă. După plecarea mea, ea a fost ocupată de comuniști și transformată într-un fel de ’’casă de reuniuni”. Nu a mai rămas nimic din decorul copilăriei mele, pe care îl crease mama mea. Casa nu era mare, dar acolo locuiam noi doi, singuri. Aveam

o cameră și, într-o încăpere amenajată sumar ca sală de clasă, venea în fiecare zi un profesor de școală primară. Mai era, de asemenea, o grădină în care mă jucam uneori. Singur, de cele mai multe ori... Rareori, tovarăși de joacă îmi' erau fiii sau fiicele invitaților Palatului.

Mama mea beneficia măcar de compania doamnelor sale de onoare. Aveam câteodată pe lângă mine un aghiotant, ofițeri care mă însoțeau, pe rând, în timpul ieșirilor oficiale, însă evident ei nu îi înlocuiau pe camarazii de vârsta mea...

Aceste ieșiri oficiale, care erau destul de puțin numeroase, constituiau de fapt singurele momente în care participam la viața Regatului, singurele momente în care aveam parte de manifestările de respect datorate* unui Rege. La drept vorbind, eu m-aș fi lipsit bucuros de aceste obligații pe care le suportam fără a le înțelege. A-ți îndeplini datoria, atunci când ai șase ani, este întotdeauna o corvoadă. Asistam la parade sau la treceri în revistă militare, ceea ce - departe de a mă distra - îmi provocau un sentiment de plictiseală ȘL de stingherealâ. Reîntors acasă, redeveneam un copil retras și singuratic.

- Cum a reacționat tatăl Majestății Voastre când ați fost urcat pe tron? Și-a exprimat unele regrete?

- El fusese foarte explicit încă din timpul vieții Regelui Ferdinand: de trei ori îi adusese la cunoștință bu-

nicului meu că renunță la tron și că dorește să trăiască în exil cu ''doamna sa", Magda Lupescu.

Probabil însă că s-a plictisit de lipsa sa de

ocupație ca exilat, tot așa cum se plictisise și de Zizi Lambrino. Dând o nouă dovadă a naturii sale contradictorii, el a comunicat că vroia să se reîntoarcă în România si să-și recapete prerogativele regale. Considera că, o dată cu moartea Regelui Ferdinand, măsurile luate împotriva lui ar putea să dispară mai devreme sau mai târziu. în mai multe rânduri, a declarat că el considera ca fiind de datoria lui să vegheze ca mărirea națiunii să nu sufere nici o atingere, pentru ca fiul său - eu, în cazul de față - să primească "o moștenire intangibilă" atunci când îi va veni vremea. Altfel spus, el nu mă recunoștea ca Suveran.

,Or, criza economică mondială din ajunul anilor treizeci zdruncinase într-o măsură considerabilă echilibrul țării noastre: conjunctura nu era bună în România, iar Regența nu reacționa de o manieră eficientă la marile probleme care se puneau. Aceste lucruri au făcut ca diferite personalități politice ale țării să se îndrepte, în mod natural, spre acest prinț exilat - a cărui viață privată scandaloasă trecea din acel moment pe planul al doilea. Tatăl meu avea reputația de a fi autoritar și, de fapt, situația de criză prin care treceam făcea necesară o mână forte la conducerea țării. încetișor ideea că trebuia ca el să fie rechemat și-a croit drum.

Nu fără rezistență. Deoarece exista un clan care se opunea întoarcerii sale. Mama mea, în special, nu era deloc favorabilă acestei idei. Divorțul dintre părinții mei fusese pronunțat la 21 iunie 1928, aproximativ un an după urcarea mea pe tron. Mama mea se simțea fără îndoială umilită dar, contrar celor ce s-au spus, niciodată nu a încercat să îl calomnieze pe tata în prezența mea sau să-1 facă detestabil în ochii mei.

în fapt, persoana cea mai activă din această facțiune care refuza întoarcerea lui Carol era în mod curios propria lui mamă, Regina Maria. Ea fusese crunt dezamăgită să-și vadă fiul sustrăgându-se de la îndatoririle sale

și optând pentru o viață sentimentală ’’destrăbălată’. La început, i-a purtat pică mamei pe care o considera în parte răspunzătoare, căci după părerea ei o femeie trebuia ”să își țină” soțul. Aceasta era mentalitatea vremii. Mai pe urmă, Regina Maria și-a dat seama că sărmana mea mamă nu putea să facă într-adevăr nimic împotriva naturii soțului său. într-o zi, bunica mea și-a cerut chiar scuze față de mama pentru că o judecase greșit. în cele din urmă, ele două au devenit foarte apropiate. în același timp, bunica mea încerca prin numeroase scrisori să îl convingă pe fiul său, să îl facă să își bașe mințile în cap. în zadar.

Este de înțeles că, după cele trei renunțări la tron ale tatălui meu, Regina nu avea nici un chef să-l vadă reîn- torcându-se în România. Cu atât mai mult cu cât situația personală a lui Carol, foarte controversată, nu dădea despre el, în ochii unei părți a populației, imaginea unui prinț de mare moralitate. Mulți români vedeau în el un bărbat care își părăsise soția, fiul și țara pentru a pleca să trăiască în străinătate cu o aventurieră.

- Totuși, Carol al II-lea se interesa de Majestatea Voastră. Astfel, el îi scrie fratelui său, prințul-regent Nicolae, vorbind despre Majestatea Voastră: "Sunt bolnav de furie când îl văd pe acest băiat cu fizic de copilaș într-un pantalon prea mare pentru vârsta lui. Dată fiind poziția ta actuală, ai nu numai dreptul dar și datoria de a interveni în mod energic”. Deși în exil, el se ocupa de îmbrăcămintea Majestății Voastre, dădea sfaturi fratelui său...

- Da, însă, în realitate, singura care avea autoritate asupra mea era mama.

Recomandările paterne rămâneau fără efect. Nici astăzi nu îmi explic încă această contradicție: el pretindea, îndeosebi în public, ”că mă adora”, ”că avea grijă de mine”, ”că îi lipseam mult”... Dar dacă acesta era adevărul, atunci de ce să ne fi părăsit, pe mama și pe mine?

CAPITOLUL II

DETRONAT DE TATĂL SĂU...

La 6 iunie 1930, prințul Carol s-a întors în România. Acest eveniment nu a surprins prea multă lume. Intențiile viitorului Carol al II-lea deveniseră un secret al lui Polichinelle... Cu excepția fostei sale soții, restul familiei știa foarte bine că prințul Carol se pregătea să se întoarcă și cunoștea chiar și ziua sosirii sale. Cu doi ani înainte, avusese loc o primă ''alertă", ca să spunem așa: la 5 mai 1928, prințul Carol închinase, sub diferite nume de împrumut, câteva avioane pentru a-1 transporta din Anglia, unde se afla, la București. Cala aparatelor era încărcată cu prospecte pe care pretendentul la tron dorea să le împrăștie deasupra capitalei române. însă Foreign Office-ul britanic descoperise isprava și făcuse să eșueze tentativa. Anglia nu uita că era datoare să îi acorde sprijin Reginei Maria a României, care era nepoata Reginei Victoria...

Declarat ''persona non-grata" pe teritoriul britanic, Carol și-a aflat atunci refugiu în castelul Belleme, din Normandia. în această pașnică reședință și-a pus la punct noua sa încercare. Timpul lucra în favoarea sa. în România, triumviratul regenței se dovedea absolut ineficient în fața unei situații economice și politice grele. Această pierdere de încredere stimula înfocarea ''carliști- lor", partizanii prințului Carol în Parlament, în timp ce poporul român, în căutarea unui om providențial, făcuse din acest moștenitor

decăzut o victimă, din acest exilat o

figură aproape romantică.

La 5 iunie 1930, prințul Carol a părăsit castelul Bel- leme la volanul unui automobil, pentru a ajunge la Miinchen. Acolo s-a urcat la bordul unui avion particular, un mic Farman 190-Titan, pilotat de un francez, căpitanul Marcel Lalouette. Acesta, ales pentru discreția sa, nu a dat semne că și-ar fi recunoscut ilustrul pasager.

Aparatul a survolat Salzburgul, apoi Viena și a traversat Dunărea. Oare de câte ori, în cursul acestei călătorii, s-o fi gândit Carol la odiseea lui Karl de Hohenzollem, fratele bunicului său, plecat și el tot incognito pentru a întemeia un regat? Curând Far- man-ul s-a cățărat curajos deasupra Carpaților sălbatici. Deodată, motorul a început să dea rateuri. Pană de benzină! Cu elicea blocată, căpitanul Lalouette a efectuat o aterizare forțată pe un câmp minuscul din Transilvania.

”- Alteță, iată-vă ajuns în patria dumneavoastră!”, a strigat pilotul, sărind din carlingă.

Curând, s-au strâns țăranii în jurul avionului. Femeile l-au recunoscut pe prinț și l-au aclamat. Lalouette a cerut să i se aducă câțiva litri de carburant. Elicea a zbâmâit din nou, mulțimea a salutat aparatul care a decolat spre o bază militară din apropiere de București. Prințul Carol, demn urmaș al întemeietorului dinastiei române, călca din nou pe pământul țării sale...

*
* *

- Mama a fost cea care a venit să mă anunțe că tatăl meu se întorsese. îmi amintesc că era

în mod vizibil foarte tulburată. Cât despre mine, am simțit că mi se strânge inima la simplul gând că aveam să îl cunosc pe bărbatul care o făcea să sufere atâta și câteodată să plângă.

Trebuie să reamintesc că nu îl cunoscusem niciodată cu adevărat pe tatăl meu înainte de acest 6 iunie 1930.

-42-

DETRONAT DE TATĂL SĂU

Aveam doi ani când începuse să o chinuie pe mama și abia dacă aveam mai mult atunci când plecase. De fapt, nu îmi pusesem niciodată cu adevărat întrebarea dacă el îmi lipsea sau nu...

Iar acum, că se întorsese, îngrijorarea era în mine mai puternică decât curiozitatea sau dorința afectivă.

Mama ceruse în mod imperios ca să nu fiu eu acela care să meargă înaintea lui, ci el să vină la Rege. A venit deci el în casa noastră. îmi amintesc ca și când s-ar fi întâmplat ieri. Se aflau acolo unchiul meu - prințul- regent Nicolae, mătușa mea - principesa Élisabeta, și mama mea, adunați cu toții în salon. Mama privea pe fereastră, într-o stare de agitație extremă. Deși stătea cu spatele la mine, știam că plânge.

Iar acolo, așezat călare pe un scaun, se afla un bărbat pe care nu-1 cunoșteam... înalt, arătos, cu o mustață scurtă. Era tatăl meu. M-a privit îndelung, apoi s-a ridicat în picioare și m-a luat în brațe, strângându-mă foarte tare. Mă simțeam prizonierul lui. Aș fi vrut să scap, eram foarte stânjenit deoarece, în timp ce el mă strângea în brațe, eu întorceam capul spre mama care plângea pe tăcute. Știam ce reprezenta tatăl meu pentru ea și această scenă îmi era teribil de neplăcută. Nu îmi era frică de el, la drept vorbind, însă ceva mă deranja, în fond nu simțeam nici un fel de

bucurie.

Nu știam că avea să urmeze cea mai rapidă lovitură de stat din istorie. în patruzeci și opt de ore, după o sosire aproape clandestină, Carol avea să urce pe tron...

într-adevăr, imediat după ce a sosit, el a luat contact cu clasa politică. Apoi, totul s-a desfășurat foarte repede. Tatăl meu s-a dus la Parlament unde a fost proclamat Rege sub numele de Carol al II-lea. Primul ministru Maniu a demisionat invocând faptul că depusese față de mine jurământul de credință. Maniu ar fi dorit ca prințul Carol să își asume un rol de regent și ca Magda Lupescu să rămână în străinătate. Tatăl meu însă, avea să hotărască altfel, ajutat în această direcție și de demonstrațiile de entuziasm popular care au însoțit întoarcerea sa.

Palatului. în felul acesta era finanțată în parte întreținerea terenului de vânătoare. Vânau doar membrii familiei, împreună cu personalități ale corpului diplomatic sau din diferitele provincii ale României. Toată lumea se amesteca, ambianța era foarte destinsă. Participanții se strângeau cu toții la prânzul sau cina ce se organiza. Dacă se întâmpla să stăm mai mult de opt zile în același loc, invitații se schimbau.

în România, pe la 1930-1932, vânătoarea era destul de obișnuită. Existau o mulțime de societăți de vânătoare și dacă aveam ceva mai mult vânat decât alții, aceasta se datora faptului că vânătoarea noastră trebuia să aibă, în fața invitaților din străinătate, o anumită ținută. Pentru acest motiv, se lăsa vânat de pe un an pe altul.

îmi plăcea îndemânarea de care dădea dovadă trăgătorul pentru a lovi o pasăre, îmi

plăcea contactul cu natura. Căci există mai multe feluri de a vâna. în unele zile, mergeam pe jos kilometri întregi, peste câmpuri, urmărind potâmichile de exemplu.

Vânam în principal păsări, pentru că acest vânat mic putea fi reînnoit. Vânătoarea animalelor comute era în schimb foarte strict reglementată și, practic, interzisă, în România, nu se practica vânătoarea cu gonaci și câini.

Tatăl meu a încurajat foarte mult pasiunea mea pentru vânătoare. Până în clipa când am ajuns să trag aproape la fel de bine ca și el, poate chiar mai bine... Ceea ce i-a plăcut mai puțin.

- Atenția permanentă pe care o acorda Carol al II-lea educației Majestății Voastre nu devenea însă, în mod inevitabil, o sursă de conflicte cu mama?

- Ba da, bineînțeles. Din cauza mea tatăl meu îi făcea viața imposibilă. în toate ocaziile, el i se opunea pe față. Poziția ei devenise de nesuportat. Și atunci, într-o zi din vara anului 1932, a plecat... Nu îmi aduc aminte data exactă, îmi amintesc doar un gol imens. Deoarece relațiile dintre noi erau mai mult decât cele

dintre o mamă și fiul său, fiind singura persoană în care aveam încredere deplină. Discuțiile dintre noi erau de o sinceritate totală.

Țin însă să repet că pentru ea era o problemă de onoare să nu îmi vorbească de tatăl meu, un subiect atât de dureros pentru ea. Totuși, o dată, mult mai târziu, ea mi-a spus niște cuvinte cumplite: și-a cerut scuze pentru

că s-a căsătorit cu el.

Nu eram atunci în situația de a putea protesta pe lângă tatăl meu în legătură cu îndepărtarea mamei mele. El era foarte autoritar. Se amesteca întotdeauna în toate, în așa măsură încât nu aveam nici un fel de viață privată. Deschidea sertarele mobilelor din camera mea pentru a vedea ce conțin, îmi citea scrisorile. Toate aceste lucruri mă supărau îngrozitor.

- Unde a plecat mama Majestății Voastre?

- La Florența. închiriase o vilă, la nord de oraș, pe dealuri. Tatăl meu îi vărsa un fel de pensie civilă, mul- . țumită căreia ea și-a cumpărat o casă unde a locuit 'până la reîntoarcerea ei în România. Locuia împreună cu doamna sa de companie, o româncă. Surorile ei veneau să o vadă pe rând, fratele său George al Greciei venea și el în vizită pentru ca să nu rămână singură.

Eu o vizitam mult prea rar, față de dorința mea. Aveam dreptul să o văd de două ori pe an. Vara, în general la Florența, iar iama la Londra, chiar înainte de Crăciun.

Revederile noastre erau niște momente minunate. Puteam să respir mai liber în compania sa. Atunci când mă duceam să o vizitez în Toscana, nu rămâneam numai la Florența.

Ne duceam pe insula Brioni, care acum aparține Iugoslaviei. Acolo, jucam polo, un sport care îmi plăcea foarte mult.

Cu toate acestea, nu eram complet liber nici măcar în cursul acestor vacanțe; căci nu veneam singur, ci în-

totdeauna însoțit de ofițeri români pe care tatăl meu îi detașase în serviciul meu. Ei îi trimiteau Regelui Carol rapoarte amănunțite asupra activităților mele. Iar eu îi consideram ca pe niște intruși!

Mai mult, dacă din întâmplare aveam de îndeplinit unele obligații oficiale în timpul călătoriilor mele în Italia, mama nu avea dreptul să mă însoțească. în ochii Bucureștiului, ea nu avea statutul unui personaj oficial. Această ostracizare în care o menținea tatăl meu, în pofida distanței, mă sfâșia.

Și această atitudine se manifesta în legătură cu orice, 'uneori de o manieră neașteptată. Prin 1935, un an sau doi înainte de moartea Regelui George al V-lea al Angliei, m-am dus în vizită la mama, care se afla atunci la Londra. George al V-lea ne invitase la ceai la palatul Buckingham. în virtutea nu știu cărei marote, tatăl meu considera că la vârsta mea nu trebuia să port pantaloni lungi și mă obliga să pun pantaloni scurți. Dar mama se temea că ar fi nepoliticos să mă prezint astfel la palatul Buckingham. De aceea, mi-a comandat o pereche de pantaloni lungi și, astfel gătit, am însoțit-o la Rege. Ofițerii din suita mea i-au telefonat de îndată tatălui meu. Reacția sa nu s-a lăsat așteptată și a fost absolut uluitoare: a trebuit să părăsesc imediat Londra. în locul celor trei săptămâni prevăzute inițial, vizita mea nu a durat decât cel mult o săptămână. Iată care erau represaliile tatălui meu, atunci când considera că mama. "nu îi dădea ascultare". Toate aceste întâmplări îmi întunecau firea.

- Tatăl Majestății Voastre se temea el oare că împreună cu mama Voastră ați complota împotriva lui?

- Nu cred. Era mai curând vorba de gelozie. Tatăl meu era foarte gelos din fire. El singur avea dreptul să ocupe scena. Se temea să nu fie umbrit cumva, se înfuria împotriva celor despre

care se vorbea. Știa sau simțea, că marea majoritate a populației române - nu vorbesc

de politicieni, ci de ''stradă" - înțelesese foarte bine situația. Oricare ar fi fost dovezile de simpatie pe care i le dăduse poporul la întoarcerea sa, acum, o anumită schimbare a opiniei publice intervenise în favoarea mea. Oamenii manifestau pentru mine un fel de afecțiune, pe care nu o arătau față de tatăl meu. Lucrul trebuie să îl fi iritat profund.

- Dar care erau relațiile Majestății Voastre cu el, la București? Se ocupa, venea să vă vorbească?

- Nu cine știe ce. Stăteam, desigur, de vorbă, dar nu ne ocupam decât de banalități. Niciodată vreun cuvânt referitor la situația politică sau economică. Mă obliga să mă duc să îl trezesc pentru a-i spune "bună dimineața" înainte de a pleca la școală. îl vedeam apoi la dejun, la cină si cu ocazia ceremoniilor oficiale la care trebuia să îl însoțesc.

- V-a prezentat-o pe metresa sa, Magda Lupescu?

- Nu imediat. Prima dată când am văzut-o, a fost absolut din întâmplare. Era pe vremea când mergeam încă la acea școală pe care o inventase tatăl meu. Dintr-un motiv pe care l-am uitat, mă aflam, în acea dimineață, în Palatul Regal. Ieșind pe la unsprezece, în curtea din spate, aproape de casa în care locuiam, în parc, am zărit-o pe această persoană deschizând ușa pentru a se urca în

mașină și a se întoarce, fără îndoială, la ea acasă. De cum m-a văzut, a închis cu zgomot ușa în urma ei.

Am intrat în casă și, cu naivitate, i-am povestit incidentul unuia dintre colegii mei de clasă, neștiind că părinții lui o cunoșteau pe Magda Lupescu. Această scenă a ajuns la urechile tatălui meu care a profitat de ocazie pentru a-mi explica cine era această femeie. Mi-a spus că era timpul să știu. în felul acesta am âflat

eu adevărul. Era prin 1933, trebuie să fi avut 12 ani...

Apoi, într-o zi, mi-a prezentat-o. îmi aduc aminte că ea s-a repezit să mă sărute pe amândoi obrajii. Pentru mine, a fost ca și când m-ar fi mușcat o viperă. Mi se povestiseră atâtea despre ea: că dacă tatăl meu plecase, asta se întâmplase din cauza unei ’’javre cu părul roșu” - Magda Lupescu era roșcată. Cum s-ar fi putut oare petrece altfel această primă întâlnire?

După aceea, am văzut-o tot timpul. Formam un fel de menaj în trei... Iar pentru mine, era cumplit de greu de suportat. Nu puteam să o iubesc pe această femeie. Trebuie să spun că, într-o zi, tatăl meu a făcut o greșeală psihologică enormă: mi-a spus că mă puteam duce la ea ”ca la propria mea mamă”. Ținând seama de context și de adorația pe care o aveam pentru mama, a fost cumplit. Cum de îndrăznea el să-mi ceară să o consider pe această persoană, care ne făcuse atâta rău, ca pe propria mea mamă? A fost prea de tot, într-adevăr!

în mod oficial, la început, ea nu apărea niciodată. Dar, încetul cu încetul, a început să renunțe la discreția sa. A fost văzută alături de

Rege cu ocazia unor manifestări semi-private. Faptul avea, bineînțeles, un efect foarte prost asupra publicului, care știa foarte bine că nu ea îi era Regina.

Acestea fiind spuse, Magda Lupescu a dobândit o mare influență la București, căci avea un talent real pentru a obține de la tatăl meu ceea ce dorea. Prin intermediul ei puteau fi dobândite anumite avantaje sau favoruri nu tocmai legale. Dacă tatăl meu îi refuza vreo favoare, ea se apuca să plângă cu un debit ca de robinet deschis la maximum. Și scena nu se oprea decât atunci când el, în sfârșit, ceda. Era o actriță înnăscută.

- Din acel palat în care duceați o viață relativ privilegiată, reușeați să percepeți lumea exterioară?

- Era greu! La Londra sau la Florența, mama și antu-

rajul său mă informau, desigur, asupra acestei lumi. La București, însă, era mult mai problematic. Contrar celor ce s-ar putea crede, tatăl meu nu mă ținea la curent cu ceea ce se întâmpla. De asemenea, niciodată nu încerca să mă formeze pentru viitoarele mele responsabilități. Nu asistam la nici un consiliu. Și, ulterior, la sfârșitul anilor treizeci, când lucrurile au început să se complice în Europa, am încercat să obțin informații cu privire la situația internațională, dar tentativa a rămas fără rezultat. Tatăl meu schimba subiectul, arătând astfel clar că nu vroia să discute cu mine despre aceste probleme.

în consecință, atunci când mi-am reluat tronul, mai târziu, nu știam nimic despre

mecanismele care degradaseră situația internațională. Aveam, bineînțeles, profesori de istorie, dar sistemul lor de predare era strict academic și teoretic. Studiam constituția, dar niciodată dintr-un punct de vedere politic.

- Ați fost destul de protejat...

- A rămâne închis în ignoranță, asta nu înseamnă protecție!

- I-ați purtat pică tatălui Majestății Voastre?

- Sentimentele pe care le aveam față de el erau foarte amestecate, în primul rând din cauza răului pe care i-1 făcuse mamei mele. Să spunem puțină afecțiune, poate, dar ori de câte ori făceam eforturi pentru a-1 iubi, îmi apărea imaginea mamei mele. Despărțirea de mama a avut asupra mea un efect profund...

*
* *

- Aveați cinsprezece ani, atunci când asistați la expan-

siunea nazismului în întreaga Europă (1936-1940). Vă dădeați seama de ceea ce se petrecea?

- Da, dar într-un mod mai puțin viu decât aș dori astăzi. Bineînțeles, auzeam tot timpul vorbindu-se de cancelarul Hitler și știam că Cehoslovacia era amenințată cu dezmembrarea de către expansionismul german. Spectrul dictaturii mă speria, adolescentul care eram atunci vedea clar în ea negarea totală a

libertății umane.

Sufeream, însă, din cauza ignoranței în care mă menținea tatăl meu pe plan politic. Nu mă instruia ca pe un viitor șef de stat. Urmam, în incinta Palatului, cursuri teoretice. Cât despre a-mi forma o opinie asupra celor ce se petreceau în exterior, asupra mentalităților, acest lucru era imposibil pentru mine: eram rupt de tot ce se petrecea. De fapt, nu ieșeam decât în cadrul ceremoniilor oficiale, întotdeauna în compania tatălui meu, ceea ce nu ușura deloc contactele cu mediile intelectuale sau informate din București. Și apoi era acea dramă familială care se eterniza: izvor de adevărată suferință, prezența Magdei Lupescu și îndepărtarea de mama mea mă preocupau foarte mult și îmi acaparau gândurile.

Pe de altă parte, eram foarte absorbit de studii - bacalaureatul se apropia - și de serviciul militar. în România, conform tradiției, un prinț moștenitor trebuie să dobândească un grad de ofițer la vârsta de șaisprezece ani. M-am dus deci la școala militară de la Târgoviște, la nord-vest de București. Tatăl meu m-a înscris apoi în una sau două alte școli militare, unde însă nu m-am dus niciodată, pentru că se aflau prea departe de capitală. Efectuam totuși exerciții pentru a mă familiariza cu mecanismele și cu organizarea armatei. Am avansat în felul acesta prin mai multe grade inferioare înainte de a fi numit ofițer. Cu această ocazie, guvernul mi-a dăruit un superb automobil Jaguar. Nu demult, am revăzut această mașină la Paris, nu fără o oarecare emoție. Un colecționar o cumpărase din România și o

restaurase cu multă grijă.

Numit sublocotenent, am fost încadrat în

batalionul I de vânători de munte de la Sinaia. în paralel, îmi continuam exercițiile militare în cadrul batalionului Gărzii Regale de la Palat. în pofida atracției mele pentru aviație, fusesem încorporat în infanterie. Nu aveam să încep să pilotez decât câțiva ani mai târziu.

Raporturile mele cu ceilalți ofițeri erau întrucâtva false. Deși aveam un grad inferior celui al multora dintre ei făceam totuși parte din Familia Regală. Exista deci o diferență de tratament între ceilalți și mine. Astfel, eu nu veneam în fiecare zi la cazarmă. Când era vorba însă de exerciții de tir, de exemplu, ne aflam toți la egalitate, fie că eram, fie că nu eram prinț moștenitor.

Aceasta mi-a permis să întâlnesc români provenind din orizonturi destul de diferite. în zilele de manevre, mergeam împreună, mâneam la aceeași masă, discutam. Din păcate, condiția mea regală îi impresiona probabil, sau îi inhibau acei spioni pe care tatăl meu îi punea pe urmele mele. Discuțiile noastre se limitau în general la problemele de ordin militar. Nu atingeam niciuna din problemele care puteau avea vreo legătură cu viața Regatului sau cu ceea ce se întâmpla în afara frontierelor noastre.

- Situația devenise totuși preocupantă în însuși interiorul țării. O mișcare fascistă se născuse în România, ''Garda de Fier", care era la București ceea ce cămășile negre erau la Roma. Cum s-a născut această mișcare?

- Dacă informațiile mele sunt exacte, se poate afirma că Magda Lupescu nu a fost străină, cel puțin indirect, de nașterea acestei mișcări de extremă dreaptă. Metresa tatălui meu era evreică, adevăratul ei nume fiind Wolf, românizat în Lupescu, ''lupul". Ea se afla în centrul unei rețele de influență foarte eficiente la București, rețea în care familia ei ținea nu puține sfori.

DETRONAT DE TATĂL SĂU

Magda Lupescu era legată de mediile de afaceri și bancare. Acolo se petreceau lucruri care nu erau deloc limpezi. Am asistat eu însumi la o serată pe care ea o organizase cu industriași. Si a obligat pe toată lumea să joace poker! Unii pretindeau că profita de aceste serate pentru a primi comisioane pe sub masă...

în felul acesta, persoane apropiate de extrema dreaptă, antisemite, au exploatat situația pentru a face un amalgam din corupție, trafic de influență și evrei care gravitau în jurul puterii.

Garda de Fier, o disidență a L.A.N.C. (Liga Apărării Național Creștine a lui A. C. Cuza), nu avea, până atunci, decât o slabă audiență în țară.

Comeliu Codreanu, întemeietorul Legiunii Arhanghelului Mihail, a fost numit în fruntea Gărzii de Fier. Abia dacă avea pe atunci ceva mai mult de treizeci de ani. Se făcuse cunoscut prin împușcarea Prefectului de Iași, care-1 schingiuise la o anchetă (ca și pe alți studenți).

îmi amintesc că partizanii extremei drepte afirmau că lupta lor era cea a creștinismului. Eu însumi, profund credincios, eram șocat când îi auzeam făcând uz de numele lui Isus pentru a răspândi teroarea în țară.

Nu înțelegeam, de asemenea, cum de a putut această mișcare să atragă în rândurile ei intelectuali, profesori universitari. în număr restrâns, desigur, dar este de netăgăduit că o fracțiune din elită se angajase în Garda de Fier.

Fasciștii români își copiaseră mijloacele de fascina- re de la omologii lor italieni: la paradele lor, purtau cămăși verzi și foloseau salutul roman. Cred că între ei aveau și alte semne de recunoaștere. Nu erau niciodată prezenți la ceremoniile oficiale.

Ambiția lor era de a face țara să treacă de

partea dreptei dictatoriale. Curând, au căpătat o poziție oficială solidă: într-adevăr, în 1937, după un pact de neagresiune electorală cu Partidul Național Țărănesc, legionarii au obținut 70 de locuri în Parlament. Deși cea mai mare parte a populației României nu era de

acord cu metodele lor, extremiștii reușiseră totuși să intre în viața politică.

în realitate, succesele Gărzii de Fier se explică în parte prin faptul că era finanțată de Germania nazistă, ceea ce noi ignoram la început.

- Pentru că Hitler avea unele vederi asupra României...

- Pentru a-și duce la bun sfârșit proiectele sale de cucerire, el avea nevoie de carburanți și, deci, de zăcămintele noastre de petrol de la Ploiești. La acea vreme, cred că eram al cincilea sau al șaselea producător de petrol din lume. Erau, desigur, Rusia, țările arabe, Statele Unite și noi.

Privind lucrurile la modul general, România era de altfel, la acea vreme, o țară relativ bogată. între 1930 și 1938 țara a cunoscut într-adevăr o anumită prosperitate și, între altele sub impulsul Regelui Carol al II-lea, a reușit să exploateze din plin resursele sale miniere și petroliere, care trebuie să fi reprezentat mai mult de patruzeci la sută din exporturile sale în ajunul războiului.

La aceste materii prime se adăuga o producție agricolă importantă, pe care o exportam în străinătate. Toate aceste exporturi aduceau cât de cât bugetul național pe linia de plutire. în pofida acestei bogății aparente,

statul contractase datorii destul de considerabile față de Anglia, care ne ajutase în mod deosebit. Ne aflam deci în deficit și nu existau banii necesari pentru dezvoltarea infrastructurilor rutiere. În mod paradoxal, statul era sărac, însă anumite categorii erau mai bogate, de pildă țăranii. Această bunăstare relativă nu era întotdeauna vizibilă, deoarece posesorii acestor modeste economii nu știau ce este aceea o bancă, deci nu își plasau banii, preferând să îi ascundă sub saltea.

România trăia în condițiile unei economii de piață. Statul controla căile ferate și industriile de armament, dar restul industriei aparținea sectorului privat.

-56-

DETRONAT DE TATĂL SĂU

La începutul anilor treizeci, legăturile economice dintre România și Germania erau slabe. Abia după aceea, din 1938-1939, am început noi să facem mai mult comerț cu nemții.

- Care era politica externă a României în perioada ce a precedat cel de-al doilea război mondial?

- Ea era condusă de Regele Carol al II-lea și de un foarte mare ministru al afacerilor externe, Nicolae Titulescu, care beneficia de o faimă internațională, fusese un timp președinte al Societății Națiunilor.

Cu sprijinul tatălui meu, Titulescu a vrut întâi să întărească alianța cu țările din Balcani prin crearea ''Micii înțelegeri", care reunea Cehoslovacia, Iugoslavia și România. Obiectivul era constituirea unui bloc capabil să reziste ''poftelor" Germaniei și ale Rusiei, cei doi mari monștri care stăteau față în față. Din nefericire,

această politică a fost un eșec; Mica înțelegere s-a prăbușit de cum au început nemții să se miște.

Conștient de această slăbiciune, Titulescu s-a declarat, încetul cu încetul, favorabil unei apropieri de URSS. Un prim pas a fost făcut încă din 1934, odată cu restabilirea relațiilor diplomatice. Pe baza acestui respect al suveranității, Titulescu a reușit să realizeze contacte cu Moscova. El era pe punctul de a încheia un pact de asistență mutuală cu Rusia când tatăl meu, fără îndoială sub presiunea anturajului său politic, l-a demis. Proiectul de pact ”ruso-român” a căzut baltă. Documentul, redactat de mână, trebuie să se afle pe undeva prin arhive.

Destituirea lui Titulescu dovedește că existau numeroase reticențe cu privire la un eventual tratat cu Rusia comunistă. România a privit întotdeauna la acest mare vecin cu cea mai mare neîncredere. O neîncredere amestecată cu frică. Rusia, chiar dacă nu se spunea deschis acest lucru, continua să rămână ’’colosul cel mare si rău”. »

-57-

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

Germania sau Rusia? Alegerea era comeliană. Pentru mine, amândouă aceste țări erau la fel de periculoase. în aparență și numai pe plan economic, nazismul era mai interesant decât comunismul; dar ambele sisteme au adus pe lume aceleași monstruozități, mult mai repede știute în cazul celui dintâi, mai lent în cazul celui de-al doilea.

înțelegeți-mă bine: nu se punea problema pentru noi să găsim în Germania sau în Rusia un partener ”de suflet”, ci să ne creăm relații bune cu una dintre aceste țări pentru a rezista mai bine poftelor celeilalte. Și dacă ajunseserăm în această situație, aceasta se datora - de asemenea - aliaților noștri

tradiționali, Franța și Anglia, care ne dădeau foarte puține semne de sprijin. Este adevărat că Franța avea, la acea vreme, propriile ei dificultăți. în ceea ce îi privește pe englezi, ei erau prea departe pentru a veni în ajutorul nostru atunci când situația a început să se deterioreze. Acest ''abandon" este în mare parte cauza alunecării involuntare a României în sfera germană. Era, mai degrabă, un mijloc de apărare împotriva pericolului comunist, decât o profesiune de credință.

De altfel, când studiezi puțin istoria României, îți dai seama că această țară nu a încetat niciodată să fie râvnită, să fie victima ambițiilor vecinilor săi. Totdeauna a existat o putere străină care ne amenința. în toată istoria noastră, ne-am bucurat noi de o perioadă de măcar douăzeci de ani de pace? Cele mai mari nenorociri ale noastre au venit întotdeauna din răsărit, începând cu invaziile barbarilor. De ce s-a vrut atât de adesea să se pună mâna pe România? Din cauza situației ei geografice foarte privilegiate. Din acest punct de vedere, suntem răsfățați, dar de aici s-a tras și nenorocirea noastră.

Dorințele de stăpânire asupra României se explică, de asemenea, prin faptul că mult timp am fost o țară împărțită între state care au adus coloni de alte etnii. Totuși, noi am depășit bine acest obstacol, fără a recurge la sistemul federativ, ci prin intermediul unei Constituții care garanta libertățile individuale ale fie-

cărui cetățean român, indiferent de naționalitatea lui. La drept vorbind, noi nu am cunoscut, la acea vreme, probleme ale naționalităților. Desigur, față de unguri nu am avut niciodată o mare dragoste. Nu vorbesc de cei care locuiesc pe teritoriul nostru, ci de

Guvernul maghiar, care nu ne-a iertat faptul că a pierdut Transilvania după primul război mondial. Totuși, când Familia Regală se afla în vizită îp Transilvania, ea era primită bine. Peste tot, ni se făcea o primire călduroasă, chiar dacă ungurii păreau ceva mai rezervați.

Nu a existat niciodată vreun atentat împotriva membrilor Familiei Regale din cauza unor probleme ale minorităților sau ale unor revendicări naționaliste. Singurele atentate au fost cele comise de Garda de Fier, printre care cel mai spectaculos a fost asasinarea lui Ion Duca, primul ministru al tatălui meu, la 29 decembrie 1933. Cu câteva luni înainte, Duca avusese curajul să interzică organizația lui Codreanu. A fost doborât cu sânge rece în gara Sinaia.

- în România, ca și în toată Europa, tensiunea nu înceta atunci să crească. în 1937, l-ați însoțit pe tatăl Ma- jestății Voastre în vizita oficială în Polonia...

- Era prima mea vizită oficială. Era vorba de confirmarea legăturilor noastre cu această țară. De fapt, eu nu am luat parte la aspectul politic al călătoriei și nu am fost de față la convorbirile cu șeful statului polonez. Tatăl meu este cel care a purtat discuțiile, împreună cu câțiva membri ai guvernului nostru.

îmi amăgeam lipsa de activitate vizitând orașele și principalele monumente. Pe durata ședерii mele, guvernul din Varșovia delegase un ofițer superior polonez pentru a mă escorta. îmi amintesc de asemenea de un colonel ceh, pe nume Brown. Vorbea românește fără urmă de accent. Eram fascinat de darul lui pentru limbi. îmi aduc aminte, între altele, că am fost cu el la Cracovia și am parcurs împreună nava marii catedrale...

în fond, aceste călătorii ''supravegheate" nu mă amuzau prea mult. Numai lângă mama aveam posibilitatea de a respira liber. Și nici măcar atunci... Tatăl meu mă urmărea până și în timpul acestor momente de destindere. în ianuarie 1937, de exemplu, am plecat să o văd pe mama, în Italia. Eram răcit cobză și trebuia să îi telefonez tot timpul tatălui meu pentru a-1 ține la curent cu evoluția acestei boli ușoare. După o săptămână, simțin- du-mă mult mai bine, l-am informat pe tata. Dar iată că, în aceeași seară chiar, am resimțit niște dureri îngrozitoare la stomac. Mama a chemat imediat un medic: criză de apendicită acută. într-un astfel de caz, oricine știe că trebuie operat de urgență... Dar tatăl meu a crezut că era o stratagemă a fostei sale soții pentru a prelungi șederea mea lângă ea! Nu înțelegea agravarea bruscă a stării mele după veștile reconfortante pe care i le dădusem. Iar aprobarea sa era necesară pentru ca să pot fi operat! A sfârșit prin a o da, nu fără a fi avut grijă ca unul dintre ''îngerii păzitori" însărcinați să mă spioneze să fie în permanență lângă mine. Nu puteam vorbi în liniște cu mama mea, ceea ce mă scotea din sărite. Am rugat-o, în englezește, să îl dea afară pe acel intrus. în zadar. Doar doctorul, sosit de la București, a putut să-1 scoată afară.

Poate pentru ca să îl iert, tatăl meu m-a luat apoi cu el în Cehoslovacia. în trecut, președintele Benes ne mai invitase la o partidă de vânătoare. Acolo am f&cut cunoștință cu tânărul Jan Masaryk, fiul fostului preșe- dirtte' Am fost primiți foarte călduros. O companie a gărzii ne-a dat onorul la sosirea noastră în gara din Praga.

într-adevăr,. la acea vreme, călătoriile oficiale se efectuau cu trenul. Era somptuos... și interminabil. Noi foloseam trenul regal pe care l-am păstrat până la plecarea mea din România, în 1947. Fiecărui membru al familiei i

se atribuia câte un vagon special cu un salon, o mică sală de baie, un pat rabatabil. Totul era organizat perfect: exista un vagon pentru bucătărie, ocupat de bucătarul șef, de ajutoarele sale, de cofetari; un vagon pentru Garda Regală și chiar un vagon pentru au-

tomobilele Curții, pe care le utilizam când ajungeam. Asta reprezenta, totuși, un tren cu șase sau șapte vagoane! împreună cu noi călătoreau' câțiva demnitari, miniștri, mareșalul Curții, aghiotanți, în total vreo cincisprezece persoane.

După aceste vizite oficiale în Europa Centrală, nu am mai ieșit din România până la încoronarea Regelui Angliei, George al VI-lea, în 1937. Am reprezentat România la această ceremonie unde aveam să întâlnesc un adolescent de vârsta mea, Regele Faruk al Egiptului, și o fetiță de unsprezece ani, care este astăzi Regina Elisabeta a Angliei. M-am împrietenit mai ales cu ducele și ducesa de Kent, Marina, verișoară primară cu mama mea. în calitate de văr al Familiei Regale - bunica mea, Regina Maria, era nepoata Reginei Victoria - am locuit la Palatul Buckingham timp de o săptămână. După aceea, dornic să îmi prelungesc șederea, m-am instalat la un mare hotel din centrul Londrei. îmi amintesc că am asistat la o impresionantă demonstrație de putere navală la Portsmouth. Tensiunile din Europa rămâneau fundalul acestei ceremonii fastuoase...

- în același an 1937, Regele Carol al II-lea a încredințat puterea unui extremist de dreapta cu numele de- Goga.

- începând de la această dată, politica internă românească a început să se degradeze. Tatăl meu l-a impus Parlamentului pe Goga. Era începutul unei degringolade constituționale care va conduce la ceea ce s-a numit ''dictatura regală".

Regele Carol al II-lea era totuși întrutotul potrivnic tezelor Gărzii de Fier și, fără îndoială, Octavian Goga nu era atât de extremist precum Codreanu, mentalitatea sa era mai temperată, însă era totuși un ultranați o- nalist iar numirea sa a reprezentat o primă alunecare progermană.

Goga l-a numit în postul de ministru de război pe un

anume Ion Antonescu. Era pentru prima oară când acest personaj, viitorul dictator, apărea în viața politică românească. Fusese înainte atașat militar și se arătase foarte potrivnic manevrelor Magdei Lupescu. Acesta ar fi fost motivul pentru care Regele l-a destituit după două sau trei luni.

Numirea lui Goga, dacă a făcut plăcere Berlinului, a așezat România sub oprobriul viitorilor aliați. în mod evident, acest fapt nu a înlesnit relațiile noastre cu Parisul și Londra, cu atât mai mult cu cât Familia Regală britanică nu vedea absolut deloc cu ochi buni cuplul Carol al II-lea - Magda Lupescu.

Dar nimic nu ar fi mai simplu decât să condamni fără apel această apropiere de Germania. Creșterea nazismului deschisese o perioadă destul de confuză în istoria europeană. Să ne amintim că nici Franța, nici Anglia nu luaseră o poziție foarte clară față de Hitler și de proiectele sale. România era supusă unor constrângeri pe care astăzi le numim ''geopolitice". Dacă viitoarele națiuni aliate ar

fi adoptat o atitudine mai fermă în momentul în care Fuhrerul a lăsat să se întrevadă ambițiile sale nesăbuite, fără îndoială că nu am fi ajuns unde am ajuns. S-a dat dovadă de prea multă îngăduință față de Hitler. Desigur, acest fel de a vorbi este facil, din perspectiva de care dispunem astăzi. Și să nu uităm că, la acea vreme, eu nu eram la putere...

- în 1938 a survenit o dramă personală. Moartea Reginei Maria, bunica Majestății Voastre, care se identifica cu întreaga Românie, are valoare de simbol. Vă aduceți aminte de ultimele sale clipe? Ați asistat la ele?

- Da, se afla la Sinaia. Regina Maria era deja foarte bolnavă de la o vreme. Au circulat atâtea zvonuri în legătură cu aceasta. S-a spus, de exemplu, că ar mai fi putut să trăiască câțiva ani dacă tatăl meu ar fi lăsat-o să plece în Germania, unde dorea să fie' îngrijită. Me-

dicii români nu reușeau să se înțeleagă asupra unui diagnostic.

Exigentă față de ceilalți, Regina Maria era la fel și cu ea însăși: a suferit în tăcere. Când a ajuns la Sinaia, un medic german, profesorul Stormer, a fost înspăimântat de starea ei. îmi aduc aminte de șocul pe care eu însumi l-am resimțit descoperind starea fizică în care se afla. Cumplit de slăbită, avea o privire aproape sticloasă. A murit câteva săptămâni mai târziu. Țara o îndrăgea foarte mult și a fost ca și când întreaga Românie ar fi rămas dintr-odată văduvă.

Supărării mele i s-a adăugat un alt necaz, privindu-1 pe unchiul meu, prințul Nicolae, fostul regent al Coroanei. Acesta își pierduse

toate drepturile sale militare și familiale cu câțiva ani în urmă când se căsătorise cu o românca divorțată. Fiindu-i interzisă ședereа în România, cuplul trăia la Veneția, într-un palat somptuos, care aparținuse miliardarei americane Barbara Hutton. în mod excepțional, tatăl meu l-a autorizat pe prințul Nicolae să asiste la funeraliile mamei sale. Dar acesta din urmă nu a fost menționat în nici o dare de seamă și a asistat la funeralii sub numele de împrumut de domnul Brana, îmbrăcat într-o uniformă de cavaler de Malta, întrucât nu mai avea dreptul să poarte uniforma militară a principilor României. Era extrem de penibil și în plus destul de jalnic, ținând seama de propria, situație a tatălui meu...

Funeraliile s-au desfășurat totuși cu mare demnitate. Cortegiul era însoțit de numeroase personalități străine, venite să prezinte condoleanțe în numele țărilor lor: regentul Iugoslaviei, ducele de Kent, ducele de Alba, care îl reprezenta pe generalul Franco. O mulțime imensă se strânsese pe traseul pe care se deplasa cortegiul. Bulevardele erau acoperite de flori și de draperii de culoare mov. De la Palatul Regal până la gară au fost parcurși cel puțin patru kilometri pe o căldură îngrozitoare - era pe 24 iulie. Mă sufocam în uniforma mea de paradă.

în mijlocul acestei întristări, ceva mi-a adus puțină

reconfortare. Am putut să îi revăd pe verii mei englezi. Regele Angliei trimisese ca reprezentanți ai săi pe ducele și ducesa de Kent, verișoara primară a mamei mele, pe care o iubeam foarte mult. în timpul scurtei lor șederi în România, am petrecut ore îndelungate în compania lor. Vorbeam despre situația

internațională, precum și despre mama mea, de la care ei îmi aduceau vesti.

*

- V-ați revăzut verii în noiembrie 1938, din moment ce l-ați însoțit atunci pe tatăl Majestății Voastre în Anglia...

- Da. Tatăl meu s-a dus la Londra cu speranța secretă de a da un nou impuls relațiilor noastre cu Regatul Unit. Dar, ca de obicei, am fost ținut la o parte de aspectul politic al acestei călătorii. Am fost primiți de Regele George al VI-lea, tatăl actualei Regine, de primul ministru, Sir Chamberlain, a cărui atitudine conciliatoare adoptată față de Hitler la Miinchen este cunoscută, și de Lordul Halifax, care era în acea vreme ministru al afacerilor externe.

Magda Lupescu nu ne-a însoțit. Spre marele ei necaz, de altfel, deoarece își exprimase intenția fermă de a merge la Londra. însă Guvernul român s-a opus cu vehemență acestui proiect. Și a avut perfectă dreptate: venirea Magdei Lupescu ar 'fi fost considerată ca inacceptabilă de către Coroana Angliei. Deși foarte voluntar și cu toată independența sa de spirit, tatăl meu nu putea să își impună mețresa. Scandalul ar fi fost enorm. Iar în România, căsătoria morganatică nu exista.

După Londra, ne-am oprit la Paris, unde ne-am întâlnit cu Magda Lupescu... Căci pe cât nu ar fi admis Familia Regală britanică prezența sa, pe atât îi lăsa indiferenți pe francezi acest aspect al lucrurilor. Ocupam toți trei un apartament la hotelul Meurice. M-am descurcat pentru ca practic să n-am de-a face cu Magda Lupescu... dar, oricum, ea era acolo.

Am fost primiți de președintele Albert Lebrun la Elysee. în timp ce tatăl meu lua contact cu autoritățile franceze, i-am făcut o vizită unui prieten pe care-1 cunoscusem în Italia, la mama: Andre Dubonnet. Cred că era proprietar de automobile de curse. Am cerut să îl văd, împreună cu soția și copii săi, de îndată ce am sosit. Au venit la hotelul Meurice și pentru mine a fost o mică recreație.

Președintele Lebrun ne invitase de asemenea să vânăm împreună cu el la Rambouillet. Locul era foarte Inimos, chiar dacă vânatul nu era tot atât de abundent ca în pădurile noastre transilvane...

După Paris, am făcut un ocol prin Belgia, unde am luat masa cu Regele Leopold. Actuala Mare Ducesă de Luxemburg, Josephine-Charlotte, fiica lor, nu era a- tunci decât o copilă.

- La întoarcere, tatăl Majestății Voastre, Regele Carol al II-lea, i-a făcut o vizită lui Hitler, la Berchtesgaden. Cum s-au petrecut lucrurile? Și înainte de toate, cum a apărut ideea acestei vizite?

- Nu știu dacă ea fusese programată sau dacă a fost hotărâtă în cursul călătoriei, după vizitele noastre în Franța și în Anglia. în aparență, Londra și Parisul ne primiseră într-un mod care lăsa să se presupună o anume căldură în relațiile noastre, dar cred că, în realitate, entuziasmul era mult mai ponderat. Aceste două călătorii fuseseră deosebit de delicate pe plan diplomatic pentru tatăl meu. El vroia să îi îmbuneze pe englezi și pe francezi care, însă, cunoșteau cât se poate de bine situația noastră internă, în special importanța acelei Gărzi de Fier pe care o finanțau naziștii. Englezii și francezii credeau ei oare că era inevitabil ca România să se arunce în brațele lui Hitler? în orice caz, au rămas neîncrezători față de Carol al II-lea.

Sosiți cu trenul, am făcut un drum destul de lung cu mașina pentru a urca până la cuibul de vulturi al lui

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

Adolf Hitler. Acolo, l-am întâlnit pe Fuhrer. El ne aștepta la picioarele scării monumentale care ducea până la casă. Am pătruns în salonul mare, unde o fereastră imensă - cât tot peretele - se deschidea spre o grandioasă panoramă. Si aproape imediat, tatăl meu s-a retras împreună cu rfitler undeva într-un birou.

Am rămas singur cu câțiva demnitari germani. Pentru a-mi ocupa timpul, ei mi-au propus să mă conducă la punctul cel mai înalt al acestui cuib de vultur. Am ieșit afară și m-au dus, în faimosul Mercedes al Fiih- rerului, până la un ascensor care urca în interiorul stâncii. Era uluitor... Vederea era magnifică: jos de tot se vedea un lac. Nu știu la ce înălțime ne aflam, dar puteam să vedem până în Austria.

Atunci când, la sosire, îi strânsesem mâna lui Hitler, eram departe de a bănui că acest om se pregătea să arunce lumea în război și în barbarie. La această primă întâlnire, nu am simțit nici un fel de simpatie față de el, chiar dimpotrivă. După cum, mai târziu, nu am simțit nici pentru generalul Goering, care încerca să își „dea aerul de ”om de treabă”, fără să reușească cu adevărat. Istoria a vrut să îl reîntâlnesc pe Hitler în ianuarie 1941, de data aceasta însoțit de mama mea. în acel moment, personajul era mult mai bine cunoscut. Vizita mea a dat, deci, naștere la multe comentarii și critici. Dar se ignora că pornisem în această călătorie constrâns și forțat.

Redevenit în mod oficial Rege al României, vom vedea cum, eu nu exercitam de fapt nici o putere: generalul Antonescu domnea dictatorial. Mama mea, revenită la București,

își exprimase dorința să meargă să-și aranjeze anumite treburi în Italia. Antonescu ne-a dat autorizația în schimbul vizitei noastre la Hitler. Am acceptat în cele din urmă să facem un ocol prin Berlin și să luăm un prânz la masa Fuhreruhii.

Eu nu prea vorbesc nemțește, așa că mama a fost cea care a vorbit mai mult. îmi aduc totuși aminte foarte precis de un lucru: Hitler ne-a spus că, după părerea lui, Statele Unite nu vor intra niciodată în război. Acest om avea ceva în mod visceral neplăcut, fixându-și in-

terlocutoril cu o privire ce îți dădea fiori. Când îl interesa un subiect, începea să peroreze și să se agite în toate direcțiile, cam ca în acele secvențe filmate în care îl vedem adresându-se mulțimilor...

Nu am avut cu el nici o discuție politică, nici de vreun alt fel, de altminteri. Nu era vorba strict decât de o vizită impusă. Ne-am petrecut noaptea în palatul Belvedere, unde obișnuia să își instaleze oaspeții. Acestea nu sunt amintiri plăcute; interesante, dacă vreți, dar nimic mai mult.

- Cu ocazia acestei prime vizite la Berchtesgaden cu tatăl Majestății Voastre, în 1938, Hitler i-a cerut lui Carol al II-lea să îl elibereze pe Codreanu, șeful Gărzii de Fier, arestat și închis la ordinul Regelui...

- Este regretabil, dar tatăl meu nu mi-a dezvăluit niciodată conținutul convorbirilor lui cu Hitler. Nu vă pot deci spune dacă i-a promis lui Hitler să îl elibereze pe Codreanu. Știu, în schimb, că la scurtă vreme după întoarcerea noastră în România, Codreanu și locote- nenții

săi au fost omorâți în timpul unei pseudo-evadări, în condiții suspecte. în timp ce erau transferați cu o mașină a poliției, au fost dați jos într-o pădure, unde au fost împușcați. Poliția a aruncat corpurile într-o groapă comună. Potrivit explicației oficiale, ei ar fi încercat să fugă...

Unii au pretins că uciderea lui Codreanu fusese ordonată de tatăl meu. Alții că el a lăsat lucrurile să meargă, fără a lua vreo inițiativă. Ceea ce este sigur este că moartea lui Codreanu nu ar fi avut atâta răsunet în țară, dacă el n-ar fi dispărut în felul acesta. Condițiile în care s-a produs asasinarea sa au impresionat puternic spiritele și au provocat reacții vii.

în orice caz, pentru Hitler, era un afront îngrozitor. Aproape o provocare. El a protestat energic, a cerut imperios explicații ambasadei noastre de la Berlin.

îar replica lui a venit 10 luni mai târziu prin asasina-

rea primului ministru din acea epocă, Armand Călines- cu.

Eram tocmai în timpul mesei de prânz la Palat, cu tatăl meu și, ca întotdeauna în timpul mesei, ascultam radioul. Deodată am auzit strigăte pe post, iar apoi nimic. Emisiunea fusese întreruptă. Rămăsesem per- plecși, neînțelegând ce se petrecea. Mareșalul Curții a intrat atunci în sufragerie. Era extrem de palid. El l-a anunțat în franțuzește pe tatăl meu, îmi amintesc ca și când ar fi fost ieri: ''Armand a murit!".

Mareșalul a explicat că un grup de teroriști legionari de extremă dreaptă îl omorâseră pe primul ministru în timp ce acesta se întorcea acasă cu mașina. Ei așezaseră o căruță de-a

curmezișul străzii, obligându-1 pe șofer să oprească brusc.

Asasinii au deschis atunci portierele mașinii și l-au împușcat pe loc pe ocupantul ei. Ceea ce tocmai auzisem la radio era revendicarea - de către același comando de extremă dreaptă - a asasinatului. Când tehnicianul care asigura transmisia și-a dat seama de ceea ce se întâmpla, a întrerupt emisia.

Legionarii au fost arestați, aduși la locul unde îl omorâseră pe Călinescu; acolo, au fost executați sumar cu un glonte în ceafă. Corpurile lor au rămas expuse în stradă timp de douăzeci și patru de ore.

Tatăl meu a înțeles atunci că terorismul Gărzii de Fier supraviețuise morții lui Codreanu și a principalilor săi locotenenți. El însuși și Magda Lupescu puteau foarte bine să constituie următoarea țintă... De altfel, el mi-a împărtășit temerile sale, într-una din rarele convorbiri pe care le-am avut vreodată. în seara aceea, în momentul când se pregătea să se retragă în dormitorul său, părea în mod evident foarte zguduit de acest eveniment. în două cuvinte, mi-a explicat acțiunea legionarilor, adăugând că poate, într-o zi, va cădea și el sub gloanțele lor. Nu am mai vorbit după aceea niciodată despre acest subiect. însă urmarea avea să îi dovedească că temerile sale nu erau lipsite totuși de fundament...

DETRONAT DE TATĂL SĂU

- La sfârșitul anului 1938, Regele a înființat Partidul Frontului Renașterii Naționale, care a ales ca îmbrăcăminte o tunică bleumarin precum și faimosul salut roman. Ce spera tatăl Majestății Voastre întemeind această organizație declarată "partid unic"?

- La vremea aceea, nu am înțeles prea bine

intenția sa. Ulterior însă, mi-am dat seama că aceasta a fost o eroare dramatică. Coborînd în arena politică, tatăl meu s-a jucat cu focul și a pierdut totul. In fața agitatorilor Gărzii de Fier, el avea poate dreptate să vrea să mențină o anumită autoritate, pentru a apăra pacea civilă. Dar Carol al II-lea a crezut că putea să întruchipeze el singur această autoritate. Mergând tot mai departe pe această cale, a elaborat apoi o nouă Constituție care îi dădea puteri cu adevărat dictatoriale. Spera el oare să salveze România opunând dictatura sa celei a unui Hitler sau a unui Mussolini? Ar fi trebuit însă să fie urmat în această aventură: ceea ce nu s-a întâmplat.

După ce l-a revocat pe Goga, tatăl meu l-a instalat în fruntea guvernului pe patriarhul Miron Cristea, unul dintre cei trei regenți ai copilăriei mele. După părerea mea, aceasta a fost o nouă greșeală. Biserica trebuie să se ocupe de treburile ei și nu de cele ale statului. Făcând dintr-un ''prelat" un prim-ministru, Carol al II-lea, prin forța lucrurilor, a amestecat genurile. La drept vorbind însă, Cristea nu mai era altceva decât un ministru- marionetă. Puterea reală se afla în mâinile tatălui meu.

- Cum explicați faptul că tatăl Majestății Voastre nu a reușit niciodată cu adevărat să-și aleagă tabăra, arun- cându-se în brațele lui Hitler, sfidând apoi mișcările românești apropiate de Fuhrer, pentru ca, în cele din urmă, să impună un regim aproape totalitar?

- Am mai menționat deja numeroasele sale contradicții. O mișcare la dreapta, o mișcare la stânga... Personal, am ajuns la concluzia că el practica un fel de

pilotaj la vedere. Din nenorocire, aceasta se întâmpla într-un moment în care România, împreună cu întreaga Europă, intra în furtună...

CAPITOLUL III

UN REGE OSTATIC

’’Dictatura regală” a lui Carol al II-lea, pentru a avea o oarecare șansă de longevitate, trebuia să se sprijine pe o popularitate puternică. Or, aceasta se reducea neîncetat. Abuzurile Magdei Lupescu, despre care se vorbea că este acoperită de bijuterii și de haine somptuoase, jucaseră un rol în discreditarea care lovea anturajul regal. încetul cu încetul, Regele Carol începuse să se preocupe mai mult de prestigiul său personal decât de interesul național. Căpătase pentru manifestările pompoase și pentru paradele bătătoare la ochi un gust care se apropia de ridicol. în timp ce uzinele germane de armament mergeau în plin, Suveranul României dădea impresia că se interesează mai mult de croiala uniformelor sale sclipitoare decât de modernizarea necesară armatei. în acele vremuri tulburi, țara avea nevoie de un monarh luminat, dar ea avea în fruntea ei un dictator de operetă care amintea în mod neplăcut de domnitorii și pașii ocupației turcești. Schimbările sale de orientare și nehotărârea sa aparentă în ceea ce privește politica externă care trebuia adoptată față de criza internațională sfârșiseră prin a-1 face să își piardă popularitatea de care se bucurase cu zece ani în urmă.

Trebuie spus, ca o justificare pentru Carol al II-lea, că România se găsea într-o situație dintre cele mai periculoase și că diplomația sa dispunea de un spațiu de manevră extrem de

redus. Țara, din carer geografia fă-

cuse un stat tampon, se vedea așezată între ciocan și nicovală. De o parte, un Reich cafe tocmai anexase Austria și Cehoslovacia și care privea cu lăcomie fățișă la rezervele românești de petrol pentru a-și alimenta cu carburant gigantica armadă; de cealaltă, o Rusie dintotdeauna temută care își propunea să pună mâna pe Basarabia, la prima ocazie.

între aceștia doi, sărmana Românie părea să nu aibă decât o singură ieșire: să se pregătească să își îndure destinul...

Totuși, ea putea să se creadă încă protejată de chiar antagonismul dintre cei doi vecini ai săi. însă această ultimă speranță a fost zdrobită în august 1939: Ribbentrop, ministru al afacerilor externe al lui Hitler, l-a convins pe acesta să trateze cu Stalin. Printr-un protocol secret, germanii și sovieticii și-au hotărât sferele de influență în statele baltice și în Europa centrală. Cei doi căpcăuni se puseseră de acord cu privire la împărțirea bucatelor; România urma să fie înghițită de ei dintr-o îmbucătură.

Carol al II-lea a eșuat în încercarea sa. Făcuse jurământul de a apăra România Mare, dar îi lăsa fiului său, Mihai, încă adolescent, o țară amenințată de sfâșiere și de invazie...

*
* *

- în august 1939, aveați, Sire, șaptesprezece ani. Vă aduceți aminte de semnarea Pactului Molotov- Ribbentrop, la 23 august 1939?

- Da, însă numeroase clauze ale acestui pact de neagresiune germano-sovietic rămăseseră secrete și nu mi-am dat seama imediat de semnificația sa pentru noi, românii.

Dar m-am lămurit repede: la 1 septembrie, trupele germane invadau Polonia fără declarație de război. Coloane de refugiați, în jur de o sută de mii de persoane,

s-au îndreptat atunci spre România: soldați, ofițeri, civili... Am primit chiar și guvernul polonez, ceea ce era contrar statutului de neutralitate pe care îl adoptase țara noastră. La acea vreme însă, neutralitatea era o noțiune foarte relativă. întreținusem întotdeauna bune relații cu polonezii, așa că am închis ochii asupra sosirii lor. Această migrație a avut loc fără probleme, cu excepția, totuși a unui incident. Comandantul-sef al armatei poloneze a provocat un incident la frontieră. Gărzile noastre nu puteau să lase trupele sale să intre înarmate: era absolut incompatibil cu securitatea noastră națională. Comandantul a refuzat totuși să predea pistolul pe care îl avea la centiron. Soldații români, la capătul unei încăierări enorme, au fost obligați să i-1 ia cu forța!

în toată România domnea un climat de mare tensiune. Intoleranța câștiga teren. Au fost vânați membrii Gărzii de Fier care, deși în mod oficial dizolvată, se deda la atentate teroriste.

; Această urmărire ajungea până și pe culoarele Palatului. în seara asasinării primului ministru Armand Că- linescu, valetul meu a făcut greșeala să telefoneze în oraș unui prieten. întrucât toate aparatele erau legate între ele, gărzile au auzit zgomotul făcut de ridicarea receptorului. Alertați, au început să-1 caute pe cel care telefona. Au nimerit peste acest amărât și l-au luat la bătaie pentru a-1 face să mărturisească că este legionar sau simpatizant al Gărzii de Fier. Și cum el nu avea nimic de mărturisit, l-au bătut și mai zdravăn.

După două sau trei zile, bietul om avea încă fața complet tumefiată. Lumea își pierdea capul. Nimeni nu putea spune cum aveau să se sfârșească toate acestea.

Situația mi se părea cu atât mai stranie cu cât eram în continuare lipsit de orice informație. Trebuia să le solicit șefului de cabinet al tatălui meu, un anume Ur- dăreanu. Acesta cunoscuse la curte o ascensiune fulgerătoare și mai curând suspectă. Șef al garajului - conducea foarte bine și participase la numeroase raliuri automobilistice, între altele la cel de la Monte-Car-

lo - el se infiltrase încetul cu încetul în Casa Regală: ofițer de ordonanță, apoi aghiotant, mareșal al Curții și, în sfârșit, ministru al Curții. întreținea relații ciudate cu Magda Lupescu. Puseseră amândoi gheara pe tatăl meu, care nu putea să-și sufle măcar nasul fără să le ceară părerea.

- Carol al II-lea a hotărât în cele din urmă să îmbrățișeze cauza germană. A fost impresionat de succesele dobândite de armata hitleristă?

- Desigur. Totuși, dacă a ales tabăra germană, nu a făcut-o de bună voie, ci din prudență. Fără îndoială, a considerat că nu exista altă soluție. Franța și Anglia ne abandonaseră, într-un fel. Carol al II-lea era deci dator să evite o invazie brutală a țării sale de către germani.

Dacă Aliații ar fi avut un alt comportament față de România, cursul evenimentelor ar fi fost poate diferit, îmi amintesc consternarea românilor atunci când Franța a depus armele în iunie 1940. Nimeni nu și-ar fi imaginat că se va

preda atât de repede. Am surprins într-o zi o discuție între tatăl meu și câțiva industriași care spuneau cât de șocați fuseseră de dezastrul francez. Era pentru ei un adevărat coșmar. Deoarece, dacă forța evenimentelor ne apropia de Germania, atașamentul lostru pentru Franța rămânea nestrămutat.

Nenorocirile noastre totuși abia începeau: la 26 iunie 1940, Uniunea Sovietică a notificat României să evacueze Basarabia și o parte a Bucovinei. îmi aduc aminte că era o zi sau două după ce îmi dădusem bacalaureatul. Istoria o lua la galop.

Chiar în dimineața ultimatumului - sau în ziua următoare - tatăl meu a convocat Consiliul de Coroană, alcătuit din foștii prim-miniștri, din reprezentanții partidelor politice și din conducători militari. Reuniunea a ținut aproape toată dimineața. Profesorul Iorga, marele istoric al României și fost prim-ministru, *a* ieșit de acolo trântind ușa si a venit direct la mine. în tulbura- » *

rea lui, abia dacă m-a salutat. ’’Sunt toți niște trădători”, a lăsat el să îi scape. Și a plecat așa precum intrase. Avea să fie asasinat la câtva timp după aceea de către Garda de Fier, în pădurea Strejnic.

Participanții la acel consiliu au ajuns la concluzia, adoptată cu majoritate, că trebuia să ne supunem condițiilor stabilite prin pactul germano-sovietic. Urdărea- nu, șeful cabinetului Regelui, a jucat un rol mai mult decât ambiguu în această afacere. Chiar înainte de reuniune, îi declarase tatălui meu, în prezența mea: ”Nu mai este nimic de făcut, trebuie să cedăm”. Pentru a adăuga imediat după aceea: ”Dar, la consiliu le voi spune că trebuie să ne batem”. Ceea ce a și făcut!

România se prăbușise. Germanii reușiseră să

demoralizeze populația și pe conducătorii ei. Pactul germano-sovietic, apoi ''dictatul de la Viena", prin care Hitler dădea ungurilor nordul Ardealului, slăbiseră pe ascuns, înainte de a zdrobi definitiv, orice rezistență.

Țara pierdea o mare întindere din teritoriul său fără să fi fost tras un foc de armă. Generalul Ion Antonescu, fostul și efemerul ministru de război din cabinetul Goga, a criticat deschis acțiunea Regelui Carol al II-lea. România Mare lăsată moștenire de Ferdinand I se micșorase de parcă intrase la apă.

împreună cu întregul popor, simțeam, desigur, că sunt într-un fel dezonorat. Pe moment, am gândit că nu aveam de ales: era periculos, dacă nu chiar sinucigaș, să te opui nemților și rușilor. Mai târziu, am descoperit că am fi putut să rezistăm mai mult. Poate că nu timp îndelungat, dar totuși să rezistăm!

- La 2 septembrie 1940 a avut loc, sub fereastra Palatului Majestății Voastre, o mare manifestație...

- Da, și acea manifestație a degenerat repede. Toată noaptea, am auzit strigăte și focuri de armă. Această zi marchează începutul unei mișcări de insurecție împotriva lui Carol al II-lea, orchestrată de credincioșii

Gărzii de Fier, asociați cu partizanii generalului Antonescu.

La 4 septembrie, într-o învălmășeală de neînchipuit, tatăl meu a trebuit să se hotărască să facă apel la cel care, dintr-odată, apărea ca omul providențial: Ion Antonescu. Naționalist cu mână de fier, el era singurul care putea să-și asigure atât bunăvoința germanilor, cât și pe

cea a unei populații române profund nemulțumite. Carol al II-lea i-a oferit deci președinția Consiliului, ceea ce Antonescu a refuzat. El cerea puteri depline. Atunci când generalul a ieșit din biroul tatălui meu, cu chipul grav, m-a zărit și m-a salutat. Avea această manie de a vorbi despre el însuși la persoana a treia: ''Generalul Antonescu asigură situația". Rămânea de știut despre care situație anume vorbea.

Curând aveam să o descoperim: pe 6 septembrie, pe la ora 6 dimineața, un curier s-a prezentat la Palat. Antonescu îi cerea lui Carol al II-lea să abdice cât mai repede. Toată noaptea, tatăl meu dezbătuse evenimentele împreună cu Magda Lupescu și cu Urdăreanu. A citit scrisoarea lui Antonescu, a lăsat capul în jos și i-a dat misiva șefului său de cabinet.

- Si acuma, ce e de făcut? a întrebat el.

- &u mai putem spera nimic, a răspuns Urdăreanu. Totul s-a sfârșit.

Fusese supus la presiuni? I se promisese Dumnezeu știe ce? în orice caz, nu era deloc în obiceiul tatălui meu să abandoneze astfel partida.

De altfel, tatăl meu nu dăduse impresia unui om care cedează cu ușurință în fața adversarilor. S-a spus, după aceea, că ar fi putut să ignore somația lui Antonescu. De fapt, el nu ar fi putut s-o facă decât dacă ar fi fost susținut. Sirigur, Carol al II-lea devenea neputincios. într-adevăr, nu sunt sigur că, în acel moment de criză, armata și-ar fi urmat suveranul. ''Marea mută" rămăsese loială față de monarhie, dar fusese frustrată de lipsa de rezistență de care dădusem dovadă cu ocazia deposedărilor teritoriale. Antonescu a știut să se folosească de acest sentiment pentru a face o enormă propagandă în

rândurile armatei. în ceea ce-1 privea nu era împotriva monarhiei. Era un militar legitimist pe care îl preocupa, cred, viitorul țării sale. Pentru el problema acelui moment nu era legată de natura regimului, ci de persoana însăși a lui Carol al II-lea, a cărui plecare o cerea în mod imperios.

Adus în impas, Regele și-a redactat mesajul de abdicare... fără a utiliza vreodată cuvântul. S-a mulțumit să scrie că remite coroana și puterea în mâinile fiului său. N-am închis ochii toată noaptea. M-am culcat pe la ora cinci dimineața, tatăl meu nu.

La ora nouă, am fost trezit de telefon. Eram anunțat că trebuia să mă duc să depun jurământul. Pe jumătate adormit, m-am dus la Palat, unde l-am găsit pe Antonescu, împreună cu reprezentanți ai armatei, cu ministrul de justiție, cu patriarhul și cu mai mulți înalți demnitari. în fața lor, am depus jurământul de credință țării mele și poporului meu.

Eram puțin buimăcit din cauza precipitării evenimentelor. Antonescu a profitat de starea mea pentru a mă face să semnez un decret care îl confirma pe cel al lui Carol al II-lea și prin care i se acordaq puteri depline.

Tatăl meu a plecat la două zile după ce eu am depus jurământul. De la 6 la 8 septembrie, el și Magda Lupescu și-au făcut bagajele. Tatăl meu și-a luat cu el colecția de timbre, tablouri și un mare număr de bibelouri. Apoi, l-am însoțit la gară. Ne-am îmbrățișat. N-am prea vorbit, eram amândoi prea tulburați.

Tatăl meu și Magda Lupescu au plecat cu trenul regal. în garnitură erau trei vagoane încărcate cu tot ceea ce putuseră să transporte. Câteva ore mai târziu, pe când se apropiau de frontieră, în gara Timișoara, mecanicul de locomotivă care conducea trenul a văzut un grup de bărbați înarmați până în dinți. în loc să oprească, a luat viteza maximă. Aparent bine informați, indivizii au deschis focul asupra vagonului în care se instalase tatăl meu. Din

fericire, el a scăpat culcân- du-se imediat pe podeaua compartimentului. Culmea

este că șeful acestui comando a devenit ulterior preot, ceea ce foarte puțină lume știe.

Tatăl meu a trecut prin Elveția, apoi s-a dus în Spania. Antonescu i-a cerut lui Franco să sechestreze - atât cât era cu putință - bunurile pe care Carol al II-lea le luase cu el. Cele trei vagoane ne-au fost trimise înapoi, precum și niște medalii de aur.

Antonescu ordonase să fie sigilate toate încăperile și toate birourile din Palat. Comisia de anchetă pe care el a desemnat-o a căutat peste tot și a găsit documente bancare, precum și o cutie conținând o sută zece milioane de lei în numerar. Se spune că tatăl meu și Magda Lupescu au scos din România între treizeci și cincizeci de milioane de dolari. Eu nu știu decât un singur lucru: pe la mijlocul anilor treizeci, însărcinatul nostru cu afaceri a trebuit să se ducă la Londra pentru a face cunoscut că în acea lună tezaurul român nu își va putea achita serviciul datoriei sale: nu mai avea devize. După anchetarea cazului, unii au afirmat că aceste devize ar fi fost deturnate de către Magda Lupescu. Ea și tatăl meu plasaseră cu siguranță bani în străinătate sub nume fictive de persoane sau de societăți. La moartea tatălui meu, în orice caz, nu s-a găsit o centimă.

*

* *

- Tatăl Majestății Voastre a plecat și Majestatea Voastră ați redevenit Rege. Erați tânăr și frumos, simbolizați viitorul României. Au avut atunci loc manifestații deosebite pentru a saluta urcarea pe tron?

- Momentul nu era potrivit pentru sărbătoare! Cred, totuși, că populația era încântată să vadă urcând pe tron un Rege de nouăsprezece ani. Dar asta nu înseamnă că situația mea s-a schimbat în vreun fel. Am rămas, timp de trei sau patru săptămâni înconjurat de

persoane care îmi erau deosebit de antipatice, oameni care fuseseră instalați de tatăl meu și care încercau să se adapteze sau să părăsească corabia. Antonescu luase în mâinile lui treburile țării, iar eu devenisem un figurant. Profitând de popularitatea mea, Antonescu avea intenția de a mă folosi ca pe un simbol pasiv.

Deși raporturile dintre noi erau încordate, i-am fost totuși foarte recunoscător pentru că a rechemat-o pe mama mea în România. Am reîntâlnit-o la frontieră, emoționat să o revăd pe pământ românesc, după opt ani de absență. La București, Antonescu ne aștepta la gară împreună cu noul guvern. El ne-a oferit o intrare teatrală în București. Pusese să fie scoase caleștile Curții, la care erau înhămați cai superbi. în acest atelaj, dintr-o altă vreme, am ajuns noi la Palatul Regal, escortați de gardă. Lumea era la ferestre și ne aclama.

Ceva mai târziu, Antonescu ne-a cerut, mamei mele și mie, să ne plimbăm pe jos prin Capitală. Am ieșit din Palat și am luat-o pe Calea Victoriei. Era o lume < extrem de numeroasă care îmi scanda numele. Era cu adevărat un delir! Antonescu m-a pus să intru prin magazine pentru a strânge câteva mâini, lucru foarte puțin obișnuit pentru un suveran român.

De fapt, aveam să petrecem foarte puțin timp la București. Cel mai adesea, noi ne refugiam la Sinaia. Acolo, în munții Carpați, ne simțeam într-adevăr la noi acasă. Sinaia,

întemeiată de Regele Carol I, rămânea în fond ''sediul" monarhiei în România. Eu nu aveam nici un fel de activitate legată de conducerea treburilor statului. Profitam de acest fapt ca să schiez și să vizitez, la volanul automobilului meu, micile sate de munte. Adesea mă opream, băteam la câte o ușă, mi se deschidea și stăteam de vorbă cu oamenii, simplu, în particular. Erau, în mod evident, surprinși să se trezească față în față cu Regele și să poată să i se adreseze direct, fără ocolișuri. Acestea erau pentru mine momente privilegiate.

Nu mă mai duceam la București decât din rațiuni oficiale, atunci când mă convoca Antonescu. ''Convoca", acesta este cuvântul potrivit...

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

- Pe ce se sprijinea cel care era numit ''Conducătorul" (în românește în text, n.t.) pentru a guverna țara?

- El nu avea dreptul să se afirme ca șef al statului, din moment ce eu însumi eram acela. însă el abrogase Constituția și legifera prin decrete. Eram, deci, un suveran lipsit de puterea de decizie și de inițiativă.

Când Antonescu a declarat război Uniunii Sovietice în iunie 1941, urmându-i în aceasta pe germanii care rupeau Pactul Molotov-Ribbentrop, mama și cu mine am aflat-o... ascultând BBC-ul. Ne aflam atunci la Sinaia. Țara mea declara război unei alte puteri, iar eu, șeful statului, aflu acest lucru la radio. Era culmea! Faptul pare astăzi de neimaginat. L-am chemat de îndată pe Antonescu lâ telefon. "Cum ați putut să faceți așa ceva fără să mă informați?" Știți ce a avut tupeul să îmi răspundă? "Ați fi aflat-o din ziare".

Mult mai târziu, când rușii au venit să mă

vadă, ei mi-au spus de la bun început că erau convinși, încă din primul moment, că eu nu aveam nici o responsabilitate în această declarație de război. Antonescu, deci, nu i-a amăgit pe Aliați.

în pofida poziției mele delicate, eu nu m-am gândit niciodată să plec. Am considerat întotdeaunaxă era de datoria mea să rămân în România, orice s-ar întâmpla. Ulterior, s-a dovedit că aceasta fusese o excelentă strategie, deoarece mi-a permis să acționez împotriva lui Antonescu și a nemților.

Eram absolut potrivnic ideii de a vedea România alăturându-se forțelor Axei. De asemenea, eram împotriva declarării războiului contra rușilor. Dar -consideram totuși justificată voința românească de a recupera Basarabia ocupată de sovietici și care era parte integrantă din țara noastră.

De aceea, atunci când trupele românești au luat înapoi rușilor acest teritoriu, aveam toate motivele de a fi satisfăcut. De altfel, i-am trimis lui Antonescu o telegramă de felicitare. M-am dus pe front, nu foarte departe de linia frontului, și am trecut în revistă trupele.

-82-

UN REGE OSTATIC

Am strâns mâna soldaților, le-am pus întrebări, iar ei mi-au răspuns cu aceeași simplitate. M-am așezat la masa lor și am prânzit împreună. Cu tot gradul meu de mareșal, preferam tovărășia lor celei a ofițerilor.

Cu ocazia acestei vizite pe front, în Crimeea, am făcut prima mea mare călătorie cu avionul. Când ne întorceam de la Sevastopol, trimotorul nostru a făcut un ocol pentru a survola un oraș complet distrus. Erau rafale violente de vânt, avionul era zgâlțâit, iar eu începusem să mă simt rău. M-am dus în față să văd ce se întâmpla. Pilotul a observat cât eram de palid, l-

a sculat de pe locul lui pe copilotul său și m-a așezat în locul acestuia, rugându-mă să preiau comenzile aparatului. Indispoziția mea a trecut numaidecât. Când zborul a redevenit mai lin, am discutat îndelung cu pilotul nostru despre cel mai bun mod de a învăța această meserie. începând din acea zi, în secret, ori de câte ori aveam de făcut deplasări cu avionul prin țară, părăseam cabina imediat după decolare și mă duceam lângă pilot în cockpit și pilotam. Atunci când, în mod oficial, am învățat să zbor, aveam deja de fapt mai multe ore de zbor la activ. Am obținut brevetul în septembrie 1943.

A trebuit să învăț "în secret", deoarece Antonescu se opunea acestui proiect, pretextând că era prea periculos. Trebuia deci să fac uz de șiretlicuri. îmi amintesc că, în Transilvania, pentru a putea să zbor, le-am dat o falsă întâlnire oamenilor însărcinați cu siguranța mea și cu supravegherea mea^ Ei s-au dus acolo și m-au așteptat patru ore întregi. în acest timp, noi am luat-o spre aeroport unde m-am urcat la bordul unui mic aparat împrumutat de la aeroclubul din București.

*

- In ce fel se exercita dominația lui Antonescu asupra Majestății Voastre? Spuneți că erați supravegheat?

- Fuseseră plasați în preajma mea oameni pe care eu nu îi alesesem. Unii dintre ei, de altfel, se achitau foar-

te bine de obligațiile lor, dar nu îmi inspirau nici o încredere. Era mareșalul Curții, un șef de stat-major privat, aghiotanți, care fuseseră toți numiți de Antonescu. Ofițerii prea credincioși

tatălui meu fuseseră îndepărtați, cred chiar că au fost obligați să părăsească armata. ” Spionii” în solda lui Antonescu aveau întotdeauna o atitudine ireproșabilă față de mine. însă eu știam foarte bine că ei trimiteau șefului lor rapoarte în care descriau în mod amănunțit cele mai mici fapte și gesturi ale mele.

în 1942, am reușit totuși să introduc în anturajul meu pe unul dintre apropiații mei: fiul marelui maestru de vânătoare, un tânăr foarte cult, care lucrase pe lângă Titulescu pe vremea când acest fost ministru al afacerilor externe ocupa un post la Societatea Națiunilor. Acest nou venit studiase la Oxford și vorbea mai multe limbi, printre care engleza, franceza, româna și germana. L-am numit secretar particular. Faptul i-a displăcut lui Antonescu, dar nu putea să se opună. L-am păstrat lângă mine până în 1945.

Cu toată atitudinea sa foarte protocolară, Antonescu supraveghea totul, până și trezoreria mea personală. Se temea că mama mea și cu mine am putea scoate bani din România, așa cum o făcuse mai înainte tatăl meu împreună cu Magda Lupescu.

Antonescu era, de asemenea, extrem de corect față de Regină, mama mea. Cred chiar că, în mod inconștient, îi era puțin frică, de ea, de influența pe care o putea avea asupra mea. Era extrem de circumspect în ce privește încrederea pe care ea o avea în englezi, într-adevăr, mama mea rămăsese foarte apropiată de Marea Britanie. între noi, fie chiar în prezența unor germani, nu vorbeam decât în engleză.

în aceste condiții, închipuiți-vă cât am fost noi de tulburați atunci când Antonescu a declarat în mod oficial, la sfârșitul lui 1941, război Marii Britanii. îmi aduc aminte că l-am primit pe șeful reprezentanței diplomatice a Regatului Únit. El venise la Sinaia să își ia rămas bun de la mama mea si de la mine. A fost un

moment cumplit, deoarece îi consideram pe englezi ca pe prietenii mei, chiar familia mea. îmi amintesc că a- veam inima strânsă văzând că acest diplomat ne părăsește. A trebuit să așteptăm trei ani îndelungați, înainte de a ne putea alătura taberei forțelor aliate.

Totuși, ceea ce este interesant de știut - și ce se uită prea adesea - este faptul că Antonescu nu era în mod fundamental antibritanic. Aș vrea să vă povestesc, în legătură cu aceasta, o mică anecdotă. într-o zi, pe la sfârșitul lui 1943, trei ofițeri englezi au fost parașutați în România; greșiseră zona. Au fost făcuți prizonieri - unul dintre ei este astăzi încă în viață. Gestapo-ul a încercat imediat să pună mâna pe ei pentru a-i supune unui interogatoriu dur și, oricât de ciudat ar putea să pară lucrul acesta, Antonescu a refuzat. El nu i-a predat. I-a ținut închiși, bineînțeles, însă sub controlul jandarmeriei București. S-a comportat față de ei într-un mod foarte civilizat. Acesta era Antonescu: pe de o parte, se arunca în brațele nemților, dar, din când în când, avea atitudini contrare, ceea ce constituia un ansamblu destul de greu de înțeles.

- Care a fost în România soarta evreilor, înainte și după ridicarea extremei drepte?

- înainte, nu a existat o situație deosebită. Evreii beneficiau de aceleași drepturi ca toți ceilalți români. Comunitatea evreiască din România număra opt sute de mii de persoane, la o populație totală de optsprezece milioane de locuitori. Ea era prezentă în special în Moldova și în nordul țării.

Cred, totuși, că anumitor studenți evrei, chiar imediat după primul război mondial, li s-a interzis intrarea în unele facultăți, cum ar fi cea

de medicină din Iași, capitala Moldovei. Dar această ostracizare nu era nici foarte răspândită, nici sistematică. Eu însumi nu aveam practic nici un fel de contacte cu comunitatea evreiască. în clasa mea de doisprezece elevi, îmi amintesc că

nu era nici un evreu, fără să știu exact dacă era vorba de o opțiune deliberată a tatălui meu.

Nu se poate însă nega că, ulterior, Garda de Fier, violent antisemită, a comis mai multe sute de asasinate printre evrei. în ceea ce îl privește pe Antonescu, el nu avea, la drept vorbind, o politică de segregare și de exterminare a evreilor. însă, fără nici o îndoială, era supus presiunilor germane. Mie. personal, naziștii nu mi-au cerut niciodată nimic: cunoșteau prea bine poziția mea și pe cea a mamei mele, poziție pe care orice formă de rasism o șoca profund. în timpul războiului, eu am avut un dentist evreu, iar mama mea un oculist evreu. Unul dintre aghiotanții mei, ofițer de aviație, era căsătorit cu o evreică. Ministerul de război i-a impus să divorțeze. El a refuzat, dar întrucât îmi era apropiat, nu au îndrăznit să meargă mai departe față de el.

La insistențele nemților, Antonescu a deportat mii de evrei în apropierea Basarabiei. Construise un fel de lagăr în Transnistria. Mama mea și cu mine eram în contact cu Marele Rabin al României. El a fost cel care ne-a vorbit pentru prima oară de ''soluția finală". Am exercitat atunci presiuni asupra lui Antonescu ca să oprească totul. Mama amenința că va părăsi România. Ea îmi spunea că, dacă nu reacționam, aș fi rămas în istorie sub numele de ''Mihai cel Cumplit". Antonescu a înțeles, se pare. Și pot să afirm că nici un evreu din România nu a fost predat naziștilor

pentru a fi trimis în lagărele de concentrare din Germania sau din Polonia. Nici unul! De asemenea, niciodată sub domnia mea nici un evreu nu a purtat steaua galbenă! Este foarte important să precizăm aceste lucruri, căci mă îndoiesc că ele sunt foarte bine cunoscute, cu atât mai mult cu cât o anumită confuzie a fost întreținută în mod voit. Unii spun că evreii din nordul Transilvaniei au fost deportați din ordinul guvernului român. Aceasta înseamnă însă a uita că acea parte a Ardealului se afla atunci sub administrație ungară!

Marele Rabin din acea vreme, Alexandru Safran, a scris un volum de memorii în care menționează acțiu-

nea curajoasă a Reginei mame Elena. Nu demult, am întâlnit un profesor român, evreu, care a găsit documente confirmând spusele mele. El mi-a arătat astfel raportul înaintat de un șef SS, în care sunt menționate protestele mamei mele și consemnate eforturile noastre pentru salvarea evreilor. în limitele mijloacelor noastre, din nefericire...

Chiar foarte recent, am primit o mărturie emoționantă de la Paris. Mă dusesem să particip la o conferință a Institutului francez pentru relațiile internaționale. La sfârșit, un domn a venit să spună deschis în fața tuturor: ''Sunt o treime evreu, o treime român și o treime argentinian. înainte de război, aveam rubedenii în Franța și în România. După război, când m-am întors în Franța, rudele mele dispăruseră. în România, însă, familia mea există si acum".

♦

*
* *

- Vorbiți-mi, Sire, despre momentul în care ați hotărât să intrați în contact cu Aliații, în timp ce România se afla oficial în război împotriva lor.

- Am început să am contacte personale cu Aliații la sfârșitul anului 1942. Chiar imediat după declarația de război împotriva rușilor, șefii partidelor trimiseseră scrisori și memorii lui Antonescu pentru a-i cere să sfârșească cât mai repede cu putință cu recucerirea Basarabiei și să se oprească acolo. Există în legătură cu acest aspect un mare număr de documente care sunt clasate pe undeva pe la București. însă Antonescu nu a vrut să audă de nimic. Prin intermediul secretarului meu, am început atunci să intru în contact secret cu mediile politice românești. Consideram cu toții că lucrurile se vor termina foarte prost și că trebuia să intervenim într-un fel sau altul.

Eu am trecut cu adevărat la acțiune în 1944. Am trimis Aliaților doi emisari. Este vorba de Constantin Vi-

șoianu, fost ambasador la Haga si membru al delegației române la Societatea Națiunilor, și de prințul Știrbei, apropiat de Familia Regală. Acești doi emisari aveau drept misiune să propună o pace separată între România și Aliați. în fond, noi ne desolidarizam de Axă. Era o inițiativă plină de riscuri, deoarece Gesta- poul se afla peste tot.

Cei doi au plecat la Cairo și am început în mod serios negocieri cu Aliații cu scopul de a ieși din război. Aceste tratative au durat timp îndelungat, însă nu au fost încununate de succesul scontat de noi. Ceream ajutor pentru a-i alunga pe nemți de pe teritoriul nostru. Am trimis chiar și un comunicat oficial Aliaților:

dacă ar parașuta masiv trupe pentru eliberarea țării, noi le-am indica zonele unde germanii se aflau în numărul cel mai mic. Nici uh răspuns! Nu am înțeles decât după aceea că fuseserăm deja predați lui Stalin... Era îngrozitor: ascultam BBC-ul care ne îndemna la rebeliune: ''leșiți din război, români, ieșiți din război, căci altfel nu vă veți mai putea arăta fața în lume...” Iar eu răspundeam prin misive secrete: ”Nu așteptăm nimic altceva! Dar nu o putem face singuri!”

Dacă a fost posibil să organizez toate aceste contacte într-un Palat aflat totuși ”sub control”, este pentru că Antonescu mă considera un copil. El nu își închipuia că eu aș fi capabil să iau o astfel de inițiativă. Numai Ges- tapo-ul avusese unele bănuieli; se pare că îl informase despre acestea pe Antonescu care a zâmbit și i-a liniștit, spunând: ”Nu vă faceți griji din cauza Regelui, este un puști, nu face altceva decât să se joace”. Și nemții l-au crezut.

Grupul nostru de conjurați se întâlnea la început o dată pe lună, apoi de două ori pe lună. După căderea nopții, eu trimiteam pe cineva să îi aducă pe partici- panți într-un automobil banal. Ei pătrundeau în casă printr-o ușă ascunsă, în spatele Palatului, ușă care con-ducea direct la apartamentele mele. Secretarul meu asista la discuția care dura, în general, două sau trei ore. Câteodată, mama mea ni se alătura. Aveam cu to-

ții același obiectiv: să ieșim cu orice preț din război.

Dispuneam de mijloace radio de legătură. Secretarul meu avea un om sigur, care lucra la serviciul cifrului din ministerul afacerilor externe. El trimitea și primea toate mesajele pe care le codifica și le descifra el însuși. Ceea ce

trebuia să ajungă la Antonescu trecea; în schimb, mesajele noastre erau puse deoparte și transmise discret secretarului meu. In felul acesta comunicam noi.

- La 23 august 1944, Majestatea Voastră a hotărât să pună capăt situației. Nu împliniserăți atunci douăzeci și trei de ani și aveați să realizați o lovitură de stat care va răsturna complet datele problemei și va modifica sfârșitul războiului...

- Din cauza felului său de a fi, autoritar, Antonescu își pierduse tot sprijinul de care dispusese la venirea sa la putere. Eu, pe de altă parte, cu toată vârsta mea tânără, beneficiam de sprijinul partidelor politice, cu care eram în contact secret din 1942-1943. Am stabilit deci ca ''Ziua Z" să fie pe 26 august 1944. Am redactat eu însumi o telegramă care a fost expediată către comandantul suprem al forțelor aliate din Italia. Prin această telegramă îl informam despre hotărârea mea de a-1 răsturna pe Antonescu și, cu aceeași ocazie, de a rupe alianța noastră cu Germania. îi ceream ajutorul sub forma unui bombardament masiv asupra a patru sau cinci locuri întărite pe care nemții le ocupau în jurul Bucureștiu- lui și ale căror coordonate exacte i le indicam.

Acest plan a fost însă dat complet peste cap întrucât, pe 22 august, am aflat printr-o indiscreție, că Antonescu urma să plece pe front pe 24. Nu știam cât timp avea să lipsească din București. închipuiți-vă că nu s-ar fi întors până pe 26! Totul ar fi rămas baltă.

Rușii tocmai străpunseseră frontul la nord-est, în Moldova, iar nemții trimiseseră în Polonia două dintre diviziile blindate care staționau în România. Ceea ce

însemna o ușurare a situației noastre. în fața înaintării rușilor, în guvernul Antonescu s-a produs un moment de șovăire. Situația, atât militară cât și politică, ne era deci favorabilă nouă. Nu erau prea mulți soldați la București. Cei mai mulți erau dispersați în jurul orașului sau mai departe. Șeful de stat-major al orașului se ra- liase cauzei noastre. Ocazia era unică. De aceea, noi am ales data de 23 august pentru a-1 aresta pe Antonescu, și nu 26 cum fusese prevăzut.

*
* *

în acea zi de 23 august deci, i-am cerut lui Antonescu să vină pe la mijlocul după-amiezii, pe la ora patru, în apartamentele mele, chiar în spatele Palatului Regal. Ca de obicei, a venit cu întârziere. Am stat de vorbă timp de trei sferturi de oră despre situația politică. Nu eram singur, în birou se afla un general dintre oamenii mei. Tonul discuției a devenit iritat atunci când am abordat situația dezastruoasă de pe front și iminența unei invazii a Armatei Roșii. I-am spus lui Antonescu că trebuie să cerem armistițiul fără să mai întârziem nici o clipă. Mi-a răspuns că nici măcar nu se poate gândi la o astfel de posibilitate și că trebuie să discute problema cu Hitler...

I-am replicat că, în fața unei astfel de situații, noi nu ne mai puteam permite să tergiversăm. Generalul care mă însoțea a mers chiar mai departe, aruncându-i lui Antonescu:

- Dacă nu putem să acționăm cu dumneavoastră, o vom face cu un alt guvern.

La care Antonescu a răspuns, furios:

- Cum, dumneavoastră credeți că voi lăsa țara în mâinile unui copil?

Până în ultima clipă, el a refuzat să mă considere un adult.

Trei subofițeri din gardă și căpitanul lor

așteptau în spatele ușii biroului meu. Ei trebuiau să apară la un

semnal convenit. Văzând că Antonescu se încăpățânează, i-am spus, cu o voce destul de puternică:

- Dacă așa stau lucrurile nu îmi mai lăsați decât o singură ieșire...

Acesta era semnalul. Oamenii mei au intrat brusc în încăpere, m-au salutat, apoi s-au îndreptat spre Antonescu. Căpitanul a pus mâna pe brațul Conducătorului care, cel puțin surprins, i-a spus:

- Ce înseamnă asta? Luați mâna!

Căpitanul a avut un moment de ezitare; nu mai știa de cine să asculte. Mi-am spus că el va face să eșueze totul. Din fericire, imul dintre aghiotanții mei, un colonel care veghea în spatele ușii, a intrat urlând: ''Executarea!".

A strigat atât de tare încât cei trei subofițeri l-au apucat pe Antonescu, spunându-i:

- Sunteți în stare de arest.

L-au dus la primul etaj și l-au închis într-o cameră blindată în care, altădată, tatăl meu își ținea colecțiile de timbre. înainte de a urca, totuși, Antonescu s-a întors brusc și l-a scuipat în față pe căpitan.

- Mâine dimineață, veți fi cu toții împușcați!

♦
* *

L-am convocat apoi pe generalul comandant al Bucu- rештiului. A rămas mut când l-am informat asupra celor petrecute. Nu fusese prevăzut să se întâmple atât de devreme. El a dat imediat ordin trupelor să se întoarcă la București. între timp, trebuia format un guvern.

L-am numit prim-ministru pe generalul-șef al Casei mele militare. Am trecut din mica mea casă în Palat, unde~ au fost improvizate birouri, racordate telefoane etc. încetul cu încetul, am găsit oamenii care să ocupe diferitele ministere. Mi-au trebuit două ore pentru a constitui guvernul. A fost arestată toată suita lui Antonescu, miniștrii săi, cu excepția șefului Siguranței, de negăsit. Au fost închiși în cazarma batalionului Gărzii

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

Regale.

La ora opt și jumătate, von Killinger, faimosul ambasador german, un SS, s-a prezentat la Palat împreună cu aghiotantul său. Amândoi erau foarte tăioși. Am refuzat să stau de vorbă cu ei în nemțește. Secretarul meu traducea ceea ce eu totuși înțelegeam. Von Killinger mi-a aruncat:

- Am auzit că Antonescu ar fî fost arestat.

Am răspuns calm:

- Nu, a venit să îmi spună că situația este disperată. Mi-a prezentat demisia sa și a plecat.

Fără îndoială că von Killinger nu m-a crezut, dar asta mi-a permis să câștig timp. Am adăugat:

- Ascultați radioul la ora zece în seara asta. Veți afla mai multe despre ceea ce s-a petrecut.

După plecarea lor, am înregistrat un mesaj către națiune. Prin el anunțam că încetasem ostilitățile împotriva rușilor și că, de acum înainte, locul nostru va fî de partea libertății și a democrației.

Mesajul a fost difuzat prin radio la ora zece seara. în doar câteva minute, o mulțime imensă s-a strâns în piața Palatului Regal. Oamenii urlau de bucurie: ’’Trăiască Regele!”. BBC-ul a transmis vestea în străinătate, urmată de imnul nostru național. Am dispus apoi eliberarea celor

trei parașutiști englezi pe care Antonescu îi sustrăsese nemților. I-am chemat la Palat. Mulțimea a recunoscut uniformele lor engleze, a oprit mașina, iar sărmanii de ei erau să cadă victime entuziasmului românilor! Am dispus apoi să fie pregătit un avion pentru a pleca la Ankara. Țineam ca acești trei soldați britanici să depună mărturie asupra felului în care se petrecuseră lucrurile.

- Nu v-a fost o clipă teamă, Sire, că nemții ar putea să intervină?

- Ba da, puțin. Unii ofițeri români mi-au sugerat să părăsesc Bucureștiul: se temeau că nemții, încă foarte

numeroși în țară, mă vor aresta. într-adevăr, Hitler a trimis o telegramă înaltului său comandament în România de îndată ce a aflat de răsturnarea situației. în esență, textul spunea: ’’Găsiți un general român care să aresteze Regele și clica sa”. Intr-un alt document căzut în mâinile noastre, se afla următorul răspuns al nemților către șeful lor: ’’Imposibil de găsit un astfel de general. Este sfârșitul”. Nu a existat nici o singură defecțiune în cadrul armatei noastre!

Dar acestea se petreceau la câtva timp după 23 august. în acea zi însă, noi nu puteam fi siguri de nimic. Pentru a scăpa de posibile represalii, am părăsit Bucu- rești ul pe la ora două și jumătate dimineața, împreună cu aghiotantul meu și cu trei sau patru automobile. La ieșirea din oraș, am fost ținta unei rafale de pistol-mi- tralieră: trupele rechemate la București aveau drept consemn să nu lase pe nimeni să iasă. De aceea au și

deschis focul asupra automobilului meu. Eram la volan și am simțit căldura flăcării. Mergeam însă prea repede pentru a mă opri.

Călătoria nu s-a desfășurat fără peripeții. Aproape de orașul Craiova, am zărit o coloană germană care venea în direcția noastră. Ne-am ascuns repede într-un stog de paie. Deodată, i-am văzut pe soldații nemți pu- nându-și căștile. Am privit în sus. Un avion de vânătoare american se învârtea în aer și, în mod sigur, fotografia. I-am spus secretarului meu particular:

- Pun pariu că a venit să fotografieze locurile pe care noi le-am indicat generalului Wilson, în Italia.

Și nu mă înșelam. Mulțumită acestor clișee, după cum mi s-a spus ulterior, americanii au putut bombarda anumite concentrări de trupe germane.

Ne-am continuat drumul spre vest, până la micul sat Dobrița, unde mama mea a venit și ea de la Sinaia. Am fost instalați într-o casă pusă la dispoziția noastră de niște prieteni siguri. Trebuia să stăm acolo vreo zece zile, până când se va ști mai bine cum stau lucrurile.

Și bine am făcut că am plecat! A doua zi după arestarea lui Antonescu, adică pe 24 august, la numai câte-

va ore după plecarea mea, nemții au bombardat Bucu- rești ul. Ei și-au concentrat tirul asupra Palatului Regal. Casa în care locuiam a fost distrusă.

în mod oficial, noi nu declaraserăm război Germaniei pe 23 august, deși am indicat limpede care urma să fie de atunci înainte tabăra noastră. Am dat ordin statului-major să nu îi provoace în mod inutil pe nemți, temându-mă de o ripostă prea dură. Avuseserăm totuși

grijă să tăiem liniile lor telefonice pentru ca să îi dezorganizăm. Noi i-am sfătuit chiar să stea liniștiți. Atunci când au hotărât să bombardeze Bucureștiul, ceea ce echivala cu o declarație de război, am spus statului meu major: ''Mergem înainte...". La început, rușii nu vroiau să creadă că suntem efectiv în război împotriva nemților. Ei au așteptat mult timp înainte de a recunoaște faptul: România nu a semnat armistițiul cu puterile aliate, la Moscova, decât pe 12 septembrie.

- în timp ce Majestatea Voastră erați refugiat la munte, rușii au ajuns la București...

- Fără să tragă un foc de armă... Românii s-au eliberat singuri! între plecarea și reîntoarcerea mea în capitală, adică între 23 august și 7 septembrie 1944, armata română i-a capturat pe toți nemții rămași pe teritoriul românesc. I-am făcut pe toți prizonieri, de la simplul soldat până la cei cu jgradul cel mai înalt, inclusiv membrii Gestapo-ului. In plus, au fost câteva bombardamente americane și britanice la nord de București asupra a două sau trei păduri ticsite de trupe ale Reich- ului. Unul dintre foștii mei aghiotanți, care comanda un regiment, mi-a spus că nici în Rusia nu văzuse vreodată un asemenea măcel. De atunci înainte, Wehr- macht-ul a încetat practic să mai existe în România.

Când istoricii vorbesc de pretinsa eliberare a României de către ruși, ei spun povești. Sovieticii au făcut o ''plimbare de sănătate" de-a lungul întregii țări, pentru a merge apoi să se bată prin părțile ungurești. Ei nu au

tras nici măcar un singur'glonte...

La 7 septembrie, mama și cu mine am hotărât să ne întoarcem la București. Mergând cu mașina la gară, am întâlnit primele trupe rusești. Dacă se poate spune așa. Erau trei călăreți, fără îndoială originari din Mongolia, deoarece semănau cu gravurile lui Gingis Han. Mama mea i-a privit fix, puțin îngrozită:

- Dacă asta este ceea ce ne așteaptă... Să ne păzească Dumnezeu!

Am călătorit într-un fel de automotor. De-a lungul întregului parcurs, șoselele ne-au oferit spectacolul unor interminabile coloane de ruși, cu camioane, căruțe, cai, oameni mergând pe jos...

Am ajuns în cele din urmă fără probleme în gara București, unde ne aștepta întreg guvernul provizoriu pe care îl numisem.

- Ați primit vreun mesaj de la tatăl Majestății Voastre?

- Nu.

- Ziua de 23 august 1944 a fost într-un fel ziua încoronării Majestății Voastre. In ce stare de spirit vă găseați atunci când v-ați întors la București?

- în ziua loviturii de stat, nu prea m-am gândit să îmi analizez reacțiile! Făceam ceea ce consideram că este de datoria noastră, atâta tot. Abia mai târziu, mi-am dat seama pe deplin de ceea ce noi înfăptuiserăm. încetarea alianței noastre cu un ocupant, iară ajutor din afară, organizarea unui complot la numai câțiva metri de sediul Gestapo-ului, aceasta era culmea îndrăznelii.

Cât despre ’’alianța” cu rușii, cei care mai spun și astăzi că ne-am debarasat de nemți pentru a da România Rusiei, nu știu despre ce vorbesc. Ungaria și Cehoslovacia s-au bătut împotriva rușilor până în ultimul minut, și unde

le-a dus aceasta? în același punct. Cu această dife-

rență, totuși, că ele au fost fizic distruse, ceea ce nu a fost cazul nostru.

CAPITOLUL IV

PUTEREA COMUNISTĂ: DE LA REZISTENTĂ LA SURGHIUN[9]

Hoardele mongole se revărsau peste România! în- tr-adevăr, avangarda armatei sovietice era alcătuiă din soldați veniți din stepele asiatice, bărbați cu umerii obrajilor înalți și cu pielea arsă de soare. După toate aparențele, nu li s-a spus că ei vin în această țară în calitate de eliberatori și nu de cuceritori: de-a lungul înaintării lor prin țară, nu s-a auzit decât despre prădă- ciuni și violuri.

în spatele mongolilor, venea armata sovietică regulată, la fel de primitivă, la fel de flămândă. Roșii au făcut prizonieri zeci de mii de soldați români care îi așteptau cu arma la picior, au rechiziționat vehiculele și caii. Populația îngrozită avea impresia că retrăiește invaziile de odinioară, când rușii năvăleau în țară sub pretextul că se duc să lupte împotriva turcilor.

''Eliberarea" Bucureștiului nu a fost salutată cu entuziasm de locuitori. Numai câteva grupuri de comuniști români au aruncat flori pe blindatele care străbăteau bulevardele. Urcați pe tancuri, soldații sovietici făceau ochii mari în fața bogățiilor și a făgăduințelor capitalei. Era oare bariera limbii? Ei au luat, fără să ceară, în pofida tuturor protestelor înaintate de autoritățile române către înaltul comandament sovietic. Peste tot, bețiile se sfârșeau prin încăierări și jafuri. Soldații pe pământ jtrăin nu au faima de a se purta prea bine, însă aceștia se

■omportau ca și când s-ar fi aflat într-o țară cucerită. în

fond și la urma urmei, nemții erau mai disciplinați...

Din fericire, grosul trupelor rusești și-a continuat drumul spre apus, pe urmele unui Wehrmacht care bă- tea în retragere. Dar Roșii au lăsat în urma lor, la sate ca și în uzine, ''reprezentanți ai poporului" însărcinați să organizeze regruparea maselor muncitoare în sânul unui ''sindicat revoluționar". Pentru a le da o mână de ajutor, ei au găsit oameni care cunoșteau terenul și care nu se dădeau în lături de la acțiunile în forță: foștii legionari ai Gărzii de Fier au făcut rapid schimbarea de macaz.

întors la București, Regele Mihai a primit autoritățile sovietice, dar a descoperit cu îngrijorare că acestea nu sunt dispuse să acorde României creditul datorat loviturii sale de stat de la 23 august. El a așteptat cu ne- răbdare întoarcerea emisarilor săi plecați la Moscova pentru a negocia cu rușii convenția de armistițiu. A negocia este o vorbă mare pentru acest nou ''dictat" impus românilor. în fața lui Molotov, abilul diplomat Vișoianu a încercat în zadar să adauge o clauză prin care să se specifice că ''trupele sovietice vor părăsi teritoriul românesc de îndată ce pacea va reveni". Ministrul lui Stalin a refuzat să adauge această clauză, considerând că ''aceasta se înțelege de la sine".

Regele Mihai reușise să răstoarne dictatura unui om: Antonescu; el trebuia să înfrunte pe cea mult mai eficientă a unui sistem.

*
* *

- Ce s-a întâmplat cu Conducătorul, Ion Antonescu, după lovitura de stat din 23 august?

- în noaptea plecării mele din București, un comando comunist foarte bine organizat, a pătruns în Palatul Regal și l-a ridicat pe Antonescu, care era în continuare reținut în interior. Contrar celor ce s-au spus, eu nu dădusem ordinul să fie predat. Dar generalul pe care îl numisem prim-ministru cu titltu provizoriu a avut un

moment de slăbiciune și a îngăduit acest act. La scurt timp după aceea, când rușii au intrat în București, Antonescu a fost dus la Moscova.

însă procesul său s-a deschis, optsprezece luni mai târziu, la 6 mai 1946, în capitala română. Pe 17 mai, el a fost condamnat la moarte. Am încercat să comut sentința într-o condamnare la închisoare, însă presiunile taberei comuniste au fost atât de puternice, încât nu mi s-a permis să intervin în favoarea sa. De altfel, Anto- • nescu nu mi-a cerut niciodată să îmi exercit dreptul de grațiere. Acest demers a fost întreprins numai din inițiativa avocatului său.

Privind lucrurile retrospectiv, nu mă îndoiesc că Antonescu a fost un bun român, un patriot care nu se gândea decât la binele țării sale, chiar dacă aceasta l-a condus la opțiuni greșite. încăpățânarea sa în materie militară a fost cea care l-a împins, în mod sigur, la pierzanie. El a avut dreptate să le ia înapoi rușilor Basarabia și Bucovina, dar a greșit când a hotărât să meargă înainte, până la Stalingrad. Nu aveam nimic de câștigat ci totul de pierdut într-o astfel de aventură.

Execuția lui Antonescu s-a desfășurat într-un mod scandalos. Comuniștii nu au îndrăznit să formeze un pluton de soldați din armata română, în care considerau că nu pot avea încă deplină încredere. Au luat deci oameni de-ai lor,

despre care nimeni nu știa nimic. Acest pluton a tras la întâmplare. Prima salvă nu a făcut decât să-1 rănească pe Antonescu. El s-a ridicat pe genunchi și le-a strigat executorilor săi: ”Nu sunteți în stare nici măcar să trageți corect!”. Pentru a isprăvi, comandantul închisorii a trebuit să îi tragă un glonte în cap...

- Ați domnit din 1944 până în 1947. La început, aproape singur... Ce idee aveați despre funcția Majestății Voastre?

- Obiectivul pe care mi-1 stabilisem era întoarcerea

la normalitate. încă din seara zilei de 23 august, am repus în vigoare Constituția democratică din 1923. însă Parlamentul nefiind încă reconstituit, am guvernat prin decrete al căror conținut era dezbătut în fiecare dimineață cu miniștrii guvernului. Partidele politice erau din nou autorizate: Partidul Național Țărănesc, liberalii, social-democrații și, bineînțeles, Partidul Comunist. Primele trei erau, cred eu, sincere în omagiul pe • care mi l-au adus pentru a fi pus capăt dictaturii. Comuniștii însă nu și-au dezvăluit adevăratele intenții...

Pentru a pecetlui această întoarcere la normalitate, am întreprins călătorii frecvente prin țară într-un automobil banal. Nu purtam nici un însemn distinctiv, dar oamenii mă recunoșteau și îmi făceau semne cu mâna.

Palatul Regal făcea eforturi, de asemenea, pentru a-și regăsi ritmul de altădată. Era o organizație întreagă, moștenită de la Regele Carol I. Mareșalul Curții îndeplinea funcția de șef al Palatului. El era asistat în sarcina sa de patru înalți demnitari, printre care maestrul de

ceremonii. Exista, de asemenea, administratorul 'domeniilor Coroanei, un fel de trezorier. în ce privește Casa mea militară, aceasta era comandată de un general. în sfârșit, dispuneam de patru aghiotanți, aleși din diferite arme, care se succedau de la o săptămână la alta.

Nemții bombardaseră casa pe care o ocupam împreună cu mama mea, situată în spatele Palatului Regal, așa că mătușa mea, Elisabeta, a pus la dispoziția noastră propria sa locuință, amplasată pe Șoseaua Kis- selef. Ne-am instalat acolo. Locul era relativ strâmt. Mama mea ocupa un apartament, în timp ce eu dispuneam de altul de trei camere, în cealaltă parte a casei.

Propaganda comunistă a spus de toate și orice referitor la modul nostru de viață și la averea noastră, de exemplu că posedam proprietăți de multe mii de hectare în România... Toate acestea au fost consecința unei confuzii între bunurile noastre private și cele ale Coroanei. Noi beneficiam de o listă civilă - o sumă alocată de Parlament, la care se adăugau veniturile obținute

din domeniile Coroanei, administrate de patru înalți funcționari. Aceste domenii erau proprietățile statului. Noi aveam uzufructul, ceea ce permitea tocmai să se reducă lista civilă pentru a nu greva prea mult bugetul național.

Eu nu posedam, în nume propriu, decât două proprietăți: Sinaia, despre care am vorbit mult deja, și o casă în Transilvania, pe care o cumpărasem în 1943. La început, era vorba de menținerea unei prezențe simbolice: Regele României trebuia să aibă o proprietate în această provincie care fusese sub control

austro-un- gar. Ulterior, m-am atașat de această clădire, care nu este un castel, ci mai curând o casă boierească având vreo zece camere. Ea aparținuse odinioară unei vechi familii din nobilimea maghiară.

- începutul domniei Majestății Voastre este marcat de semnarea armistițiului cu puterile aliate. Care au fost condițiile acestuia?

- Au fost deosebit de dure. Convenția de armistițiu a fost semnată la Moscova, la 12 septembrie 1944, a- tunci când eu tocmai mă reîntorsesem la București. Fusese numită o comisie de către guvernul provizoriu și trimisă la Moscova. Făceau parte din ea, între alții, prințul Știrbei și Vișoianu, cei doi emisari pe care eu îi trimisesem la Cairo în 1944, precum și Pătrășcanu, membru al Partidului Comunist Român. Ei nu au putut obține nici o clemență din partea unui Molotov inflexibil: clauzele acestui armistițiu nu au fost discutate, ci pur și simplu impuse. Comisia noastră a încercat să salveze tot ceea ce a putut. Din nefericire, englezii și americanii prezenți la masa tratativelor au rămas muți. Sovieticii au obținut tot ceea ce voiau.

România a trebuit să se supună unor revendicări teritoriale abuzive și unor reparații de război exorbitante. Ea recăpăta Ardealul de nord, cedat Ungariei prin Dictatul de la Viena, dar Uniunea Sovietică păstra Ba-

sarabia și Bucovina. Noi trebuia să plătim trei sute de milioane de dolari-aur în trei ani, la care s-a adăugat o taxă zdrobitoare în natură. La sfârșitul primului an, rușii ne luaseră deja un miliard de dolari! Ei au demontat uzinele, au

golit magazinele, au confiscat o parte din producția de petrol etc.

Un astfel de regim se aplică unei națiuni dușmane și învinse. Si, într-adevăr, așa păreau rușii să ne considere, în pofida răsturnării noastre de alianțe efectuate la 23 august 1944 și a riscurilor pe care mi le asumasem în acea zi. De asemenea, în pofida participării noastre la victoria finală! România a angajat, într-adevăr, șaisprezece divizii, iar apoi încă paisprezece suplimentare, în lupta împotriva nemților. Plasate sub comandament rusesc, întotdeauna în prima linie, ele au suferit pierderi considerabile. S-a putut chiar stabili prin calcule că România se află pe locul al patrulea în ce privește numărul de soldați participant la bătălia împotriva nazismului. Noi ne-am vărsat sângele alături de cel al Aliaților și iată care ne-a fost recompensa!

în cursul ultimelor luni de război, eu nu m-am putut duce pe front pentru a-i susține pe soldații noștri, deoarece la București trăiam în situație de urgență. Guvernul provizoriu numit încă de la 23 august era însărcinat să rezolve problemele curente. La drept vorbind, aducea oarecum a juntă militară. însă, la urma urmei, actul de la 23 august nu fusese el în mare parte un eveniment militar? Fără armată, noi nu am fi putut duce la bun sfârșit lovitura de stat.

Oricum, acest prim guvern nu a durat decât trei săptămâni. El a fost curând înlocuit cu un cabinet având o coloratură mai politică, chiar dacă șeful său nu era altul decât generalul Sănătescu, cel care venise în sprijinul meu în ziua arestării lui Antonescu. Cele patru principale partide erau reprezentate în acest guvern remaniat, inclusiv Partidul Comunist, prin persoana lui Pătrășcanu.

De la 28 august, Armata Roșie se afla la București, în total, aproape un milion de soldați ocupau țara, fără

ca noi să știm încă prea bine care erau intențiile acestor trupe. Noi încă mai speram să avem posibilitatea de a restaura o viață politică normală. Ne-am dat însă repede seama că nu putem mișca nici degetul cel mic fără acordul sovieticilor. La încheierea convenției de armistițiu, am încercat să obținem ca măcar o parte din teritoriu să nu se afle sub controlul Armatei Roșii: în zadar.

Primul ministru Sănătescu nu era agreat de sovietici. Aceștia ar fi preferat, în mod evident, ca frâiele puterii să fie ținute de un comunist. Au exercitat atunci tot felul de presiuni asupra mea, organizând ei înșiși manifestații prin care se cerea căderea lui Sănătescu.

Vroiau să îl schimb pe primul ministru? L-am schimbat! La 5 decembrie 1944, l-am numit în acest post pe generalul Rădescu... un anticomunist notoriu! Un om foarte integru, care nu prea se încurca în formule de politețe pentru a spune ce gândea. Rușii se arătau iritați ori de câte ori deschidea el gura.

Această numire a avut, deci, puțin aerul unei provocări, sau măcar al unei încercări a forțelor. Comuniștii au început atunci o adevărată acțiune de subminare, în care erau conduși de Ana Pauker, una dintre somitățile secretariatului lor general. Această ''passionaria'' roșie, care urcase treptele ierarhiei trimițându-i pe mulți la moarte prin împușcare, a declarat că se va organiza de către comuniști câte o criză ministerială la fiecare cincisprezece zile, dacă nu obțineau numirea unui șef de cabinet ales de ei.

- Aceeași Ana Pauker a spus că, la sfârșitul războiului, nu erau mai mult de opt sute de comuniști în România. Cum este posibil ca, având o bază atât de slabă, să pretinzi să ajungi la vârful puterii?

- După 23 august, cu sprijinul direct și energic al Armatei Roșii, comuniștii își sporiseră în mod considerabil rândurile partidului lor. Ei au adus ruși cu mii-

le, dintre care unii au rămas. La sate sau în uzine, ei făceau înrolări cu forța, sau prin șantaj. Un mare număr de oportuniști, în special legionari* din fosta Gardă de Fier, simțind schimbarea vântului, treceau de partea învingătorului. în câteva luni, Partidul Comunist Român a ajuns, de la câteva sute de membri, la aproape un milion....

După domnia terorii naziste, se deschidea cea a terorii comuniste. Celelalte partide nu mai îndrăzneau să miște. Fiind din ce în ce mai des ținta unor sloganuri asasine, primul ministru Rădescu se temea pentru viața sa. în ceîe din urmă, s-a dus să ceară azil la legația engleză!

M-am trezit strâns cu ușa. De data aceasta, se părea că, într-adevăr, nu mai exista nici o ieșire. Totuși, am refuzat și de astă dată să numesc un comunist în fruntea guvernului. Am încercat să numesc mai multe personalități, printre alții pe unii dintre membrii comisiei care fusese la Moscova pentru negocierea armistițiului. Dar candidații nu prea se înghesuiau să ocupe această funcție...

Când rușii și-au dat seama că eu nu eram încă hotărât să le dau satisfacție și că eram'în căutarea altor soluții ale crizei, mi l-au trimis pe Vâșinski, ministrul adjunct sovietic al afacerilor externe, însărcinat în mod special cu problemele României. îl mai întâlnisem o dată: făcuse eforturi să pară amabil pentru a-mi adormi neîncrederea. La 5 martie 1945, la cea de-a doua vizită a sa, și-a arătat adevăratul chip, cel al unui om rece și brutal.

în timpul audienței' pe care i-am acordat-o, el

a dezvoltat tema instabilității politice. Cu o ipocrizie totală - când se știe că la originea crizelor succesive care zdruncinau țara se aflau conducătorii comuniști -, el mi-a declarat că lucrurile nu mai pot merge așa. Tonul discuției noastre a urcat repede. Vâșinski a început să se enerveze și, întrucât îi țineam piept, mi-a aruncat:

”- în două ore vreau să știu pe cine numiți prim-mi- nistru”.

Si, spunând acestea, s-a întors și a plecat.

£)oună ore mai târziu, pe ceas, se afla din nou în biroul meu. Bineînțeles, eu nu mă supusesem.A început să strige și să bată violent cu pumnul în masă. Apoi a ieșit trântind ușa cu atâta putere încât o bucată de tencuială s-a desprins de perete! Era uluitor!

Mult mai târziu, la Londra, i-am povestit această scenă unui rus care îl cunoștea pe Vâșinski. A rămas perplex: ’’Vâșinski nu se înfurie niciodată”, m-a asigurat el. De fapt, asta fusese și impresia mea la acea vreme, ieșirea lui teatrală nu a fost decât o scenă bine regizată. Vroia să mă impresioneze și să îmi pună la încercare sângele rece.

Situația s-a înrăutățit chiar de a doua zi după întrevederea mea cu ministrul adjunct sovietic. Comandamentul militar rus a adus tancuri pe străzile Bucureștiului. Mareșalul sovietic Malinovski, care era președintele Convenției de armistițiu, a venit să stea de vorbă cu mine. M-a făcut să înțeleg că s-ar putea să se producă tulburări grave dacă mă încăpățânam pe poziția mea. Această desfășurare de tancuri în capitală m-a pus pe gânduri: la ce bun o baie de sânge?

Vâșinski a făcut cunoscut că, pentru postul de prim- ministru, el mă ’’sfătuia” să îl numesc pe un anume Petru Groza, ’’singurul om în care

Stalin avea încredere". Vâșinski mi-a recomandat să păstrez acest sfat pentru mine. El nu vroia să își dezvăluie rolul în ochii Aliaților. Am aflat, într-adevăr, mai târziu, că englezii și america- ■ nii se interesaseră pe lângă el cu privire la alegerea primului ministru.

"- Dumneavoastră aveți pe cineva în vedere?", l-ar fi întrebat ei.

"- Nu, aceasta este treaba Regelui, nu a mea!", ar fi răspuns Vâșinski.

Iată deci circumstanțele în care am apelat la Petru Groza pentru a forma un guvern. Era în 6 martie 1945. La numai șase luni după lovitura de stat care lichidase dictatura lui Antonescu, România vedea impunându-i-se un nou jug, cel al stalinismului. Acesta se va dovedi

mult mai greu de scuturat decât precedentul.

Petru Groza, noul prim-ministru, era un afacerist care făcuse o avere frumoasă mulțumită diverselor speculații. Devenise mare proprietar de pământ în împrejurimile orașului Deva. Avea un aer prefăcut, comportamentul aparent al unui om blajin. Dacă ar trebui să îi găsesc un calificativ, acesta ar fi cel de unsuros... Groza se credea foarte spiritual și își copleșea interlocutorul cu glume vulgare.

El și-a format guvernul imediat după ce a fost numit, ceeea ce demonstrează că totul fusese pregătit de multă vreme. îmi aduc aminte de o scenă destul de hazlie care a avut loc în ziua depunerii jurământului: puținii membri ai guvernului care nu erau comuniști au pus mâna pe Evanghelie pentru a depune jurământul, dar când a venit rândul comuniștilor, preotul și-a strâns toate lucrurile și a plecat. Comuniștii anunțaseră că ei nu vor jura pe Biblie...

- începând cu acel 6 martie 1945, ați devenit de fapt ostaticul comuniștilor?

- Da. însă lucrurile nu s-au petrecut ca pe vremea lui Antonescu. De exemplu, comuniștii nu au încercat să înlocuiască tot anturajul meu prin oameni de-ai lor. Ei au lăsat Curtea în starea în care se afla, dar m-am trezit la fel de izolat ca și sub Antonescu și, probabil, spionat de personal, poate chiar de unii ofițeri. Știu, de exemplu, că fiul comandantului Batalionului de Gardă povestea comuniștilor tot ceea ce făceam noi. Când am descoperit acest lucru, l-am dat imediat afară, dar asta nu a fost de ajuns...

Am trecut atunci la o ''rezistență pasivă". Acțiunea mea a rămas în Istorie sub numele de ''greva regală". în august 1945, președintele american Truman făcuse o declarație oficială in care afirma că nu va semna un tratat de pace cu România decât dacă aceasta va avea un gu-

vem cu adevărat democratic. Am profitat de această ocazie pentru a-i cere demisia lui Groza care, evident, a refuzat categoric. Am redactat un document în care explicam motivele pentru care cerusem în mod imperios această demisie. L-am chemat pe generalul rus de la comisia de armistițiu pentru a i-1 remite. Acesta aproape că a rămas cu gura căscată!

A doua zi, generalul a venit din nou să mă vadă și să îmi spună că transmisese nota mea la Moscova, dar că autoritățile sovietice o considerau ca pe un act de ostilitate față de țara lor. I-am răspuns acestui om: ''Păcat!". Mi-a cerut atunci să îl pedepsesc pe cel care trimisese copii după acest document americanilor și englezilor. L-am privit în ochi și, cu mult calm, i-am răspuns că eu singur eram răspunzător. Am adăugat că, de acum înainte,

consideram că nu mai am nimic de-a face cu guvernul Groza.

”- Dar acesta este un act de ostilitate!”, a repetat generalul sovietic cu vocea sugrumată.

”- Nu pot decât să îmi exprim regretul.”

Chiar în aceeași seară am plecat la Sinaia. Și, începând cu acel moment, am refuzat categoric să semnez decretele pe care mi le supunea guvernul. M-am ținut tare până ce, în decembrie 1945, cele trei mari puteri - Statele Unite, Anglia și Uniunea Sovietică - au înscris chestiunea românească pe ordinea de zi a conferinței de la Moscova. Renăștea speranța: americanii si britanicii nu îl vor lăsa pe Stalin să dispună cu atata ușurință de România...

învinseserăm! Ei bine, nu! Mi s-a trimis o comisie alcătuită din Vâșinski și din cei doi ambasadori - american și englez - aflați în post la Moscova. Această delegație tripartită era însărcinată să găsească un aranjament. Și, într-adevăr, a găsit unul! Ea a remaniat guvernul în care a inclus doi responsabili politici, ai Partidului Național-Țărănesc și ai Partidului Liberal, însă... fără portofolii. Ei erau miniștri la nimic! Niște fi- guranți!

Acest nefast protocol de acord a fost semnat de toți.

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

Comisia mi-a permis cel puțin să îi întâlnesc, împreună cu mama mea, în particular, pe ambasadorii american și englez. Mama s-a adresat americanului:

”- Dar faceți ceva, pentru numele lui Dumnezeu!”.

”- Dacă mișc vârful degetului, voi fi acuzat că mă amestec în ciorba dumneavoastră”, a răspuns diplomatul.

”- Cum, m-am înfuriat eu, comuniștii mi-au pus deja mâna în gât și dumneavoastră vă este

frică să vă amestecați în ciorba noastră?”.

Se pare că el a raportat acest schimb de replici la Washington într-o telegramă, fără să modifice nimic, înainte de plecarea celor doi ambasadori, le-am spus:

”- Si mai ales nu insistați să se organizeze repede alegeri. kezultatele ar fi falsificate și aceasta nu ar face decât să întărească dictatura.”

Bineînțeles, ei nu au ținut seama de această punere în gardă. Alegeri așa-zis libere au avut loc la sfârșitul lui 1946: ele au dat mai mult de optzecișicinci la sută din voturi comuniștilor...

Mult mai târziu, am aflat că Stalin fusese întrebat, în primăvara lui 1946, șase luni înainte de scrutin:

”- Dar dacă, din întâmplare, opoziția va câștiga alegerile în România, ce ați face dumneavoastră?”.

La care Stalin a răspuns:

”- Nu vă faceți griji. Comuniștii vor câștiga!”.

- Ați fi putut refuza să recunoașteți aceste alegeri din noiembrie 1946?

- Nu, deoarece prezența rusească s-a manifestat din nou printr-o demonstrație de forță a Armatei Roșii. Spațiul meu de manevră devenea cu atât mai îngust cu cât aproape toți ofițerii armatei române rămași credincioși Coroanei fuseseră destituiți.

’’Epurările” se aplicau de altfel asupra ansamblului populației. Oricine se opunea noului regim era aruncat în închisoare sau executat. La acea vreme, îmi era greu să îmi formez o imagine privind amploarea acelei represi-

uni. Ulterior, am aflat că numărul victimelor regimului comunist a fost evaluat la peste șaizeci de mii pentru anii 1946 și 1947.

Propria-mi neputință mă revolta. Populația era pusă la respect, jandarmeria, ca și armata, căzuse în mâinile comuniștilor. Pe cine m-aș fi putut sprijini pentru o acțiune de rezistență?

In aceste condiții, mai merita oare să rămân în România, unde nu mai eram decât un suveran de paie? Am abordat problema cu Maniu, președintele Partidului Național-Tărănesc. Era cu puțin timp înainte ca această figurii integră și prestigioasă a vieții noastre politice să fi fost arestată și condamnată la muncă silnică. Maniu mi-a răspuns:

”- Trebuie să rezistăm cât mai mult cu putință, pentru a salva ceea ce mai poate fi încă salvat”.

Oamenii politici liberali, în ansamblul lor, încercau să mă convingă să nu plec. Mărturisesc, totuși, că m-am gândit la această posibilitate, fie și numai pentru a nu fi asociat la această prăbușire. în gândul meu, nu se punea problema să îmi părăsesc țara și nici pe compatrioții mei aflați în nenorocire, ci mai curând să plec pentru a pregăti în altă parte revolta.

O sarcină care se dovedea complicată. Căci sfârșisem prin a înțelege că nu prea mai aveam ce sprijin să aștept din partea Aliaților. După câteva figuri de balet diplomatic, ei s-au mulțumit să trimită doi figuranți lipsiți de responsabilitate pentru a recunoaște un guvern comunist legitimat prin alegeri grosolan falsificate.

- Aliații au intrat cumva în secret în contact cu Majes- tatea Voastră pentru a vă spune să rezistați?

- Nu am avut nici un contact, nici oficial nici neoficial, cu șefii de stat din țările libere. Știu numai că reprezentantul francez la București trimisese la Paris un raport asupra situației.

Noi îi prezentasem un tablou complet al acesteia. Dar nu a ieșit nimic. Chiar și as-

tăzi, aș vrea foarte mult să pun mâna pe acest document care trebuie să se găsească prin arhivele de la Quai d'Orsay (sediul Ministerului Afacerilor Externe al Fran-ței, n.t.).

Tăcerea Franței, aliata naturală a României, m-a dezamăgit profund, dar, în comparație cu acel angrenaj teribil în care ne zbăteam, aceasta era, la urma urmei, o problemă secundară.

îmi amintesc, totuși, de un concert la București la care orchestra a cântat imnurile naționale ale tuturor puterilor aliate, cu excepția Marseillaise-ei. Cei patru reprezentanți francezi care asistau la acea serată s-au ridicat ca un singur om și au plecat. în fond, ei aveau dreptate să își manifeste în felul acesta dezaprobarea. Dar, în spiritul diplomaților francezi, era vorba mai mult de a salva o onoare ultragiată decât de a protesta împotriva unui regim antidemocratic.

Ceea ce mi se părea atunci mai puțin de înțeles era atitudinea Angliei, lipsa ei totală de sprijin pentru noi, cu toate că familiile noastre erau atât de apropiate. Nici un mesaj, nici un cuvânt nu mi-au parvenit vreodată din Marea Britanie!

Cât despre americani, desigur, ei m-au decorat cu Legiunea Meritului. Este una dintre cele mai înalte decorații ale lor, după cât se pare! Un general american a venit la Sinaia împreună cu micul său stat-major, în total opt sau zece persoane. Mi-a înmânat o medalie, odată cu citația președintelui Truman.

- Comuniștii erau deci stăpâni în România, iar

Regele era ultimul bastion de rezistență împotriva "mareei roșii". Dar, surpriză, Stalin v-a decorat cu Ordinul sovietic al Victoriei!

- Stalin a vrut să-și manifeste personal recunoștința față de mine pentru acțiunea mea din 23 august 1944. Am fost întotdeauna convins că el spera de fapt să mă câștige pentru cauza sa, sau, mai realist, că el spera să

închid ochii în legătură cu manevrele sale.

Rușii au organizat o ceremonie imensă în onoarea mea. Ei reuniseră întregul lor stat major, zeci de ofițeri ruși cărora li se alăturaseră cei din armata română. A trebuit să suport un șir nesfârșit de discursuri, apoi un imens banchet. A trebuit, după aceea, să mă duc la aeroport pentru a primi darurile lui Stalin - două avioane. Am prezidat apoi un al doilea banchet! Ofițerii Armatei Roșii înghițeau litri de vodcă, printre alte alcooluri pe care le amestecau din belșug. Ne aflam sub un hangar din tablă, în plină lună iulie. Căldura era îngrozitoare. Ofițerii se descheiau la nasturi și sfârșeau prin a se rostogoli sub masă... Mă mai întreb și acum cum am făcut de am suportat o astfel de zi. Din fericire, medicul meu american mă sfătuise să consum mult unt. Este singurul lucru pe care l-am făcut înainte de a mă culca, la ora șapte seara. Am dormit până a doua zi la prânz...

Această bacanală și aceste cadouri nu m-au cucerit, însă. Nu putea să existe vreun teren de înțelegere între comuniști și mine. Doctrina lor politică și filozofică era împotriva firii mele. Știam, de asemenea, că toate nenorocirile românilor veneau întotdeauna de la răsărit. Noi aproape că ne născuserăm cu acest sentiment. Iar comportarea rușilor de la venirea lor în țara

noastră excludea orice idee de colaborare.

*
* *

- La 20 noiembrie 1947, ați fost invitat să reprezentați România la căsătoria prințesei Elisabeta a Angliei, viitoare Regină a Angliei, cu prințul Philip. Cum s-au desfășurat lucrurile?

- Regele George al VI-lea îmi adresase o invitație. L-am informat imediat pe Groza despre ea. De obicei, atunci când îi adresam vreo cerere, răspunsul nu venea decât după câteva săptămâni. De data aceasta, nu a șo-

văit nici măcar o clipă:

”- Trebuie neapărat să vă duceți* altfel se va pretinde că sunteți ținut prizonier.”

Graba lui de a mă vedea plecat ar fi trebuit să îmi dea de gândit... însă nu i-am dat prea multă atenție. Eu însumi aveam tot interesul să mă duc la Londra pentru a-mi pleda dauza, pentru a explica în amănunt și prin viu grai ceea ce se petrecea la București.

Atitudinea prevenitoare a lui Groza s-a limitat la acceptarea ’’diplomatică’ a călătoriei mele. în rest, nu m-a autorizat nici măcar să îmi alcătuiesc suita. El a permis doar ca, la cererea mea, mareșalul Curții și doi dintre aghiotanții mei să ia parte la această călătorie. Ceilalți însoțitori au fost aleși de el. Mama mergea, bineînțeles, cu mine. O parte din suita mea a plecat cu trenul care transporta darurile de nuntă ale României pentru tânăra pereche regală. Mama și cu mine am părăsit Bucureștiul cu avionul, împreună cu un alt ofițer. Am făcut o escală de două sau trei zile în Elveția, înainte de a ne continua drumul spre Londra, unde am

fost instalați la hotelul Claridge.

Atmosfera de fericire evidentă care scălda Curtea de la Saint-James (nume sub care este cunoscută Curtea britanică, după palatul omonim din Londra, n.t.) contrasta în mod foarte tranșant cu ambianța tensionată din Palatul nostru regal. Un astfel de contrast nu putea să ne lase indiferenți. Am fost eu însumi cuprins de bucuria de a-mi revedea verii, printre care Familia Regală a Greciei, pe care nu o mai întâlnisem de la începutul războiului.

Am profitat de prezența mea în Anglia pentru a explica, oricui vroia să mă asculte, care era situația noastră. Făceam eforturi pentru a găsi sprijinitori în rezistența mea față de comunism. Reacțiile, însă, nu erau entuziaste! La întrebarea: ”Ce credeți dumneavoastră despre situație?”, unii răspundeau ’’Nimic”, alții mă sfătuiau să nu mă mai întorc în țara mea...

Cât despre Churchill, el mi-a declarat simplu: ”Eu am apucat întotdeauna pe un drum curajos”. Aveam im-

presia că el nu știa absolut nimic despre eforturile noastre de a rezista la invazia comunistă. în orice caz, nici măcar nu a încercat să îmi dea impresia că ar vrea să ne ajute!

Regele George al VI-lea a avut amabilitatea să îmi aranjeze o întrevedere particulară cu ministrul britanic al afacerilor externe. întrevederea a avut loc într-o mică încăpere de la Palatul Buckingham. Timp de peste două ore, mama mea și cu mine i-am povestit toate evenimentele din ultimele luni. L-am întrebat atunci ce intenționează să facă pentru a ne veni în ajutor.

Nu vreau să vă las speranțe deșarte. Anglia nu este în măsură să facă nici cel mai mic lucru

pentru dumneavoastră."

Un răspuns dur, dar care avea meritul sincerității! Pe moment am fost șocați. Anglia era totuși una dintre cele trei mari puteri victorioase. Am înțeles atunci multe lucruri referitor la împărțirea lumii...

Mi-au rămas, din fericire, din această călătorie la Londra amintiri mai plăcute. Și nu atât ceremonia căsătoriei - de altfel splendidă. Nu, cea mai frumoasă amintire a mea este serata pe care a dat-o vărul meu, prințul Jean de Luxemburg: acolo am întâlnit-o pe prințesa de Bourbon-Parma, care avea să devină soția mea.

- Care erau constrângerile impuse unui Rege al României în materie de căsătorie?

- Acestea erau aceleași ca și pentru prințul moștenitor: Regele trebuia să obțină consimțământul guvernului, iar viitoarea Regină trebuia să fie de familie regală, ceea ce excludea în mod automat o româncă. La drept vorbind, nu prea mă gândisem până atunci la căsătorie: trăisem niște ani prea dramatici. Totuși, cu câtva timp înainte, un membru al opoziției liberale îmi spusese: "A sosit timpul să vă gândiți să vă căsătoriți". Acest sfat își urmase poate calea în mod inconștient...

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

Prințesa Anne de Bourbon-Parma era fiica lui Rene de Bourbon și a Margarethei de Danemarca. Bunicul ei patern, Robert I, duce de Parma, se căsătorise cu prințesa Marie-Antoinette a Portugaliei. Pe^nie maternă, prințesa Anne era strănepoata Regelui Christian al IX-lea al Danemarcei.

Ea își exprimase dorința de a mă întâlni, din curiozitate. Si atunci verii mei au invitat-o la serata lor. A venit deci în Anglia. într-o după-amiază, după ce asistasem în uniformă militară la ceremonia înmânării darurilor de căsătorie la Buckingham Palace, m-am dus la cinema cu Michel de Bourbon-Parma, viitorul meu cumnat. După film, ne-am întors la Claridge și eu am urcat direct la mama mea în cameră. Toată familia era reunită. Prințesa Anne de Bourbon-Parma se afla acolo. Ea abia părăsise armata franceză în care fusese angajată în timpul războiului ca asistentă pe ambulanță. Văzându-mă intrând în uniformă, ea a luat imediat poziția de drepți în fața mea! Puțin surprins, i-am spus să ia pe loc repaus și i-am strâns mâna. Ne-am plăcut imediat. Am fost cucerit de franchețea luminoasă a privirii ei și de zâmbetul radiind simplitate și cutezanță.

întâlnirea noastră a fost cu adevărat o dragoste fulgerătoare, căci într-una din zilele care au urmat i-am propus să devină soția mea! Știam că, din cauza situației politice din țara mea, căsătoria noastră nu va putea fi celebrată imediat. Nu i-am ascuns prințesei dificultățile care ne așteptau. Cred că i-a fost puțin teamă. A început prin a-mi răspunde ”nu”. A acceptat însă să mă însoțească în Elveția, unde trebuia să stau câteva zile cu suita mea înainte de a ne întoarce la București. Prințesa și cu mine am făcut lungi plimbări pe jos, în timpul cărora am învățat să ne dunoaștem mai bine. In această ambianță mai senină, prințesa a acceptat în cele din urmă să se căsătorească cu mine.

Ne-am logodit în cadrul unei ceremonii private, la Lausanne. L-am rugat atunci pe mareșalul Curții să plece la București pentru a informa guvernul despre intenția mea de a mă căsători cât mai curând. Răspun-

sul mi-a parvenit abia după o săptămână: era negativ!

Guvernul Groza se opunea categoric la căsătoria mea, luând drept pretext.cheltuielile mari ocazionate de o astfel de ceremonie. Noi am obiectat că ne-am putea căsători în străinătate, într-o oarecare intimitate. Si de astă dată, Groza a refuzat să își dea acordul. De fapt, el se temea că această căsătorie ar întări atașamentul românilor față de Familia Regală și de o monarhie pe care comuniștii se luptau să o doboare. Am simțit că trebuie să mă întorc cât mai repede la București.

Prințesa Anne nu a primit cu prea mare supărare această încercare, care nu a clintit cu nimic hotărârea ei de a se căsători cu mine. Trebuia să dăm dovadă de răbdare. Când am ajuns la București, Anne mi-a trimis o telegramă pentru a-mi spune că ”se gândea la mine”. Acest mesaj, însă, nu mi-a parvenit niciodată. Corespondența noastră de dragoste era cenzurată! Eu o pusesem, de altfel, de mai multe ori în gardă pe logodnica mea, prin telefon. Atunci când îi scriam, mă duceam eu însumi la ambasada Danemarcei pentru a fi sigur că scrisoarea mea va ajunge la destinație.

- V-ați întors la București în decembrie 1947. Cum s-a desfășurat întoarcerea Majestății Voastre? Cine v-a primit?

- Așa cum o cere uzanța, membrii guvernului erau toți prezenți la gară. însă atitudinea lor se schimbase mult. în ziua plecării mele, erau toți cu zâmbetul pe buze. Atunci când m-au văzut coborând din tren, au făcut niște mutre de înmormântare. Primirea lor a fost glacială. Era limpede că întoarcerea mea nu le făcea plăcere. în această atmosferă sinistră, mama mea și cu mine am hotărât să nu rămânem în Capitală și să ne ducem cât mai repede la Sinaia.

în pofida aparentei normalități care domnea la București, simțeam că se pregătește ceva.

Primisem unele

informații referitoare la o modificare «iminentă a Constituției. De altfel, la scurt timp după întoarcerea mea, am avut cu primul ministru Groza o convorbire în cursul căreia el a strecurat, într-o conversație voit anodină, mici fraze cum ar fi: ''lumea s-a schimbat" și cuvinte ca ''socialism" sau ''libertate"...

Am petrecut un Crăciun mai curând posomorât, după chipul situației* generale din țară. Mama și cu mine îi invitasem la masa noastră pe unul dintre aghio- tanții mei și pe o doamnă de companie. Ceasul era atât de greu, mințile noastre atât de preocupate, încât abia dacă am respectat tradiția de a oferi daruri, schimbând între noi câteva mici obiecte simbolice.

*
* *

Pe 29 decembrie 1947, am primit, târziu, un telefon de la mareșalul Curții. Mă informa că Groza dorește să mă reîntorc cât mai repede la București pentru a discuta cu mine despre o ''problemă de familie". La auzul acestor cuvinte, m-am gândit, natural, că este vorba despre proiectele mele de căsătorie. A doua zi dimineață, la prima oră, descindeam la București.

întâlnirea trebuia să aibă loc în casa mătușii mele, pe șoseaua Kiseleff. Când am ajuns, Groza s-a prezentat însoțit de Gheorghiu-Dej, ministrul comunicațiilor, despre a cărui prezență nu fusesem anunțat. Gheor- ghiu-Dej aparținea, împreună cu Ana Pauker, secretariatului general al Partidului Comunist...

Ne-am instalat în salonul mamei mele. Groza

a luat loc pe sofa cu Gheorghiu-Dej, mama și cu mine în fața lor, pe o canapea. în chip de introducere, Groza a crezut de cuviință să ne potopească cu glumele sale dubioase, pe care le considera atât de spirituale și care nu îl făceau să râdă decât pe el. Apoi dintr-odată a intrat în miezul problemei.

”- Am venit să vă vorbim despre o problemă de familie. Am dori deci să discutăm despre un divorț prin înțe-

legere”.

”- Ce reprezintă pentru dumneavoastră un divorț prin înțelegere?”, am replicat eu de îndată.

Mi-a debitat atunci tot felul de platitudini, cum,că țara vrea să își schimbe politica, că socialismul și democrația se vor instala în sfârșit și că monarhia este un obstacol în calea progresului... La sfârșitul acestui discurs dogmatic, Groza a scos din buzunar o hârtie pe care mi-a întins-o. Parcurgând-o rapid, am înțeles că este vorba... de actul meu de abdicare!

Tonul discuției a urcat, s-a transformat într-o adevărată altercație verbală. Principalul meu argument a constat în faptul că demersul lor era anticonstituțional. Numai printr-o consultare populară se va putea hotărî o modificare a Constituției.

”- Nu avem timp să procedăm în felul acesta”, mi-a aruncat Groza.

Mama mea a intervenit pentru a reaminti de datoria care mă leagă de poporul meu și de țara mea. Ei au replicat că tocmai această datorie îmi dicta să plec. Pentru a câștiga timp, le-am cerut să citesc cu capul limpede actul pe care l-au redactat în numele meu. Părăsind încăperea, m-am retras într-un mic salon, la celălalt capăt

al casei. Imediat, am pus mâna pe telefon pentru a-1 chema pe mareșalul Curții. Linia era tăiată...

Am aflat atunci din gura secretarului meu că batalionul de Gardă Regală a fost dezarmat și înlocuit cu o trupă alcătuită din soldați îndoctrinați de comuniști. în aceeași clipă, mi-am dat seama că locuința este în totalitate încercuită de blindate, care ocupaseră pozițiile de cum am sosit, fără știrea mea.

M-am reîntors în salonul mare și i-am cerut lui Groza să îmi dea niște explicații. Mi-a răspuns că trebuie să semnez pe loc, adăugând că, dacă refuz, va dispune să fie executați imediat o mie de studenți care fuseseră arestați pentru că și-au manifestat atașamentul față de tron.

Nu-mi puteam asuma riscul de a pune la îndoială cuvântul său. Nu-mi puteam asuma responsabilitatea de a trimite la moarte niște tineri pentru a mă agăța de

tron - pentru cât timp încă? Groza a devenit din ce în ce mai amenințător, afirmând chiar că ar deține un dosar despre mine - ce dosar? - pe care îl va face public dacă încerc să intru în contact cu englezii sau americanii. Garda mea arestată, telefonul tăiat, casa noastră încercuită, eu nu puteam face absolut nimic. Constrâns și forțat, am semnat actul meu de abdicare.

*
* *

- Comuniștii v-au cerut în mod imperativ să părăsiți România?

- Nu. Făcând pe generosul, Groza mi-a spus

să rămân. A rămâne nu mai avea însă nici un sens. Aș fi fost un prizonier în mâinile lor, cu toate riscurile pe care o astfel de situație le comporta, mai devreme sau mai târziu. Pe de altă parte, în timpul acestei scene, nu mă gândisem deloc la riscurile la care mă expuneam: soarta țării mele mă interesa mai mult decât a mea proprie, iar durerea lăsa prea puțin loc fricii.

Din prevedere, mama mea întrebase într-o zi la ambasada americană dacă noi ne-am putea refugia în această incintă în cazul în care situația ar deveni periculoasă pentru viețile noastre. Americanii au răspuns că, într-un astfel de caz anume, putem să contăm pe ei. De fapt, noi am renunțat repede la această idee.

în după-amiaza zilei de 30 decembrie, am plecat înapoi la Sinaia. Am părăsit casa noastră de pe șoseaua Kiseleff... pe care nu am mai revăzut-o de atunci. Tot personalul se strânsese pentru a-și lua rămas bun de la noi. Bieții oameni erau cu ochii în lacrimi... Ei știau că totul era pierdut. Pentru noi, bineînțeles, dar și pentru țară...

- Abdicarea Majestății Voastre a schimbat ea de îndată relațiile cu oamenii? Ați simțit vreo diferență de comportare față de Majestatea Voastră?

- Aproape că nu am mai avut contacte, exceptând cele câteva persoane care ne erau apropiate. Dar a fost, totuși, o schimbare perceptibilă. Când am ajuns la Sinaia, o comisie se și pusese pe treabă la fața locului pentru a inventaria bunurile noastre. Comuniștii vroiau să se asigure că nu luăm nimic cu noi. Era de-a dreptul ridicol! O urmăreau pe mama prin toate

încăperile casei. Ea nu avea dreptul să ia nici cel mai mic lucru, nici măcar o masă sau un bibelou. Nimic!

Timp de trei zile, am stat închiși în casa de sus, să ne facem bagajele. Administratorul Coroanei a cerut pentru noi uzufructul anului 1947: acesta reprezenta aproximativ patru milioane de franci elvețieni. Comuniștii au răspuns că tezaurul Băncii Naționale era gol. Ne-au acordat suma de două sute optzeci de mii de franci elvețieni și cincizeci de mii de dolari. Groza îi spusese mamei mele să nu își facă griji, că el nu "îl va lăsa pe fiul ei să moară la umbra piramidelor". Făcea aluzie la Regele Victor-Emmanuel care, alungat din Italia, se refugiase în Egipt, unde murise fără un ban. Dar Groza, ca de obicei, mințise: noi nu am obținut niciodată nimic de la el.

în ultima zi, m-am mai uitat o dată prin toate dulapurile pentru a mă asigura că nu mai erau obiecte- amintiri pe care le-aș fi putut lua cu mine. Dar, până la urmă, nu am putut lua decât lucruri strict personale: îmbrăcăminte, aparate de fotografiat etc.

Eram foarte supravegheați. Comuniștii au mers până la a ne scotoci bagajele!

Nu am putut nici măcar să controlez organizarea plecării. Cineva din personal s-a ocupat de luarea cuferelor noastre, precum și a celor patru automobile pe care guvernul mă autorizase să le păstrez. Am reușit să le urcăm într-un vagon. Groza îmi promisese că mă va lăsa să îmi iau avionul meu și marele iaht care fusese oferit tatălui meu. Aghiotantul meu de la marină a plecat numaidecât pentru a scoate această ambarcațiune din apele teritoriale românești. Nu a fost lăsat să urce

la bord... în ceea ce privește avionul, guvernul a retractat și în acest caz cele spuse inițial, însă

pilotul meu a reușit să îl scoată din țară decolând sub nasul comuniștilor! El mi l-a adus în Elveția. însă, câteva săptămâni mai târziu, aveam totuși să fiu obligat să-1 vând, întreținerea lui mă costa prea scump. Era avionul cu care fusesem la Londra pentru a lua parte la căsătoria prințesei Elisabeta. îl cumpărasem de la americani. Cât despre cele două avioane pe care mi le oferise Stalin, acestea au rămas în România. Nu mi-a părut rău de ele: erau niște vechituri construite potrivit concepțiilor din anii douăzeci.

La Sinaia nu a avut loc nici o scenă de despărțire sfâșietoare pentru simplul motiv că nu am văzut aproape pe nimeni... Ne întrebam ce se întâmplase cu personalul, cu acei soldați rămași credincioși Coroanei. Pe șoseaua pe care o luasem pentru a ne întoarce la Sinaia, cu două zile înainte, ne-am încrucișat cu două camioane pline de soldați din garda mea, făcuți prizonieri de comuniști. Ce s-a întâmplat cu ei? La Sinaia nu mai era decât un singur ofițer, care scăpase printr-o minune acestei razii. I-am cerut să rămână în preajma mea. Faptul a ajuns la urechile lui Groza, care a devenit suspicios. După plecarea noastră, acest soldat din gardă a fost probabil arestat și el. Am aflat ulterior că Groza a dispus împușcarea a doi ofițeri dintre cei apropiați nouă...

Trebuia să plecăm cu trenul regal. Ne însoțeau opt persoane, cărora li se alăturase puțin personal; erau mareșalul Curții, secretarul meu particular, un aghiotant și patru sau cinci funcționari de la Palat cu soțiile lor.

în toiul nopții am părăsit, în cele din urmă, castelul de la Sinaia. Am coborât spre gară în automobilul meu, iar acolo ne aștepta trenul exilului. De obicei, protecția mea era asigurată de o singură mașină a poliției, însă în acea zi erau cel puțin trei. Comuniștilor le era oare teamă să nu mă opresc pentru a vorbi populației?

- Care este ultima imagine a României, Sire, cu care ați plecat în acel 3 ianuarie 1948?

- Gara din Sinaia fusese pusă sub înalta supraveghere a armatei. Peronul era gol, cu excepția a două rânduri de ofițeri care străjuiau calea până la vagonul regal. Dar ei nu se aflau acolo pentru a ne da onorul. Stăteau cu spatele la noi, astfel încât nu ne puteau vedea. Totuși, în momentul în care ne-am urcat în vagon, unul dintre ei a întors capul spre mine. I-am văzut chipul, timp de câteva secunde. Plângea ca un copil... Ușile s-au închis, trenul s-a pus în mișcare, iar Sinaia a rămas în urma noastră.

Acel soldat cu chipul înlăcrimat a fost, pentru mine, semnul că populația rămânea credincioasă Coroanei. Profund atașați persoanei mele, românii erau totodată înmărmuriți, neputincioși în fața întorsăturii evenimentelor. Dar, până la capăt, comuniștii au făcut tot ce le era în putință pentru a falsifica această dragoste a poporului pentru Regele său. Atunci când trenul a părăsit Sinaia, am văzut că așezaseră vreo douăzeci de oameni la ieșirea din gară. La trecerea noastră, au început să strige: ’’Trăiască republica, trăiască republica populară!”

Am călătorit toată noaptea. Pe la ora patru dimineața, ne-am oprit în Transilvania, în apropiere de proprietatea mea, pentru ca administratorul bunurilor Coroanei să poată coborî. El trebuia să se intereseze de ceea ce mai rămăsese acolo. Apoi trenul și-a continuat drumul.

Populația încă nu știa că noi părăseam țara. Deci, nici o manifestație nu a salutat trecerea noastră. Perdelele trenului erau lăsate. în interiorul vagoanelor, noi discutam despre viitorul României. Ne preocupam, de asemenea,

de destinația noastră finală. Nu ne pregătiseră cumva comuniștii vreo capcană? O oarecare neliniște domnea printre noi. Mi-era teamă ca trenul să nu fie deviat și să ne ducă în Rusia. îmi aminteam, de acel comando care ciuntise cu gloanțe vagonul în care tatăl

meu și Magda Lupescu luaseră loc...

Deodată, trenul s-a oprit pe un pod. Nu se vedea nimic, deoarece era încă prea întuneric, însă auzeam zgomotul unui râu care curgea pe dedesubt.

”- Ce se întâmplă?”, a întrebat mama mea, puțin înspăimântată.

Dar trenul s-a repus în mișcare. Câțiva kilometri mai departe, s-a.oprit din nou... Mama era din ce în ce mai nervoasă, în compartiment tensiunea creștea.

în acel moment, am auzit apropiindu-se motorul unui automobil. Acesta s-a oprit în dreptul vagonului nostru. S-a trântit o portieră. Unul dintre noi a șușotit:

”- Iată, vin să ne asasineze!”.

Mă așteptam să văd apărând un soldat sovietic, cu pistolul mitralieră în mâini. Ușa vagonului s-a deschis și un căpitan a luat poziția de drepți în fața mea:

”- Sire, Majestatea Voastră este liberă!”.

Era un american! După ce traversasem Ungaria și o parte a Austriei, intrasem în zona de influență americană. Eram salvați!

Ne-am reluat apoi drumul spre Lausanne. La frontiera dintre Austria și Elveția, nu a fost nici o complicație. Un funcționar ne-a ștampilat pașapoartele și am trecut. Trenul regal ne-a depus la Lausanne și a plecat aproape imediat înapoi spre București, luând cu el personalul care asigurase serviciul în timpul călătoriei. Pe peronul gării, un mic grup ne aștepta. Se afla

acolo sora mamei mele, care trăia deja în Elveția, unchiul meu Nicolae și mai mulți români expatriați. Numeroși locuitori ai orașului Lausanne au venit în întâmpinarea noastră, strigând: ’’Trăiască Regele! Trăiască libertatea!”. Această primire a bătrânei confederații helvetice m-a emoționat foarte mult.

- Ați emis vreun protest oficial imediat după sosire?

Mi-am interzis să o fac în Elveția, din respect pentru neutralitatea elvețienilor. Până la sfârșitul lui februa-

rie, am încercat să ne venim în fire la munte, după emoțiile prin care trecuserăm. Evenimentele din ultimele luni ne puseseră la grea încercare puterile. Am reîntâlnit-o pe prințesa Anne de Bourbon, în tovărășia căreia am putut să schiez puțin.

După aceste câteva zile petrecute la aer, mama mea și cu mine am hotărât să luptăm, să răscolim cerul și pământul pentru a informa lumea. Trebuie să recunosc că nu am găsit prea mulți care să vrea să ne audă. Nici măcar în Franța! Și totuși, atunci când fusesem la Londra pentru căsătoria prințesei Elisabeta, ambasadorul Franței venise la mine la hotelul Claridge pentru ca să îmi spună că președintele Auriol ar fi bucuros să mă primească la Elysee (reședința oficială a președinților Franței, n.t.) în cazul în care aș trece pe la Paris. I-am mulțumit călduros, dar i-am răspuns că lucrul era imposibil în viitorul imediat, deoarece programasem deja să ne întoarcem la București, prin Elveția. Vom merge la Elysee cu

altă ocazie... O lună mai târziu, trenul exilului ne aducea înapoi în Elveția. Am transmis atunci către ambasada Franței din Berna un mesaj spunând că am fi fericiți să acceptăm invitația președintelui Auriol. Ni s-a răspuns că situația nu mai era aceeași, că oferta nu mai era valabilă... Este una dintre primele amintiri amare din exil.

Mama mea și cu mine ne-am îndreptat atunci către Londra. Regele Angliei, George al VI-lea, ni-1 trimisese pe ambasadorul său la Berna pentru a-i povesti în mod amănunțit condițiile plecării noastre. La Londra, am întrunit câțiva ziariști fără ca să fie vorba propriu- zis de o conferință de presă. Am făcut o declarație în care afirmam că abdicarea îmi fusese impusă cu forța și că eu o consideram ca nulă.

După aceea, am convenit că ar fi bine să mergem să realizăm unele contacte în Statele Unite. La New York, am ținut din nou un discurs în fața a peste o mie de persoane. Apoi, am fost primit de președintele Truman, la Washington.

La drept vorbind, această convorbire la Casa Albă

nu a durat decât vreo zece minute. Țineam, totuși, să îl văd pe președintele american pentru a-i explica atitudinea noastră în timpul celui de-al doilea război mondial și pentru a face o distincție clară între politica lui Antonescu și a mea. Truman mi-a spus că speră că mă voi întoarce în România cât mai repede cu putință. Era, desigur, o urare făcută din simplă curtenie...

Ceea ce nu a împiedicat autoritățile comuniste de la București să fie foarte iritate de această desfășurare de publicitate. Ele s-au

ferit să facă cunoscută public această iritare, dar în luna mai 1948, naționalitatea română a fost retrasă, printr-un decret, tuturor membrilor Familiei Regale...

La Washington, am făcut turul comunităților române. Am fost, de asemenea, invitați cu mare pompă la Pentagon. Un dineu a reunit pe toți șefii militari. Aici, m-a frapat un lucru: ofițerii americani erau mult mai interesați de ceea ce făcusem la 23 august 1944 decât de dificultățile actuale ale României. Am încercat, bineînțeles, să îi atrag pe acest teren, dar ei reveneau fără încetare la acea zi istorică de 23 august. Singurul lucru despre care m-au întrebat referitor la prezent a fost dacă eu consideram că rușii vroiau, sau dacă vor pomi, războiul în Europa. Le-am răspuns că nici nu se punea problema. Comuniștii nu erau complet idioți: lor nu le trebuia o Europă în ruine!

Pe măsură ce trecea timpul, eram tot mai mirați constatând că nimeni nu părea să se intereseze de ceea ce erau rușii în curs de a face de cealaltă parte a ''cortinei de fier". Abia în anii cincizeci o comisie de reprezentanți americani a procedat la o anchetă asupra ''colonizării" Europei de Est.

Noi stăteam atunci în Anglia. Acești reprezentanți americani au venit la Londra și mi-au cerut să depun mărturie asupra celor ce le trăisem. Am vorbit timp de peste două ore. De altfel, totul este consemnat în arhive, la Washington. Dar asta nu a servit la mare lucru, întrucât americanii nu au avut nici o inițiativă specială ca urmare a acestei anchete.

- De ce nu ați format imediat un guvern în exil?

- M-am gândit că este inutil. Cine l-ar fi recunoscut? în loc de guvern, noi am format

deci un Comitet Național Român, ceea ce este aproape același lucru. Acest Comitet cuprindea opt sau nouă persoane provenind din partidele politice care mă ajutaseră la reușita loviturii de stat din 23 august 1944. Noi făceam eforturi pentru a mobiliza diaspora românească. Deoarece erau numeroși românii care părăsiseră țara. Ceva mai târziu, prin anii șaizeci, fuga a devenit aproape imposibilă, doar dacă erai gata să treci Dunărea înot. Acestea fiind spuse și din nefericire pentru Comitetul nostru, cei care fugiseră nu făceau cu toții parte din elita politică. Din această cauză, am întâmpinat mari dificultăți pentru a găsi persoane capabile să reprezinte forțele vii ale mișcării noastre.

Acest Comitet Național a primit, totuși, sprijinul americanilor. Puțină lume știe, dar Statele Unite ne-au alocat fonduri până în anii șaizeci. întocmeam memorii, publicam un ziar, plachete etc. Toate acestea costau scump. însă americanii ne-au tăiat subvențiile atunci când relațiile Est-Vest au intrat într-o fază diplomatică mai subtilă.

- Cum ați suportat, Sire, șocul exilului?

- Trebuie să vă reamintiți tot ceea ce am trăit noi în anii care au premers plecării noastre. Căderea tatălui meu, dictatura lui Antonescu, teroarea impusă de Garda deFier, crimele Gestapo-ului, apoi ocupația sovietică... în România, eu am trăit, în permanență, în pericol și în nesiguranță. Aici, în străinătate, liniștea compensa în parte tristețea exilului.

în fond, după toți acești ani de luptă, acest exil putea să mi se pară ca un fel de eliberare. Prima mea reacție a fost aproape de ușurare: aceea de a nu mai avea de rezolvat acele crize guvernamentale pe care le pro-

vocau în mod artificial comuniștii. însă, în curând, viitorul țării a început să conteze mult mai mult. De-a lungul istoriei sale, România a cunoscut multe invazii ale barbarilor veniți de la răsărit. Ocupația sovietică era cea din urmă și catastrofală. îngrijorarea nu mă mai părăsea.

CAPITOLUL V

ASPRIMEA EXILULUI

Orice om alungat din țara sa lasă în urma lui oamenii și locurile care au făcut din el ceea ce este. Un monarh în exil părăsește și ceea ce îi orienta viața, simțul datoriei față de țara sa. Mai mult decât lipsa onorurilor, el este apăsat de sentimentul inutilității. A munci pentru a-și câștiga existența nu i se pare degradant: ceea ce îl face să sufere este faptul de a nu mai putea să își consacre această energie servirii poporului său.

Este greu de închipuit că această cădere brutală în anonimat nu este, ea însăși, o încercare dureroasă. Pentru a o depăși, Regele Mihai I al României a fost sprijinit de soția sa, Regina Anne, care cunoscuse deja vicisitudinile exilului. La începutul celui de-al doilea război mondial, înainte de a se angaja ca infirmieră pe ambulanță în grupul Rochambeau, Anne de Bourbon- Parma se refugiase, într-adevăr, împreună cu familia, în Statele Unite, unde mama sa - prințesa Margarethe a Danemarcei - confecționa pălării, în timp ce tatăl său lucra la o companie de gaz menajer...

Regina Anne a refuzat întotdeauna să admită că a suferit din cauza acestei situații care ar putea fi considerată ca precară pentru o persoană de rangul său. Arborele său genealogic nu îi cuprinde pe ultimul Rege al Franței, Carol al X-lea, și pe primul Rege al

francezilor, Ludovic-Filip I? Nu este ea strănepoata lui Christian al IX-lea al Danemarcei și nepoata lui Robert I,

duce de Parma?

în timpul copilăriei sale, își împărțea vacanțele între vila Pianore, la ducesa văduvă de Parma și castelul Berhstorffs, la prințul Waldemar al Danemarcei. Acolo, ea putea să le întâlnească câteodată pe surorile bunicului său: Regina Alexandra a Marii Britanii, Țarina Maria Fedorovna a Rusiei, mama lui Nicolae al îl-lea, sau ducesa Thyra de Brunswick, bunica Reginei Frederika a Greciei.

în pofida apartenenței sale la aceste case ilustre, Anne a României are oroare de protocol. Ea posedă acea calitate supremă a adevăratelor prințese: simplitatea. Peste tot pe unde a dus-o exilul Regelui Mihai, ea s-a arătat întotdeauna foarte accesibilă, ducând cu seninătate o viață aproape obișnuită: era văzută făcân- du-și cumpărăturile sau mergând să își aștepte copiii la ieșirea de la școală. Răbdarea și bucuria sa de a trăi i-au permis, cu siguranță, Regelui Mihai I să suporte frustrările exilului.
x

La dorul chinuitor s-a adăugat un sentiment de neputință în fața zidului de tăcere și rușine care a închis, de atunci înainte, granițele României...

*
* ♦

- Cum v-ați organizat, Sire, viața de exilat? De ce resurse dispuneați?

- Spre deosebire de tatăl meu, eu am plecat cu mâinile goale. Mobilele, tablourile de familie, obiectele care îmi erau scumpe, totul a rămas acolo, în România. După acel 3 ianuarie

1948, nu am mai avut niciodată nici un contact cu Guvernul român. Fostul mareșal al Curții și-a asumat sarcina de a prezenta anumite reclamații, care s-au dovedit zadarnice. Autoritățile comuniste au golit palatele și au împrăștiat mobilierul și tablourile în diferite clădiri ale Capitalei, fie muzee, fie case particulare. Comuniștii au dat dovadă, în acest

domeniu, de o lipsă de considerație asociată cu aroganță, însușindu-și obiecte istorice pentru a-și împodobi saloanele!

în ceea ce privește bijuteriile, eu nu dispuneam decât de două piese, moștenite de la bunica mea. Trebuie spus că, la drept vorbind, nu mai existau ''bijuterii ale Coroanei". Tezaurul românesc fusese trimis în Rusia, în timpul primului război mondial, când nemții au ocupat o parte din teritoriul nostru, obligând Curtea să se refugieze la Iași. La acea vreme, noi eram încă aliații rușilor. Bunicii mei - Maria și Regele Ferdinand I - nu au ezitat deci să-și încredințeze bijuteriile familiei imperiale ruse, însă, după Revoluția din Octombrie, bolșevicii au pus mâna pe ele și nimeni nu le-a mai revăzut vreodată. Se pare, totuși, că sovieticii ar fî restituit o parte din tezaur lui Ceaușescu. Restul ar fi încă tot la Moscova. După plecarea mea în exil, toate aceste obiecte au fost deplasate de nenumărate ori și, astăzi, este greu să le dai de urmă: coroana Regelui Carol, turnată din oțelul tunurilor din bătălia de la Plevna împotriva turcilor, s-ar afla la Moscova; cea a bunicii mele - Maria - ar fi, însă, tot la București.

Oricum, noi nu am putut lua nimic din toate acestea, în afară de suma - mai mult modică pentru o Casă Regală - pe care fusesem autorizați să o luăm cu noi, mai dispuneam de

ceva economii pe care mama mea le plasase în străinătate, unde trăise ani îndelungați. însă contul său bancar din Anglia fusese blocat la începutul războiului, România fiind considerată națiune dușmană, iar noi am întâmpinat dificultăți foarte mari pentru a obține ridicarea acestei interdicții. în afară de aceasta, mai posedam o sută de mii de franci francezi din acea epocă pe care îi depusesem în Elveția, rămășiță din suma ce ne fusese alocată pentru cheltuieli de reprezentare cu ocazia căsătoriei prințesei Elisabeta, la Londra. însă acestd sume, care pot părea confortabile, erau totuși derizorii pentru poziția mea. Dificultatea consta în aceea că, pentru românii în exil, eu rămăsesem Suveranul lor. Ei încă mai refuzau să vadă în

mine doar o persoană particulară. Trebuia deci să fac eforturi pentru a împăca aceste două aspecte ale personalității mele. în fqnd, noi trebuia să păstrăm un minimum de aparențe când, de fapt, nu mai aveam mijloacele de a o face.

Fără bani, puteam cu greu întreține o întreagă casă, militară. A trebuit să mă despart de colaboratorii mei și de o parte din personalul meu, acordându-le o sumă modestă, dar suficientă pentru ca să se poată descurca. Mareșalul Curții a găsit o slujbă și ne-a părăsit. Aghiotantul meu, însă, a rămas lângă mine până la moartea sa. Cel care, la București, se ocupa de organizarea internă a Palatului, a preferat și el - timp îndelungat - să rămână cu noi. Trăiește astăzi în Statele Unite. Tot acolo s-a dus să se instaleze și secretarul meu particular. Am rămas în legătură cu el până la dispariția sa. Cât despre valetul meu, acesta, la fel ca alți doi membri ai personalului, a plecat

înapoi în România, unde se aflau familiile lor.

- V-ați trezit, deci, aproape de la o zi la alta, singuri și obligați să vă rezolvați toate problemele...

- Da. A trebuit să luăm în mână, mai mult decât o făcusem vreodată, finanțele cotidiene! Salarizarea an- gajaților, apoi intendența... Nu făcusem niciodată cumpărături, a trebuit să învăț să gestionez un buget. Sarcinile domestice, la urma urmelor, nu mi se păreau a fi ”mai prejos” de condiția mea. Nu era sfârșitul lumii, însă a trebuit să ne ’’reciclăm” și se știe că acest lucru nu este niciodată ușor...

Mulți se arătau mirați de decalajul care exista între viața fastuoasă pe care o dusese și pe care o mai ducea încă în exil Regele Carol al II-lea, tatăl meu, și propria mea existență. Mi s-a sugerat chiar să îi cer un ajutor financiar. Am refuzat întotdeauna. Noi știam bine că el scosese din țară sume foarte importante în timpul celor zece ani ai domniei sale, dar acest lucru nu mă interesa

pe mine. Nici măcar nu am căutat să îl revăd. El continua să își împartă cu Magda Lupescu viața în Portugalia și numai gândul de a o întâlni din nou mă indispunea.

în schimb, tatăl meu părea să dorească să ne reîntâlnim. La începutul anului 1948, el ne telefona adesea. De asemenea, îmi scria, spunându-mi că trebuia neapărat să vin să îl văd la Lisabona. îmi era, însă, foarte greu să răspund acestei invitații, întrucât românii nu ar fi acceptat ca eu să mă duc să îl îmbrățișez pe cel pe care ei îl considerau responsabil, în parte, de nenorocirile lor. I-am scris tatălui meu

pentru a-i explica situația. Citind scrisoarea mea, a fost probabil foarte dezamăgit și poate îndurerat. Contactele dintre noi s-au rărit...

- Aceste prime luni în exil au fost, de asemenea, marcate de pregătirea căsătoriei Majestății Voastre. Lucrurile nu s-au desfășurat fără dificultăți...

- Este exact și asta pentru mai multe motive. în primul rând, se punea problema religiei. Familia prințesei era în cea mai mare parte catolică, noi eram ortodocși. La acea epocă, Vaticanul pretindea ca toți copiii năs- cuți dintr-o căsătorie ''mixtă" să fie crescuți în credința catolică. Pe de altă parte, Constituția română conținea prevederea conform căreia copiii regali urmau, în mod obligatoriu, să fie crescuți potrivit normelor Bisericii Ortodoxe. Această contradicție de neconciliat a provocat unele tensiuni. Mama mea și viitoarea mea soacră au plecat deci la Roma unde au fost primite de Papa Pius al XII-lea. Se punea problema găsirii unui aranjament. Dar Sfântul Părinte a rămas neînduplecat.

Cazul nostru nu era unic. Existaseră în istorie precedente celebre. Astfel, Regele Boris al Bulgariei, atunci când s-a căsătorit cu fiica Regelui Italiei: ea era catolică, el era ortodox. Este drept că eljiromisese că își va boteza copiii în credința catolică... îmi era imposibil să

fac o asemenea promisiune. I-am explicat lui Anne că nu puteam să mă pun în contradicție cu Constituția țării mele: copiii noștri nu vor putea fi decât ortodocși. Prințesa a înțeles rațiunile care motivau această luare de poziție. Ea a acceptat o căsătorie ortodoxă. însă nu a

fost obligată, bineînțeles, să își renege credința: a rămas catolică.

Mai subzista, totuși, un obstacol foarte serios: nu știam unde să ne căsătorim. într-adevăr, nimeni nu vroia să știe de noi! Făceam, într-un fel, figură de ”ciu- mați”. Singurul care ne-a întins o mână a fost fratele mamei mele, Regele Paul al Greciei. El a fost ușor iritat de acest ostracism bine înrădăcinat în care eram ținuți. Ne-a spus: ’’Dacă așa stau lucrurile, eu vă voi oferi căsătoria la care aveți dreptul!”. Mulțumită lui, ne-am putut căsători, aproape normal, în cadrul splendid al Palatului Regal de la Atena.

Spun ’’aproape normal”, din cauza contenciosului religios dintre familia mea și cea a soției mele. Familia Bourbon-Parma, viitorii mei socri, nu au putut asista la căsătoria fiicei lor, care s-a desfășurat potrivit ritului ortodox. La drept vorbind, familia soției mele nu era reprezentată decât de unul dintre unchii ei.

A fost, totuși, o ceremonie magnifică. Regele Paul considera că ea trebuia să aibă loc în condiții identice cu cele ale unui Suveran din țara sa. Tot guvernul grec se afla acolo, toată ierarhia Bisericii Ortodoxe.

Ne-am petrecut călătoria de nuntă chiar la Atena, într-o reședință de vară a Familiei Regale grecești, o mare proprietate pusă la dispoziția noastră timp de vreo zece zile.

Mai târziu, mult mai târziu, am rezolvat problema religioasă ridicată de căsătoria noastră ’’mixtă”. Eram într-o zi invitați la Monaco la prințul Rainier. Prințesa Grace, pe care soția mea și cu mine o iubeam foarte mult și care era foarte atentă cu chestiunile religioase, ne-a povestit că unul dintre prietenii săi americani s-a găsit confruntat cu o situație asemănătoare. A fost consultat preotul capelei princiare, care a pus întrebarea supe-

riorilor săi. Aceștia au răspuns că era de-acum suficient... să se facă o dublă ceremonie. Timpurile se schimbaseră, Papa de asemenea. Regulile Bisericii deveniseră mai puțin rigide. Bazându-ne pe această nouă realitate, ne-am căsătorit, din nou, după douăzeci de ani! Era vorba de o simplă ceremonie privată, conform ritului catolic. Ni s-a eliberat un certificat de căsătorie. Anne și cu mine deveneam, astfel,fiecare, în regulă cu religia sa.

în momentul primei noastre căsătorii de la Atena, autoritățile române au păstrat tăcerea. După aceea, au început să dea semne de iritare în fața atitudinii binevoitoare a Regelui Greciei față de noi. Unchiul meu era un om cu adevărat excepțional. Foarte atașat de familie, el încerca, în mod constant, să strângă legăturile între noi toți. Ne invita întotdeauna de Paște și de Crăciun. De fiecare dată când ne duceam la Atena, o companie de onoare ne primea în sunetele fanfarei. Cu ocazia ceremoniilor oficiale, unchiul meu mă obliga să îmbrac uniforma și mă lua lângă el. Pe scurt, Regele Paul mă trata ca pe un șef de stat și manifesta față de mine aceeași atitudine de considerație ca pentru un principe domnitor. De aceea, Ambasada română a emis în cele din urmă proteste oficiale. Pentru a le răspunde, Regele Paul l-a trimis pe mareșalul Curții sale la ambasadorul român ca să-i aducă acestuia la cunoștință că ''lucrurile stăteau astfel și nu în alt fel". Regele nu avea obiceiul să o ia pe căi ocolite! Oarecum impresionați, românii nu au mai îndrăznit să spună nimic. Paul al Greciei a fost singurul care s-a arătat a fi atât de integru.

Trebuie spus că el însuși cunoscuse experiența exilului...

Rari sunt suveranii străini care au dat dovadă față de noi de atâta prietenie. Cei mai mulți s-au arătat surprinzător de discreți. Abia în 1954 mi-a propus Regina Elisabeta să ne dea o casă

în apropiere de Londra. Dar chiar în acea perioadă, mi se oferise prilejul de a lucra la Geneva. A trebuit deci să renunț la oferta Reginei

pentru a veni să mă instalez în Elveția. Regina Angliei este singura care ne-a oferit într-adevăr ceva, chiar dacă a făcut-o tardiv.

- Căci între 1950 și 1954 ați stat în Marea Britanie?

- Ne-am instalat acolo în mai 1950, într-o casă pe care o închiriasem. Lipsiți de orice ocupație, ezitam încă asupra drumului pe care să o apucăm. Apoi, proprietarul a vândut casa și am fost obligați să ne mutăm din nou. Banii începeau să ne lipsească, trebuia să găsim un mijloc de subzistență.

Am descoperit atunci o casă într-un sat la nord de Londra. De cum am ajuns acolo, am remarcat grădina casei, cu foarte multe flori. Regina Anne și cu mine ne-am spus că am putea să ne ocupăm noi înșine de ea și, poate, să scoatem de acolo unele venituri. în felul acesta am devenit noi fermieri...

La început, am cultivat flori și legume, cu ajutorul unui grădinar. Apoi am înființat o crescătorie de găini de care ne ocupam singuri. în fiecare dimineață, trebuia să strângem ouăle și să pregătim hrana pentru păsările noastre. Vindeam produsele ''fermei" noastre oferindu-le din poartă în poartă locuitorilor din vecini. Apoi, ne-am dus să le vindem pe piețele din împrejurimi. în cele din urmă, am recurs la intermedierea unor cooperative care ne luau ouăle cu sutele. Pe de altă parte, grădinarul nostru trecea pe la florăriile din apropiere,

cărora le oferea trandafirii și crizantemele noastre.

Vecinii știau cine suntem, dar ne lăsau în pace. Cu flegmatismul lor bine cunoscut, englezii nu se prea miră de ce văd...

O dată pe săptămână, ne duceam la Londra unde mă întâlneam cu aghiotantul meu care locuia într-un mic hotel. El mă ținea la curent cu situația politică de la București. Foștii mei colaboratori și ansamblul comunității românești nu prea vedeau cu ochi buni faptul că Regele lor crește găini, dar au fost nevoiți să se împace

cu această idee, deoarece eram într-adevăr obligați să ne asigurăm un minimum de venituri.

Am stat în această fermă din 1951 până în 1954. La capătul acestor trei ani, începuseră să ne simțim obosiți de această viață. Munca la. fermă nu ne lăsa, la urma urmelor, decât foarte puțin timp liber. Trebuia, uneori, să ne sculăm în toiul nopții, de exemplu în zilele cu vânt puternic, pentru a vedea dacă adăpostul nostru rezista. în cele din urmă, am angajat o persoană care să se ocupe de găini, iar noi am plecat în Elveția pentru a căuta altceva de lucru.

- Acolo l-ați întâlnit pe americanul Lear?

- Da. Auzisem vorbindu-se de el de foarte multă vreme. Era foarte cunoscut în lumea radiofonică, întrucât el este cel care a fabricat primele mini-casete. El se afla, de asemenea, la originea aparatelor de radio pentru comunicații, utilizate în aviație, precum și a punerii la punct a pilotajului automat. Aveam foarte multă admirație pentru acest inventator. La prima noastră întâlnire în Elveția, am vorbit

desigur foarte mult despre aviație, care rămânea principala mea marotă. Avusesem șansa de a putea continua să zbor, de bine de rău.

La câtva timp după această primă luare de contact, în 1955, Lear a venit la Florența, în timp ce eu mă aflam la mama. Am efectuat un zbor cu avionul său particular și acolo am hotărât să lucrăm împreună. Lear a înființat o societate în Elveția. El a construit o mică întreprindere care fabrica aparate de radio și o stațiune service care se ocupa de întreținerea și repararea avioanelor particulare. Eu răspundeam de încercarea în zbor a aparatelor. Timp de patru luni, Lear m-a luat în Statele Unite pentru a urma acolo cursuri de pilotaj fără vizibilitate, la Santa Monica. în această școală specializată am obținut eu brevetul american.

îmi aduc aminte de o întâmplare hazlie ce a avut loc în cursul unei șederi de-ale mele în Michigan, unde își

aveau sediul întreprinderile Lear. Pentru a ne întoarce la Santa Monica, trebuia s$ luăm avionul de la Chicago. La acea vreme, stewardesele verificau numele pasagerilor în timpul zborului, pentru a întocmi o listă definitivă. Atunci când una dintre ele s-a apropiat de mine, mi-am spus numele: ’’Mihai al României.” Ea s-a uitat la mine strâmb, cu un aer ușor exasperat. Apoi a început să râdă nigându-mă să fiu serios și să îi spun care este numele meu adevărat!

Altă dată, eram invitat la cină la un prieten de-al lui Lear. Se aflau acolo vreo cinsprezece invitați. Când am intrat în salon, gazda noastră m-a prezentat tuturor pe un ton declamatoriu: ’’Majestatea Sa Regele României”. Apoi, în timp

ce ne serveam la bufet, înainte de a a ne duce să ne instalăm unde doream, am nimerit lângă o americancă ceva mai în vârstă care, pentru a face conversație, m-a întrebat - ca toți americanii - cu ce mă ocupam. I-am explicat că eram pilot de încercare.

”- Și tatăl Dumneavoastră ce făcea?”, m-a întrebat ea cu nevinovăție.

Am avut o clipă de ezitare. Biata de ea a vrut să mă ajute întrebându-mă dacă se ocupa de afaceri sau de politică... Neștiind ce să răspund, m-am mulțumit să-i repet că eram Regele României. Aceasta nu a avut darul să o lămurească. Și cum eu insistam, m-a privit deodată, oarecum surprinsă:

”- Da, am auzit când ați fost prezentat astfel adineauri, dar nu am dat nici o clipă crezare acestei prezentări!”

Acest gen de situații erau mai curând amuzante, decât supărătoare. De altfel, în timpul lucrului, astfel de probleme erau puțin frecvente. După ce surprinderea din prima clipă a trecut, oamenii au știut să se adapteze foarte bine acestei prezențe ’’regale”. întrețineam, de altfel, relații de foarte bună camaraderie cu toți colegii mei. Ei mă numeau domnul Mihai, ceea ce dovedește totodată simțul lor de prietenie, dar și înțelegerea situației mele. Ei nu mi se adresau cu nici un fel de titlu și era foarte bine așa.’ în engleză, totuși, americanii spuneau

’’King Michael” (Regele Mihai, n.t.).

Era greu să scap complet de condiția mea. îmi amintesc de un mic incident fără importanță, dar care a avut darul de a mă irita. într-o zi, m-am dus la atelier să văd un avion căruia i se aduceau o serie de modificări. Un grup de muncitori mi s-a adresat întrebându-mă de ce muncesc ca să trăiesc! Ei nu puteau să

creadă că eram obligat să îmi câștig existența! I-am privit o clipă, apoi le-am spus că întrebarea lor mă surprinde foarte mult, își închipuiau ei oare că, pentru că eram Rege, îmi puteam permite să stau de pomană până la sfârșitul zilelor mele? Credeau ei oare că aveam acasă o cloșcă cu pui de aur?

în fond a fost o plăcere deosebită să lucrez cu Lear. Puteam să îmi câștig existența, satisfăcându-mi o adevărată pasiune. Și, de altfel, îi pusesem anumite condiții. îl prevenisem pe Lear că eu mai aveam și alte obligații. Astfel, în timpul cât am stat la Santa Monica, a trebuit să lipsesc o săptămână pentru a face o vizită comunităților românești din Washington. Lear nu protestase, apreciind de altfel faptul că are un pilot de sânge regal!

Din nefericire, la sfârșitul anului 1957, întreprinderea a avut dificultăți foarte serioase și a fost constrânsă să își închidă porțile. Am fost concediat...

Ne găseam din nou în plină nesiguranță. A trebuit să reacționăm repede. împreună cu doi parteneri, am hotărât să înființăm o mică întreprindere de electronică, care a funcționat timp de opt ani, din 1958 până în 1966. Ne ocupam, de asemenea, de vânzări de avioane, însă concurența cu germanii și americanii a devenit atât de aprigă, încât nu am putut rezista. După opt ani de trudă, am fost constrânși să închidem întreprinderea.

Reconversiunea nu s-a făcut ușor. Unchiul meu, Regele Paul al Greciei, ne-a întins din nou mâna. El s-a adresat unor foarte mari armatori greci și am devenit curier la bursă pentru aceștia. Totuși, cu excepția unuia singur, toți m-au abandonat. Mi-am găsit eu sin-

gur, după aceea, unul sau doi clienți fideli. Nu

aveam o înclinație deosebită pentru această activitate care mă obliga să frecventez mediile financiare. Trebuie să știi ”să calci peste cadavre”, ceea ce nu făcea parte nici din mentalitatea mea, nici din cultura mea, nici atunci și - de altfel - nici acum.

. însă toate aceste experiențe profesionale mi-au putut permite să descopăr sfere diferite de cele în care evoluasem cu. Nu aș putea spune dacă frecventarea persoanelor pe care le-am întâlnit acolo era mai plăcută sau mai puțin agreabilă decât cea a ’’mărimilof ’ acestei lumi. Dar era altceva și de aceea îmi lărgea orizontul.

Am învățat foarte multe despre ființa umană, în special în anii care au urmat imediat plecării mele în exil. Mi s-a întors de multe ori spatele. Comportarea față de mine a unor persoane pe care le consideram a-mi fi prietene s-a schimbat cu totul. Acesta a fost un lucru pe care mi-a fost extrem de greu să îl admit, la acea vreme. Educația pe care o primisem mă învățase să îi ajut pe cei aflați în nenorocire, onoarea mea îmi interzisese întotdeauna să lovesc un om la pământ. Din nefericire, am fost adeseori confruntat, la începutul exilului nostru, cu o indiferență, dacă nu chiar cu o ostilitate, jignitoare.

Nu le port pică acelor oameni care m-au atacat pe mine ca persoană. în schimb, nu îi pot ierta pe cei care, prin mine, au adus prejudicii intereselor României.

- S-ar putea spune oare, Majestate, că Istoria v-a uitat foarte repede?

- Poporul nu și-a uitat niciodată Regele. în ceea ce privește Istoria, lucrurile sunt ceva mai complicate... Am mai curând impresia că eram foarte stânjenitor pentru Occident. în fond, abdicarea mea și instaurarea dictaturii comuniste în România erau în mare parte rezultatul unei anumite inconștiențe a Occidentului, care

a abandonat cu desăvârșire Europa de Est. Rege detronat, eu eram în același timp victima și simbolul acestei ''lăsări de izbeliște", sau al acestei ''lașităţi". Când le explicam aceste lucruri, nu le făceam nici o plăcere interlocutorilor mei. Aveam, de fapt, defectul de a reaminti Occidentului că ar fi trebuit să aibă o conștiință. Pentru el, ar fi fost preferabil ca eu să tac.

Cei care, dimpotrivă, m-ar fi dorit mai activ în lupta pentru o Românie liberă mi-au reproșat faptul că am intrat prea repede în viața profesională. In afară de faptul că am fost constrâns să o fac, ei uită că eu nu am încetat niciodată să am, în paralel, și o activitate politică. Am fost întotdeauna preocupat de soarta țării mele. Numai indiferența manifestată de Occident m-a determinat să îmi duc acțiunea într-un ritm mai lent.

Gândiți-vă că nu am primit nici un semn de încurajare din partea șefilor de stat străini, cu excepția suveranilor cu care mă înrudeam și cu care am păstrat relații constante. Verii mei țnă ascultau și îmi dădeau dovadă de înțelegere, însă posibilitățile lor de acțiune erau limitate de Constituția țării lor. în Anglia, de exemplu, monarhul nu poate acționa din propria sa inițiativă. Acolo lucrurile stau altfel decât în alte țări din Europa, în care suveranii au păstrat mai multe responsabilități. Dacă, din întâmplare, verii mei ar fi vrut să ajute România, pe plan politic sau economic, ei s-ar fi lovit probabil de guvernele lor.

Așa stând lucrurile, când spuneți că am fost ''repede uitat", această uitare este, poate - de asemenea - consecința unei opinii personale. Nu s-a prea întâmplat, de exemplu, să ocup pagina întâi a rubricii mondene a ziarelor sau să strălucesc în societate precum unii membri ai familiilor detronate. Am refuzat întotdeauna

să profit de atracția pe care o putea exercita condiția mea regală. Consideram că nu aveam dreptul să duc o viață mondenă, să particip la marile baluri sau la dineuri de gală, în timp ce poporul meu era în pragul agoniei. Era o chestiune de decență. Consideram că familia mea trebuia, într-un fel, să poarte doliu după România.

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

Aparițiile noastre publice au fost deci limitate la un strict necesar. Ne duceam la balul Crucii Roșii de la Monte-Carlo, datorită caracterului său umanitar. Celelalte recepții erau legate numai de familie, și chiar și acestea doar în circumstanțe excepționale: mă gândesc, de exemplu, la căsătoria prințului Charles sau la cea, mai îndepărtată, a Regelui Baudouin. Noi nu asistam, în mod obișnuit, la mari spectacole, la premiere foarte pretențioase. Aceasta era o atitudine care risca să nu fie întotdeauna corect interpretată, dar din care noi ne-am făcut o datorie.

- In mod evident, altele au fost rațiunile pentru care nu ați asistat la funeraliile tatălui Majestății Voastre, Regele Carol al II-lea, în 1953?

- Nu vroiam să mă întâlnesc cu anturajul său. Era ceva ce mă depășea. Și în,acest caz, absența mea a făcut obiectul a numeroase critici sau neînțelegeri. Dar nu am regretat această hotărâre. Ce vreți, am im prea mare respect pentru morală. Ruptura fusese totală, eu mă obișnuisem cu ea. Adolescent fiind, am visat uneori să am un tată care să se afle lângă mine, care să mă susțină, care să mă pregătească să îmi slujesc țara, să domnesc. în

locul acestuia, am cunoscut un om care și-a mascat întotdeauna sentimentele, un om ale cărui acte îi dezmințeau făgăduințele.

Țin să precizez că, la moartea Regelui Carol al II-lea, eu nu i-am moștenit averea. Și asta pentru bunul motiv că așa ceva nu exista... Lucru întrutotul surprinzător întrucât se știe că, în cursul celor zece ani de domnie, tatăl meu ar fi scos din România sume considerabile, evaluate de unii la peste cincizeci de milioane de dolari din acea vreme. Se crede că le-a plasat în societăți fictive, sub diferite nume de împrumut. La moartea sa, nu s-a găsit aproape nimic: zece mii de franci ici, treizeci de mii colo, o sută de mii de escudos în altă parte, zece mii de lire sterline în Anglia, și cam asta a fost

tot. Chiar și fabuloasa sa colecție de timbre a dispărut! De altfel, cred că el a vândut-o. Există, desigur, un tezaur Carol al II-lea, dar nimeni nu a putut să îl descopere...

La drept vorbind, nu a existat nici măcar un testament, nici ''ultimele dorințe". Și totuși, tatăl meu a redactat niște memorii care au fost sustrase din moștenire, după cât se pare, de către Magda Lupescu, care le-a trimis la castelul Hohenzollem din Germania. Când am aflat acest lucru, am înaintat imediat o plângere în Justiție. După zece zile, totul a fost adus înapoi în Portugalia. Memoriile au fost depuse la arhivele naționale de la Lisabona. Dar în pofida cererilor mele insistente, nu am putut niciodată să le recuperez.

La moartea Magdei Lupescu, în 1977, soția șambelanului său a luat legătura cu mine prin intermediul fostului Rege al Italiei. Ea mi-a propus să îmi restituie memoriile Regelui Carol al II-lea cu condiția ca eu să le public, iar

beneficiile acestei operații să fie consacrate în întregime educației prințeselor, fiicele mele. I-am răspuns prin avocatul meu că eram de acord în principiu, dar că, înainte de a semna vreun angajament, vroiam să iau cunoștință de conținutul acestor memorii. Ea mi-a răspuns că această condiție era inacceptabilă și și-a retras oferta.

In ce privește patrimoniul pe care Regele Carol al II-lea l-a luat cu el atunci când a fugit din România, nu am putut recupera decât un singur tablou care mă reprezintă pe mine la vânătoare. în fața tribunalului, Magda Lupescu negase existența acestuia. îmi aminteam însă foarte bine că eu însumi dădusem jos de pe peretele din încăperea Palatului această pânză, atunci când tatăl meu a plecat, în 1940. Am regăsit-o la Ciudad de Mexico. Mi s-a afirmat că acel șambelan pusese mâna pe tot ce putuse la moartea Magdei Lupescu și că el depusese acest tablou la soacra lui, în Mexic. Era singurul de urma căruia am dat. Dar au fost niște tablouri sublime, un El Greco, câțiva Reynolds și alți englezi. Dumnezeu știe unde au ajuns...

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

- Ați amintit adineauri de fiicele Majestății Voastre, născute în exil. Cine sunt ele?

- Am cinci fiice, care poartă toate prenume din familie. Margareta, cea mai mare, poartă numele soacrei mele daneze; cea de-a doua, Elena, pe cel al mamei mele; Irina, pe cel al mătușii mele, prințesa Irina a Greciei; iar Sofia poartă numele Reginei Spaniei, nașa ei. Cea mai mică, Maria, a moștenit prenumele celei de-a doua Regine a României, soția lui Ferdinand I. La nașterea lor, am avut dificultăți cu autoritățile elvețiene care nu vroiau ca

fiicele mele să poarte numele de ''prințese ale României", ci pe cel de Hohenzollem. Or, acest nume se stinsese odată cu bunicul meu! Era însă foarte greu să dovedești acest lucru - mai ales în exil -, deoarece era vorba de o situație de fapt. Nu exista nici un act, nici un document care să ateste acest lucru. Poate că părinții mei dăduseră dovadă de lipsă de prevedere atunci când au stabilit clar acest nume. Dar cum ar fi putut ei atunci să își închipuie că soarta dinastiei noastre avea să se răstoarne atât de brutal?

Fapt este că Margareta, Elena și Irina s-au născut la Lausanne și că elvețienii nu au vrut să audă de nimic. Acesta este motivul pentru care Sofia și Maria sunt născute, prima - în Grecia, iar cea de-a doua - în Danemarca. în aceste două țări, ele au putut să fie înscrise fără dificultate, la naștere, sub numele de ''prințese ale României".

La fel ca toate familiile aflate în situația noastră, am regretat că nu avem un fiu, deoarece Constituția regală din 1923, conformă cu legea salică, interzice femeilor să domnească în Regatul României.

Margareta este totuși moștenitoarea probabilă, însă nimic nu este clar stabilit. Acesta este un punct pe care va trebui să îl rezolvăm la timpul oportun. Multe țări, Suedia de exemplu, au renunțat la aplicarea legilor salice (cod al francilor salieni, invocat în secolul al XIV-lea în Franța pentru a exclude femeile de la succesiunea la tron, n.t.), care nu mai corespunde epocii

noastre. Există o procedură bine definită în Constituție cu privire la articolele care trebuie amendate.

Dacă s-ar întâmpla ca eu să dispar înainte de

a mă sui din nou pe tron, fiica mea cea mai mare ar deveni, după toate aparențele, șeful Familiei Regale. Apoi, dacă ea nu se căsătorește și nu are descendență, acest rol va fi jucat de fiul cel mare al următoarei mele fiice. Această alegere pare să corespundă preferințelor tuturor românilor pe care am putut să îi consult asupra acestei probleme. Dar nimic nu este încă definitiv stabilit. Eu nu pot lua de unul singur o astfel de hotărâre.

Am astăzi patru nepoți. Nici unul nu poartă titlul de prinț, deoarece pentru aceasta ar trebui să treacă prin Parlamentul român. Pe de altă parte, este neapărat necesar ca ei să fie cunoscuți în România și să vorbească limba compatrioților lor. Nicolae, fiul cel mare al Elenei, are acum șase ani. Vârsta pe care eu o aveam când m-am urcat pe tron... Dacă destinul îl va chema într-o zi să domnească peste România, Nicolae va trebui să își îndeplinească îndatoririle. Aș dori, însă, ca el să fie plebiscitat de români. Ceea ce în momentul de față este destul de complicat...

- Cum a condus Majestatea Voastră educația prințeselor?

- Principala dificultate și primul imperativ au fost să învețe românește. Din nefericire, școlile în care se predă această limbă sunt foarte rare. Vărul meu, Regele Constantin al Greciei, a avut norocul să își poată educa copiii la o școală grecească, chiar alături de domiciliul său din Londra. Fiicele mele au fost nevoite să învețe cu mine și cu cei câțiva români care ''gravitau'' în anturajul nostru. Dar atunci când au plecat în pensiune, de asemenea în Anglia, nu au mai avut această posibilitate. Iar vacanțele nu au fost niciodată prea prielnice pentru studiu... Fiicele mele asistau, totuși, în mod regulat, la audiențele pe care le acordam în românește persoanelor

care veneau să mă vadă, astfel încât, astăzi, prințesa Margareta vorbește foarte corect limba noastră.

Fiicele noastre au fost crescute conform unor principii morale și creștine. De asemenea, noi am făcut tot ce ne-a stat în puteri pentru a le da o conștiință românească. Eu le-am explicat care au fost evenimentele care au dus la plecarea noastră, le-am făcut o descriere a tuturor ''actorilor" acestor evenimente. Această educație comporta însă anumite riscuri. în școlile în care au învățat, fiicele mele erau adeseori luate în zeflemea: ele erau altfel, erau prințese de sânge regal, exilate din țara lor.

Margareta și-a făcut studiile secundare la Londra, apoi a intrat la o universitate de științe sociale. Vorbește curent engleza și franceza: de altfel, ea și-a dat bacalaureatul în Franța. Celelalte au mers, de asemenea, la școli engleze, iar apoi la pensionul francez din Geneva.

încă de pe când eraa adolescente, noi le-am explicat că era necesar să învețe o meserie. Faptul că erau prințese nu însemna că trebuie să aștepte să trăiască ca niște prințese. Am insistat cu atât mai mult asupra acestui punct, cu cât cunoașterea unei meserii a fost un lucru care mie mi-a lipsit foarte mult. Tatăl meu s-a împotrivit întotdeauna acestei idei, atitudine contrară tradițiilor noastre strămoșești. Regele Carol I era specialist în problemele pădurilor și lemnului, Regele Ferdinand era un botanist emerit. Atunci când, adolescent fiind, mi-am exprimat dorința de a urma cursuri de mecanică, tatăl meu a făcut totul pentru a mă convinge să renunț. Am vrut ca lucrurile să fie altfel pentru fiicele mele.

însă, în ceea ce le privește, prefer să vorbesc

de formație decât de meserie. Margareta s-a specializat în sociologie și a lucrat la Națiunile Unite și FAO (Food and Agriculture Organization). Celelalte prințese s-au pregătit în domenii diferite: Elena a făcut o școală de stewardese, Irina o școală de secretariat, apoi s-a căsă-

torit. Sofia a urmat o școală de grafică. Maria, cea mai mică, este pasionată de copii. A făcut o școală de puericultura și se ocupă de copiii unei familii din Statele Unite. Fiicele noastre și-au găsit fiecare calea proprie.

Atunci când au început să iasă cu prieteni, am încercat, ca toți părinții, să le supraveghem pe cât era posibil relațiile. Dar nu le-am impus niciodată să frecventeze numai persoane de viță regală. Ar fi fost ridicol și oricum foarte greu, deoarece fiicele mele nu au fost niciodată prea bine integrate în ''familie". Când erau invitate la serate, tinerii lor veri se apropiau foarte puțin de ele. Cei din familia "de România" erau ei oare niște paria?

Spus mai simplu, cred că ele nu au avut posibilitatea să cunoască bine familia noastră, împrăștiată în toată Europa și în lume: noi nu aveam întotdeauna mijloacele să le plătim biletele de avion necesare... Cu toate acestea, fiicele mele au rămas foarte bune prietene cu prințul Charles și cu copiii Regelui Constantin al Greciei. Atunci când se aflau la Londra, prințul de Wales le invita câteodată la Buckingham. Am rămas foarte legați de familia regală britanică pe care o iubim foarte mult.

Noi le-am spus, desigur, fiicelor noastre că am prefera să se căsătorească cu membri ai unor familii regale, însă nu puteam să le cerem mai mult. Elena s-a căsătorit cu un profesor de geografie de la universitatea din Dumham, iar

Irina cu un industriaș suedez.

Cazul Margaretei este puțin deosebit. întrucât ea este cea mai mare și ținând seama de responsabilitățile care ar putea să îi revină într-o zi, problema căsătoriei ei era mai delicată. Din fericire, astăzi mentalitățile au evoluat. Margareta își cunoaște îndatoririle față de țara sa.A

înzestrată'cu un solid bun simț, ea analizează cu destul de multă finețe evenimentele actuale din România. Ceea ce mă bucură în mod deosebit este faptul că, la fel cu surorile ei, ea este foarte mândră de a fi românca.

o DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

- în 1982, regina mamă Elena a murit. Ați spune, Majestate, oare, că viața a fost nedreaptă cu ea?

- Mama mea a avut o copilărie foarte fericită în familia ei în Grecia. Treburile s-au stricat, după aceea. Căsătoria sa a fost un dezastru. La fel ca mine, a suferit și ea foarte mult în acea perioadă în care nu ne puteam vedea decât de două ori pe an. Nici întoarcerea ei în România nu i-a adus prea multe bucurii: a fost nevoită să suporte dictatura lui Antonescu, pe cea a nemților și, în cele din urmă, pe cea a comuniștilor... De-a lungul tuturor acestor încercări, mama mea s-a lăsat întotdeauna condusă de grija constantă pentru ceilalți, o atitudine care, pentru mine, a rămas un model.

Este adevărat că, în fond, viața nu a fost prea generoasă cu mama mea. Dar ea nu s-a lăsat niciodată doborâtă. întotdeauna a depășit obstacolele. în prima perioadă a exilului nostru nu știu ce ne-am fi făcut fără ea. Bunătatea și curajul său au făcut din ea o Regină foarte apreciată de români. Ea odihnește astăzi la Lausanne.

în 1967, mama mea - născută Elena a Greciei - a fost foarte afectată de căderea Regelui Constantin al Greciei, nepotul său, pe care noi îl cunoșteam bine. El ne primise adeseori în palatul său de la Tatoi, reședința regală. în momentul loviturii de stat militare, îmi amintesc că i-am spus unui grec:

”- Țara dumneavoastră este una dintre cele mai vechi democrații din lume și, totuși, printre națiunile europene, sunteți una dintre cele mai instabile din punct de vedere politic. Vă comportați față de familia voastră regală precum niște derbedei ordinari: îi alungați, îi chemați înapoi, îi alungați din nou. La urma urmelor, ce vreți? Hotărâți-vă!”.

Interlocutorul meu a fost nevoit să îmi dea dreptate.

în pofida înrudirii noastre cu monarhia elenă, regimul Coloneilor nu ne-a interzis accesul pe teritoriul grec. Dar nemaiavând pe nimeni din familie acolo, mi-am pierdut dorința de a mă mai duce în Grecia...

ASPRIMEA EXILULUI

Poate este, de asemenea, dorința de a scăpa de o anumită nostalgie? Când eram tânăr, eram înconjurat de regii și de monarhii care astăzi au dispărut. Gândi- ți-vă că una dintre mătușile mele era Regină a Iugoslaviei, că bunicul meu era Regele Greciei... Mă simt însă mult prea implicat în viitor pentru a aparține trecutului. Eu mă preocup înainte de toate de interesele țării mele, reflectez la soluțiile care trebuie găsite pentru problemele care se vor pune mâine: formarea guvernului, reformele pe care va trebui să le întreprindem... îmi consacru toate forțele mele renașterii României. Și eu știu că vremea mea va veni, f

CAPITOLUL VI

O REVOLUȚIE SUB CONTROL
9

Kafkian, orwellian, ubuesc... Regimul instaurat de Ceausescu a meritat desigur aceste trei calificative. Partea cea mai tristă este că lumea nu și-a dat seama de asta decât în ultimele luni ale domniei sale. ''Conducătorul suprem", cum îl numea propaganda oficială, această ''Dunăre a gândirii", ''tezaur de înțelepciune strălucitoare", a fost într-adevăr considerat, timp îndelungat, de către Occident ca o relație care trebuie întreținută sau ca o armă cu care să fie doborât uriașul sovietic. Chiar în 1984, România nu a văzut ea adresându-i-se laudele unanime ale presei americane pentru că îndrăznise să sfideze boicotul decretat de sovietici față de Jocurile Olimpice de la Los Angeles?

Contrar celor ce s-au spus, dominația lui Ceaușescu asupra poporului său se sprijinea mai puțin pe teroarea fizică decât pe o teamă psihologică. Dominație mai insidioasă și incomparabil mai eficientă. Dacă faimoasa poliție politică, Securitatea (în românește în text, n.t.), înregistra convorbirile de la locul de muncă și câteodată și pe cele particulare, ea nu avea întotdeauna timpul necesar pentru a asculta acești munți de benzi. îi era de ajuns să se știe că urechile poliției politice se aflau pretutindeni. în același mod, îi plăcea să răspândească zvonul că un român din patru sau din zece era agent de-al său, cu scopul de a

întreține un climat de permanentă suspiciune. Locuitorii Bucureștiului îi dăduseră

de-acum numele de ’’Paranopolis” orașului lor. Și după cum s-a exprimat un scriitor disident, ei trăiau acolo ”în capul unui nebun”.

1965-1989: douăzeci și cinci de ani în cursul cărora românii au fost nevoiți, prin forța lucrurilor, să se compromită pentru a supraviețui, să se dedea la josnicii pentru a obține ceea ce li se datora: un loc de muncă, o locuință, o pensie, hrană... în acest timp, Nicolae Ceaușescu pusese să fie construit acel ’’Palat al Poporului” al său, cel mai mare edificiu din lume - și cel mai urât. în fața unei atare măreții, Ceaușescu avea să exclame într-o zi:

”- Un om ca mine nu se naște decât o dată la cinci sute de ani!”

Iar colaboratorii săi au dat aprobator din cap, spu- nându-și că, la urma urmelor, era și aceasta o consolare.

Pentru români, ca și pentru țara lor, aceștia au fost ani furați, ani pierduți. întreaga economie era zdrobită, sclerozată de planificare, epuizată de acei ’’elefanți albi” precum ’’PalatulPoporului” sau de giganticele rafinării de petrol care nu funcționau nici la sfertul capacității lor.

însă cel mai grav este faptul că un sfert de secol de astfel de regim a transformat poporul român, lăsându-i doar servilismul - ca perspectivă și cinismul - ca mod de gândire. Se poate pune întrebarea dacă românii l-au răsturnat pe Ceaușescu pentru a se debarasa de el sau de un întreg sistem. Amprenta comunismului nu se va șterge într-o zi.

*

* *

- La 21 august 1968, într-un discurs pronunțat vis-a- vis de Palatul Regal din București, Ceaușescu declara: "Invadarea Cehoslovaciei de către tancurile Armatei Roșii este o mare greșală și o amenințare pentru pacea în Europa, pentru soarta socialismului în

lume, și o zi a rușinii în istoria mișcării revoluționare". O astfel de luare de poziție nu poate fi decât aprobată...

- Mă îndoiesc foarte tare că a fost sinceră. Este posibil ca Ceausescu să fi dezaprobat represiunea împotriva experienței lui Dubcek în Cehoslovacia, dar faptul nu este el pură și simplă demagogie? în orice caz, această luare de poziție a fost de o abilitate supremă. Criticând intervenția sovietică, Ceausescu a obținut un brevet de naționalist din partea românilor și un brevet de disident din partea Occidentului. Era începutul unei confuzii fatale, care avea să îi permită să se mențină la putere timp de un sfert de secol...

Atunci când, la 22 martie 1965, Nicolae Ceaușescu a fost numit prim-secretar al Partidului Comunist Român, pentru țară a început "o nouă eră". Noi nu știam mare lucru despre el, cu excepția faptului că fusese președintele tineretului comunist. Unii considerau că este mai ''frecventabif decât Ana Pauker sau Gheor- ghiu-Dej. Destul de repede, totuși, ne-am dat seama că Ceaușescu fusese scos din același tipar stalinist. Și o declarație în favoarea Primăverii de la Praga nu era suficientă pentru ca acest fapt să fie uitat. Teoriile la care adera Ceaușescu s-au soldat cu un dezastru în planul uman.

Faptul că nu fusese prea cunoscut înainte de

numirea sa în postul de prim-secretar ar fi trebuit să ne incite să fim circumspecți. Este întotdeauna ceva foarte suspect să vezi pe cineva de genul lui propulsat din- tr-odată în fruntea unei țări, fără ca nimeni să știe prea bine de unde a apărut. Știu că fusese incapabil să își termine studiile, pentru că era prea puțin inteligent, și că începuse ca simplu ucenic cizmar. Organizația tineretului comunist în care s-a înscris a fost unicul lui ''bagaj cultural''... Toate regimurile totalitare, fie ele de extremă dreaptă sau de extremă stângă, cărora li se atribuie o personalitate închipuită sfârșesc prin a-și pierde

mințile.

- începând cu 1952, s-a vorbit totuși despre o anumită liberalizare a regimului comunist românesc. Majestatea Voastră s-a bucurat de acest lucru sau ați rămas sceptic?

- în 1952, am asistat intr-adevăr la prima epurare a clanului ''moscoviților', printre care și Ana Pauker. A fost o ușurare văzând-o că părăsește prim-planul scenei. Faptul i-1 datorăm lui Gheorghiu-Dej. însă această epurare a fost mult mai mult rezultatul luptei pentru putere decât o adevărată liberalizare a regimului. în acea vreme, mii de români au cunoscut închisoarea și tortura.

Ceaușescu a dat poate dovadă de mai multă dibăcie în modul în care s-a impus. însă cele două guvernări erau tot atât de detestabiîe, una ca și cealaltă. Singurul punct pozitiv la activul regimului lui Gheorghiu-Dej este că acesta a durat mai puțin...

Din 1965 până în 1970 - și chiar începând cu

1964, când a fost acordată o amnistie de mari proporții - în România s-a vorbit din nou de ''liberalizare", însoțită de o anumită prosperitate. Această apreciere este în mod evident foarte relativă. Dacă au existat progrese, între altele în aprovizionarea magazinelor, acestea au fost de scurtă durată: curând totul a basculat în haos! De fapt, a fost ca și când i-ai arăta cuiva o bucățică de zahăr ca să poți să îi dai mai bine cu ceva în cap.

în realitate, sistemul nu se abătea de la modelul stalinist. în așa măsură încât, atunci când aud spunân- du-se că, de cum a ajuns la putere, Ceaușescu a încercat să rupă legăturile cu Uniunea Sovietică, îmi pun unele întrebări. Această atitudine nu a fost ea, de fapt, orchestrată de Moscova?

în orice caz, asta a fost întotdeauna impresia mea. Declarasem mai de mult că, dacă Ceaușescu ar reuși să ne elibereze de sub tutela sovietică, i s-ar ridica un monument la București.

Acest lucru însă nu s-a produs. Se cunosc în prezent dedesubturile afacerii: această pretinsă independență față de Moscova era o combinație a KGB-ului, o fațadă care dădea rușilor posibilitatea de a-i trimite pe români să le îndeplinească toate treburile lor murdare.

- Totuși, Occidentul a înghițit momeala. Atunci când de Gaulle a efectuat faimoasa sa vizită la București, în mai 1968, și când și-a punctat discursul cu un vibrant ''Trăiască Ceaușescu!", *dumneavoastră Sire, considerați că a fost o zi a rușinii pentru Franța?*

- A fost o zi a rușinii pentru toți cei care au

luat parte la ea. Eu nu am acceptat niciodată atitudinea lui de Gaulle, nici a tuturor celor care s-au dus în România după aceea. Ori de câte ori un șef de stat se ducea la București, regimul Ceaușescu dobândea o nouă legitimitate. Occidentul ar fi trebuit să înțeleagă că, acordând o favoare statului român, nu aducea neapărat un serviciu unui popor care, încetul cu încetul, se scufunda în întuneric.

Franța, la fel ca tot Occidentul, ar fi trebuit să se arate mult mai strictă față de Ceaușescu. După aceea, pentru a se justifica, lumea liberă a lansat ideea că punând România sub blamul națiunilor nu s-ar fi realizat decât o penalizare a poporului. Eu consider că acesta este un argument fără valoare: poporul român suferea deja, așa că diferența nu ar fi fost mare. Dimpotrivă, eu cred că o denunțare limpede și fără echivoc ar fi adus un sprijin moral unor oameni cărora acest lucru le lipsea enorm de mult. închipuiți-vă consternarea și durerea acestui popor care îl vedea pe călăul său străbătând lumea în lung și în lat și primindu-i pe mai-marii planetei, care îi decernau tot felul de decorații...

Când l-am văzut pe Ceaușescu la el acasă, alături de un Nixon zâmbitor, a fot pentru mine o sfâșiere. Căci, dacă populația l-a aclamat, acest entuziasm îi era destinat lui Nixon, nu lui Ceaușescu. Era ca un apel patetic

către lumea liberă. Dar poate că președintele american profitase de călătoria sa pentru a obține informații mai exacte asupra situației reale din România? Iată cel puțin ce speram eu.

Numai că, atunci când vezi creditul acordat lui Cea- ușescu până la căderea sa, ești în

drept să îți pui unele întrebări asupra acestui din urmă punct. în 1983, vicepreședintele american din acel moment, un anume George Bush, îl califica drept ''comunistul cel bun". Până astăzi, acest tratament de favoare a rămas pentru mine de neînțeles. Și cu atât mai mult pentru români. Ei auzeau în permanență Statele Unite și Anglia prevalân- du-se de respectarea principiilor de dreptate, de libertate și de democrație. Și îi vedeau pe reprezentanții lor lău- dându-1 pe Ceaușescu... De-a ce se jucau țările occidentale? Ce așteptau ele de la dictatorul român? Ele i-au conferit prestigiul pe care el îl dorea, fără a obține nimic în schimb. Ceaușescu nu și-a onorat nici măcar o singură promisiune dintre cele pe care le făcuse. Banii pe care i- a primit cu titlu de ajutor internațional s-au dus direct în buzunarul său.

într-un anume fel, România a fost sacrificată relațiilor est-vest. S-ar putea spune același lucru despre toate țările din est, de altfel. Fără a se sinchisi nici măcar o clipă de soarta populațiilor, au fost susținute guvernele care manifestau cea mai mică veleitate de rezistență față de hegemonia sovietică. Ceaușescu a făcut atâta zgomot cu pretinsa sa independență față de Moscova, încât toată lumea a căzut în cursă.

Pentru a explica acest compromis, Occidentul a invocat rațiunea de stat. Se știe că aceasta a constituit întotdeauna o explicație foarte comodă. Primirea cu mare pompă a lui Ceaușescu la Londra ne-a întristat foarte mult, date fiind legăturile care ne uneau cu familia regală britanică. Regina Elisabeta ar fi declarat în particular că aceasta a fost ''ziua cea mai neagră din viața sa". Această trecere pe la Buckingham fusese condiția stabilită de dictator pentru a cumpăra avioane de la englezi. Dar, deși a fost primit de Regină, el nu a cumpă-

rat niciodată aparate. Sau poate unul sau două...

Ulterior, Regina Elisabeta mi-a vorbit din nou despre acest urât episod, explicându-mi că fusese nevoită să se supună guvernului său. Ea â insistat asupra faptului că Ceaușeștii se dovediseră a fi niște oaspeți extrem de dezagreabili. Se povestește că președintele Giscard d'Estaing o prevenise pe Regină că nu trebuia să așeze obiecte de valoare în apartamentul Ceaușeștilor căci odată primiți la Paris, ei luaseră tot, până la ultimul bibelou! La Londra, Ceaușescu pusese condiția să aibă propriul său bucătar care să îi pregătească mesele. îi era îngrozitor de frică să nu fie otrăvit.

Dincolo de anecdotă, ceea ce rămâne astăzi cel mai greu de admis este să auzi lumea liberă adăpostindu-se în spatele ''ignoranței sale cu privire la situația reală din Româniaf Că opinia publică occidentală nu era complet informată, asta o cred, dar să nu vină nimeni să îmi spună că guvernele nu cunoșteau adevărul! Nu dispuneau ele oare de servicii de informații eficiente?

De altfel, încercasem eu însumi să le pun în gardă. Am trimis mesaje la Londra și în alte părți. Și totuși, am întâlnit un membru al guvernului britanic care a negat că ar fi luat vreodată cunoștință de ele...

Eu consider că, într-un anume fel, lumea liberă s-a făcut complicele, desigur involuntar, al crimelor lui Ceaușescu. A spune că îi port pică ar fi prea mult. Regret însă faptul că, la căderea dictatorului, puține voci, puține state au avut curajul să își recunoască vina. Este totuși o calitate aceea de a ști să îți recunoști erorile. Este însă esențial că guvernele vizate își deschid astăzi ochii asupra celor ce se petrec în România, astfel încât să nu mai intre în același cerc vicios.

>

- în tot timpul perioadei lui Ceaușescu, Majestatea Voastră a mai păstrat contacte cu România?

- Contacte directe, nu. Era imposibil! Românii nu puteau obține viza de ieșire. Cei care, totuși, ieșeau, de

exemplu cu ocazia unui congres, făceau să îmi parvină cărți poștale din străinătate. Singurul meu contact cu România era radioul, BBC-ul sau Radio Europa Liberă. Și mai puteam, de asemenea, conta pe unele persoane, străini, care transmiteau anumite informații în România. Era o cale indirectă, dar la urma urmelor era totuși o cale!

Această ’’manta de plumb” care apăsa asupra țării noastre ni s-a părut foarte greu de străpuns. în orice caz, ea amâna din an în an perspectiva unei eventuale întoarceri. Totuși, nici o clipă nu mi-am închipuit c? nu voi mai revedea România.

în așteptarea acestui moment, trebuia să mă îngrijesc de securitatea familiei mele, pe care lupta mea o expunea unor posibile represalii din parte regimului Ceaușescu. Primeam cu regularitate, în special în anii optzeci, scrisori de amenințare sau insultătoare. Cele mai multe veneau nu din România, ci din Franța, din Italia sau din Statele Unite. Corespondenții mei anonimi le alăturau și fotomontaje: Regina, fiicele mele și cu mine eram reprezentați cu câte o pată neagră pe frunte pentru a simboliza sângele care curge. Sau a- veam desenat câte un pumnal în spate. Acestea fiind spuse, dacă această corespondență delirantă avea drept scop să mă impresioneze, încercarea a fost ratată! A fost atacată, folosindu-se aceleași procedee, familia mea, până și nepoții mei.

Aceste acțiuni nu s-au oprit decât pe la mijlocul anului 1989. Ori de câte ori primeam o astfel de scrisoare, o dădeam la tradus și le trimiteam câte o copie autorităților elvețiene.

Autorul lor nu era desigur altul decât Securitatea, faimoasa poliție politică a regimului Ceaușescu, care avea agenți în lumea întreagă. Fără îndoială pe unii dintre ei i-am primit chiar aici, în salonul meu de la Versoix. într-adevăr, de ani de zile, noi îi primim pe toți românii care se prezintă aici. Chiar și astăzi, atunci când cineva sună și spune: ''Sunt român, aș putea să îl văd pe Rege?", ies și stau cu el de vorbă câteva clipe. în schimb, din motive de securitate, nu mai lăsăm pe ni-

meni să intre în casă. Dar este destul de probabil ca a- genți ai securității să se fi strecurat printre acești români în trecere.

Elvețienii, în ceea ce îi privește, nu au luat măsuri de securitate deosebite: ei nu m-au considerat ca fiind o persoană oficială. Ei au pus totuși o mașină a poliției să facă în mod regulat un rond în fața porții mele. Din când în când, atunci când mi se aducea câte un buchet mare de flori, acesta era de îndată confiscat de către polițiști. Doi jandarmi îmi aduceau înapoi buchetul după ce acesta era verificat. S-au arătat întotdeauna amabili și atenți, dar fără exces de zel.

- Sire, ce diferență faceți între Securitate și Garda de Fier?

- Securitatea este o organizație de stat, în timp ce Garda de Fier era mai curând o organizație politică. Metodele lor, însă, rămân

aceleași. în așa măsură încât anumiți comentatori au crezut că pot identifica în această violență organizată o caracteristică intrinsecă a firii românești. în mod evident, aceasta este o teorie ridicolă. Tortura nu face parte din tradițiile noastre!

Drama constă în aceea că aceste mișcări își recrutau adepții din păturile cele mai defavorizate ale societății, teren privilegiat pentru niște manipulatori pricepuți. Pentru mulți dintre acești ’ aeclasați’, violența deschidea o cale de acces către o anumită respectabilitate publică.

Garda de Fier a primit, totuși, sprijinul anumitor intelectuali, în parte datorită faptului că își proclama adeziunea la o ordine creștină. Securitatea, însă, s-a sprijinit întotdeauna numai pe violență. Nici religie, nici credință, nici filozofie: era vorba pur și simplu de o organizație de ucigași dirijați de stat.

- Pentru a-și întări dominația asupra populației, Ceaușescu hotărâse să radă de pe fața pământului cinci

sute de sate și niște biserici ortodoxe care constituiau adevărate capodopere. Nu este oare România eternă, al cărei simbol sunteți Majestatea Voastră, cea pe care el încerca să o distrugă?

- Este sigur așa. Dar acțiunea se înscria, înainte de toate, într-un proces de îndoctrinare a poporului. Țăranul este cel mai puțin vulnerabil la încercările de manipulare deoarece el se află ’’înrădăcinat:’ pe un pământ cu care întreține o legătură afectivă. Prin deplasarea populațiilor, Ceaușescu vroia să rupă această legătură. Comuniștii au alungat

familiile din casele lor, au săpat cu buldozerele gropi adânci în care au împins casele sărmanilor oameni, sub ochii lor. Țăranii s-au trezit apoi închiși în cuști de beton neterminate și folosiți în uzine unde erau mai ușor de supravegheat.

Țăranii constituiau coloana vertebrală a României. Distrugându-i astfel, Ceaușescu a comis o eroare fatală. La 27 iulie 1988, o serie întreagă de personalități s-au manifestat la București împotriva acestui proiect de sistematizare. Nu se mai văzuse niciodată așa ceva sub Ceaușescu. Acest 27 iulie 1988 este, în această privință, o dată foarte importantă: începând cu această luare de poziție occidentalii și-au dat seama de faptul că în regimul Ceaușescu existau fisuri, ceea ce eu știam deja de multă vreme! Când stai la căpătâiul unei țări, ajungi să percepi și cel mai mic acces de febră care o zguduie.

Dar asta nu însemna că se câștigase ceva. Ceaușescu era un om solid instalat care își sprijinea regimul de teroare pe o poliție secretă de o eficiență remarcabilă. Se simțea că se clatină, dar nu se vedea încă în ce fel ar putea fi răsturnat.

Chiar și în 1989, când comisia drepturilor omului a condamnat România la ONU, era încă imposibil să mizezi pe o prăbușire a regimului. Ceaușescu nu era genul care să se lase impresionat de o condamnare internațională, pe care o considera un amestec în treburile interne. Trimisesem eu însumi rapoarte la Națiu-

nile Unite cu privire la situația drepturilor omului în România. Nu știu dacă această acțiune a avut vreo influență oarecare. Oricum, nu îți pierzi niciodată timpul denunțând

încălcarea libertăților fundamentale...

în schimb, ceea ce este sigur este faptul că afacerea satelor și bisericilor a contribuit foarte mult la trezirea conștiinței ''popoarelor libere". în acel timp, am luat o inițiativă care consta în a cere unor personalități să patroneze anumite sate românești pe care Ceaușescu vroia să le demoleze. Astfel, l-am solicitat pe primarul Parisului, Jacques Chirac. Era vorba de a face cunoscută această afacere, deoarece tăcerea este cel mai rău dușman al nostru. Totuși, această acțiune rămânea extrem de delicată: occidentalii nu se hotărîseră încă să îl abandoneze pe Ceaușescu și ezitau să îmi răspundă, temându-se să nu se angajeze prea mult. Alte organizații au preluat ștafeta. Belgienii au început primii această acțiune de patronare, apoi a urmat Franța, apoi Elveția...

- Primarul Parisului V-a răspuns?

- Nu, nu direct.

- Biserica Română nu ar fi putut oare să își facă auzit mai mult glasul? Se poate spune că ea s-a compromis cu guvernul?

- Sunt încă foarte șocat de lipsa de reacție a Bisericii noastre din România. Când regimul a început să distrugă aceste biserici, reducând la neant câteodată, dintr-o lovitură de buldozer, capodopere ale artei bizantine, ierarhia ortodoxă română nu a suflat o vorbă. Cum să explici această tăcere? în străinătate a fost scandal. Acolo, absolut nimic. Acești oameni ai bisericii au fost aceiași care, la alegerile din 1990, au convins lumea să voteze pentru prietenii domnului Iliescu, care pentru mine sunt supraviețuitorii și moștenitorii sistemului

comunist.

Complezență, lipsă de caracter? Nu știu cum să explic inerția Bisericii noastre. În mod tradițional, ea s-a aflat în fruntea luptei pentru întregirea și independența țării. Rolul său în istoria noastră este preponderent. De această dată, ea a strălucit prin absență. Bătrânul patriarh al României a recunoscut, după căderea lui Ceaușescu, că dăduse dovadă de lașitate. El a demisionat după răsturnarea dictatorului... pentru a se reîntoarce odată cu venirea domnului Iliescu.

Totuși, ceea ce este adevărat pentru vârful ierarhiei nu este în mod obligatoriu valabil și pentru preoții de la bază: eu știu că au fost numeroși cei care, la sate, au spus ceea ce gândeau, cu riscul vieții lor.

în ansamblu însă, sunt nevoit să acuz Biserica Română de neîndeplinirea datoriei sale. Nu vreau să mă amestec direct în treburile Bisericii, chiar dacă Regele întreținea cu aceasta relații privilegiate: într-adevăr eu îi consacram pe episcopii aleși de Sinod. Consider că aceasta îmi dă dreptul să îmi exprim părerea. Apreciez că există doi sau trei mitropoliți, rezidând în alte centre decât Capitala, pe care se poate conta. Dar, deocamdată, ei sunt subordonați celor de la București și sunt lipsiți de libertatea de acțiune.

Ce păcat, în fond, că noi nu am avut un Papă român! Șeful Bisericii Ortodoxe, decanul-patriarh de la Con- stantinopol, nu intervine în nici un caz în treburile interne ale celorlalte țări.

- Majestatea Voastră considerați că intelectualii români și-au jucat rolul în timpul dictaturii lui Ceaușescu?

- *O* bună parte dintre ei au alunecat înspre

comuniști, ceea ce este întotdeauna o compromitere pentru spirit. Aceștia nu au fost la înălțimea a ceea ce puteam aștepta de la ei. Alții, în schimb, au suferit pentru a rezista comunismului si nu au ieșit din închisoare decât

după căderea lui Ceaușescu. Doina Comea, de exemplu, a dat dovadă de un curaj exemplar. Este o luptătoare convinsă pentru libertatfe și democrație. *

Trebuie să știi să desparți grâul de neghină. Este însă de netăgăduit faptul că atitudinea celor care nu au înțeles pericolul comunismului a dăunat mișcării intelectuale românești în ansamblul său, cu toate că - în acest plan - noi am fost întotdeauna o mare națiune. Gândiți-vă la lohesco sau la Cioran...

Mulți scriitori români sau savanți ar fi făcut desigur mai bine să părăsească România, pentru a evita să se compromită cu un regim care nega valorile elementare și fundamentale ale Omului.

S-ar putea să pară surprinzător că, de-a lungul întregii ”ere Ceaușescu”, nu a existat nici un mare disident de talia lui Mandela în Africa de Sud, a lui Soljeniținîn în Uniunea Sovietică sau a lui Walesa în Polonia. Insă, trebuie spus că presiunea era mult mai puternică la noi decât în alte țări. Observatorii străini, singurii care ar fi putut să dea ecou vreunei acțiuni de rezistență, erau respinși sistematic la frontiere sau atât de bine încadrați de mașinăria statului încât, în nici un caz, nu puteau percepe realitatea. Iar dacă vreun român deschidea gura, el se trezea de îndată la închisoare.

Știți, caracterul unui popor se făurește în cursul istoriei sale. A noastră este plină de

invazii și românii sunt sătui să tot fie atât de asupriți de soartă. Această realitate istorică a influențat mult reacțiile. Există la noi un proverb care spune ''capul ce se pleacă sabia nu-1 taie".

Unii vor vedea în asta resemnare. Eu prefer să folosesc cuvântul ''demoralizare". Țara noastră iese cu greu dintr-o lungă perioadă de descurajare. Nici un popor occidental nu a înțeles suferința românilor...

*
* *

- Cum ați trăit venirea la putere a lui Mihail Gorba- ciov, prăbușirea Europei de Est și, mai ales, acel sim-

bol spectaculos care a fost căderea Zidului Berlinului?

- A fost o surpriză dumnezeiască. Din acest punct de vedere anume, țin să îi aduc omagiul meu lui Gorba- ciov. Dacă el nu se încumeta să o apuce pe această cale, ne putem întreba unde am fi ajuns astăzi. Dar trebuie să adaug că îmi mențin rezervele și rămân oarecum reticent asupra personajului ''Gorbaciov", ca în fața a tot ceea ce vine din Est. Omul nu mi s-a părut cu adevărat simpatic. Poate că am prea multă ținere de minte... în orice caz, după părerea mea, a fost o exagerare să i se decemeze Premiul Nobel pentru pace.

Oricum, căderea Zidului Berlinului a fost o bucurie imensă. Familia mea și cu mine am urmărit acest spectaculos eveniment, ca toată lumea, la televizor. Am sărbătorit chiar acest moment cu șampanie!

La început, totuși, ne temeam că România va

scăpa mișcărilor de eliberare care se conturau în Est. Ca și Albania, ea apărea exclusă de la ’’dezgheț”, părea o insulă insubmersibilă a stalinismului. Desigur, noi nu ne îndoiam că într-o zi acest bastion va sfârși prin a cădea, însă era greu să ne închipuim care va fi forța în stare să realizeze acest miracol. Revoluția română era ineluctabilă, dar ea ne-a surprins totuși prin felul cum s-au precipitat evenimentele. Gândiți-vă că o lună înainte de căderea sa, Ceaușescu fusese reconfirmat în funcțiile sale!

Imaginea care va rămâne pentru mine simbolică pentru această prăbușire bruscă este cea a lui Ceaușescu apărând în balconul Comitetului Central, pe 21 decembrie 1989, și crispându-se deodată când a auzit crescând vuietul mulțimii, vuiet care s-a transformat în huiduieli și în fluierături: ”Jos asasinii”, ’’România,deș- teaptă-te”. în ochii dictatorului s-a citit mirarea. Să îl vezi pe acest tiran, atât de sigur de el de obicei, pierzân- du-se cu firea, era foarte tulburător. Aproape în direct, prăbușirea unui om era ceea ce se citea pe chipul lui.

- Manifestația s-a transformat în răzmeriță, luptele de stradă în revoluție. Majestatea Voastră a urmărit eve-

nimentele țintuit în fața aparatului de televiziune. Care erau sentimentele care vă însuflețeau?

- Sentimentele noastre erau amestecate. După surpriză, a urmat spaima în fața violenței înfruntărilor și a imaginilor pe care le transmitea televiziunea. Noi am înregistrat în mod sistematic pe magnetoscop toate re-

portajele ca să putem păstra aceste documente prețioase.

în aceste filme, nu am mai recunoscut decât puține dintre locurile familiare ale Capitalei. Planurile pe care le filmau operatorii erau întotdeauna puțin cam prea înguste. Am putut totuși să revăd Palatul Regal, cu emoția pe care v-o puteți închipui. Și totodată cu tristețe, văzând că arde. Fosta Sală a Tronului era ținta tuturor trăgătorilor. Și noi știam că acolo atârnaseră comuniștii tablourile noastre, printre care cele luate de la Sinaia. Din fericire, am aflat ulterior că ele au fost cruțate, ceea ce o datorăm custozilor muzeului. Ce curaj au avut acești oameni asediați și care, cu riscul propriei lor vieți, au salvat aceste capodopere!

între Sala Tronului și balconul în care Familia Regală apărea altădată în zilele de sărbătoare, se spune că Securitatea își amenajase puncte de apărare. Faptul nu mi-a fost niciodată confirmat. Remarc că, în mod ciudat, clădirile asupra cărora s-a tras nu au nimic de-a face cu partidul comunist. Sediul partidului, la oarecare distanță de Palat, a rămas practic intact...

Am fost, de asemenea, foarte mirați să constatăm că din aceste înfruntări ieșeau învingători Petre Roman, despre care nimeni nu auzise vorbindu-se, și Ion Iliescu, pe care îl cunoșteam puțin. Ceea ce se știa despre acesta din urmă nu era totuși deloc liniștitor: produs pur al sistemului, el fusese dat la o parte de Ceaușescu, dar trimis la Moscova ca ''reprezentant:' al partidului comunist.

Această evoluție ne neliniștea. Pe cât am susținut și împărtășit, la început, acest formidabil elan de speranță care a fost revoluția română, pe atât ne-am îndoit după aceea că acest elan fusese spontan. Ca să fiu cin-

stit, acum nu o mai cred deloc. însă chiar dacă declanșarea a fost artificială, ridicarea populară împotriva comunismului a fost, ea, foarte reală.

Când Iliescu și Roman au ieșit la suprafață, primul ca președinte al republicii, cel de-al doilea ca prim-mi- nistru, unele dintre presentimentele noastre s-au dovedit exacte. Astăzi, consider ca foarte posibil, așa cum o afirmă unii, ca KGB-ul să fi teleghidat aceste răsturnări.

Rămâne de aflat care era scopul exact urmărit de Moscova. Eu nu văd decât o singură explicație plauzibilă. Rușii simțeau că edificiul Ceaușescu începuse să pârâie. Spiritul latin al românilor risca să ia foc și să arunce peste bord comunismul. Pentru a evita o răsturnare atât de radicală și cu speranța de a-și salvgarda totuși sistemul, rușii au hotărât să îl sabordeze pe Ceaușescu. în momentul în care Uniunea Sovietică cunoștea problemele interne grave și în timp ce Pactul de la Varșovia în ansamblul său amenința să se răscoale, a grăbi căderea dictatorului fără a o provoca pe cea a comunismului putea demonstra, în mod abil, că ideologia marxist-leninistă rezistă.

Totul pare acum să confirme faptul că revoluția română s-a desfășurat în realitate sub control și că sinistra Securitate primise asigurări în ce privește supraviețuirea sa.

- Procesul Ceaușeștilor și executarea lor v-au bucurat?

- Nu, absolut deloc! Ceaușescu merita desigur să fie judecat pentru fiecare din actele comise la ordinele sale în România, însă în fața unui tribunal liber și constituit în mod normal, cu respectarea drepturilor omului. Nu știu ce circumstanțe atenuante i s-ar fi putut găsi, în afară de faptul că soția lui era mult mai cum-

plită decât el. Ea este principalul vinovat, dar asta nu scuză în nici un fel crimele soțului ei.

Oricum, oricare criminal are dreptul la un proces corect. Așa cum s-a desfășurat cel al soților Ceaușes-

cu, el nu era decât o farsă, iar concluzia sa - un omor.

Impresia generală lăsată de regimul Ceaușescu, ca și de această mascaradă finală, este cea de dezgust. Din punct de vedere omenesc, am simțit o oarecare milă. în fața morții, Ceaușescu a fost poate mai curajos decât s-ar fi putut crede.

- V-ați pus problema să vă întoarceți imediat, în timpul acestor evenimente?

- S-a pus, intr-adevăr, problema. Eu însumi o doream foarte mult. La urma urmelor, nu era acesta momentul pe care noi îl așteptam de mai bine de patruzeci de ani? Dar după ce am cumpănit, am considerat că situația nu era favorabilă sosirii mele. Domnea confuzia și eu nu vroiam să intervin într-o bătălie care nu se încheiase. Preferam să îmi păstrez poziția de observator din afară. într-un astfel de moment, trebuie să știi să îți păstrezi sângele rece. Prioritatea consta în a scăpa de un regim urât.

înainte de a efectua întoarcerea mea, trebuia să îi măsor impactul. Cei mai mulți dintre români nu știau nimic despre luptat mea pentru democrație. Căci, timp îndelungat, în istoria oficială a Republicii Populare Române, eu nu am existat. Comuniștii scoseseră pur și simplu epoca monarhistă din manualele de istorie! Rămăsese o mare pagină albă... Apoi, dându-și seama, poate, că era cam prea de tot, au reintrodus familia regală în programe. Dacă stăteai să le dai crezare, noi eram niște

''măcelari", niște ''hoți" și niște ''profitori" care trăiau ca niște paraziți pe spinarea unei populații înfometate... Vă imaginați genul de inepții pe care le poate vehicula propaganda comunistă!

Mai rămăsese totuși o parte destul de importantă din populație care cunoscuse domnia mea și care transmisese spiritul monarhic copiilor și nepoților săi. Cu toate eforturile sale, Ceaușescu nu a reușit să suprime

complet memoria poporului român. Scrisorile pe care le-am primit în momentul căderii lui Ceaușescu dovedesc îndeajuns că eficiența propagandei comuniste nu fusese absolută. La început, erau scrisori ale unor români care ne comunicau cât se simțeau de ușurați după plecarea ''vampirilor", apoi, treptat, au apărut scrisori care mă chemau să revin în țară. Corespondența a devenit într-atât de abundentă, încât a trebuit să înființăm un secretariat pentru a organiza toată această activitate. Fiicele mele s-au întors pentru a ne ajuta..

în această corespondență, am remarcat o absență foarte importantă. Nici un mesaj de încurajare din partea șefilor de stat străini! în afară de membrii familiei, care doreau să afle vești, sau care vroiau să își exprime simpatia față de România. Primul a fost Regele Baudoin, care mi-a telefonat în timpul luptelor de la Timișoara. Prințul Charles și Regele Spaniei au luat, de asemenea, legătura cu noi. în sfârșit, am schimbat numeroase faxuri cu fostul suveran al unei țări care se elibera, Țarul Simion al Bulgariei. Celelalte guverne abia se trezeau...

- în cursul acestor evenimente, v-ați recunoscut poporul? Sau patruzeci de ani de comunism l-au transformat în mod radical?

- Am reflectat îndelung la acest aspect. Am ajuns la concluzia tristă că Ceaușescu a reușit să făurească un tip de ”om nou”, care din nefericire nu seamănă deloc cu ceea ce cunoșteam eu despre poporul român. Metoda sa s-a sprijinit pe minciună, pe delațiune și pe criticarea grosolană și fără nuanțe a României precomuniste. Noua generație nu știa absolut nimic despre istoria ei. Ceea ce este încă și mai grav este faptul că românii sunt astăzi acriți de suferința lor. Ei și-au pierdut bucuria de a trăi, se suspectează unii pe alții. Aș vrea să insist asupra acestui punct pentru că, după părerea mea, acest lucru nu a fost făcut îndeajuns. Dintre toate crimele odioase de

care s-a făcut vinovat Ceaușescu, aceasta este fără îndoială cea mai gravă: el a strivit sufletul poporului român.

Putem vedea în asta o umbră neliniștitoare pentru viitor. Dar ici și colo apar semne încurajatoare. îmi amintesc că am văzut tineri, și chiar soldați, care înge- nuncheau și își făceau semnul crucii. Religia a fost interzisă timp de mai multe decenii, dar acești oameni păreau să nu fi uitat nimic. Dacă se va reuși să se deschidă perspective în fața românilor, să fie mobilizați asupra unui proiect de reconstrucție care să o rupă definitiv cu obiceiurile trecutului recent, atunci țara noastră va fi capabilă de un salt extraordinar.

Românii au arătat că ei vor, în mod hotărît, democrația și libertatea: ei le poartă în ei înșiși. Dorința de libertate nu este un sentiment care poate fi provocat - sau înăbușit

-, ci o aspirație naturală, intrinsecă fiecăruia dintre noi.

- Majestatea Voastră consideră la fel ca Silviu Bru- can, fostul ambasador român la Națiunile Unite și "eminența cenușie" a lui Iliescu, că va fi nevoie de douăzeci de ani pentru a face din România o țară democratică?

- Totul depinde de modul în care se procedează. Dacă se va continua ca până acum, va fi nevoie poate de mai mult. Dar dacă țara va cunoaște o ruptură netă cu comunismul, dacă ansamblul sistemului se va schimba, atunci eu vă garantez că nu va fi nevoie nici măcar de o generație pentru a trans forma această țară. Românii învață foarte repede. însă cu condiția să simtă că se conturează un adevărat proiect de societate.

Știți, când ai trăit patruzeci de ani sub un regim care se fraza pe minciună, pe îndoctrinare și pe delațiune, în mod necesar este nevoie de ceva timp pentru a te reo- bișnui cu o anumită puritate. Roma nu a fost construită într-o singură zi. Principalul obiectiv este de a reda încrederea unui popor descurajat. Dacă reușim să facem

asta, restul va urma aproape de la sine.

Din nefericire, ultimile luni arată că nu aceasta este calea pe care mergem. Românii au sentimentul că revoluția lor le-a fost confiscată. Ei au răsturnat un dictator abject: ar fi trebuit să cadă și sistemul. Dar nu s-a întâmplat așa. După atâtea lupte și speranțe, la putere sunt aceiași...

Căci Președintele Republicii, Ion Iliescu, este

un comunist. Și asta încă din tinerețe. El și-a făcut studiile la institutul Molotov din Moscova, școala cadrelor de partid. A fost membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, responsabil cu ideologia, ministru al tineretului... El este prea puternic marcat de începuturile sale pentru a se schimba. Atitudinea sa din timpul revoluției și interviurile sale demonstrează clar că el nu este hotărât să transforme în profunzime societatea românească. Când spune, de exemplu, că a da pământ țăranilor ar fi o eroare! Cum explică el în acest caz că producția agricolă se află astăzi la cel mai scăzut nivel? Că recoltele putrezesc pe câmp? Cum vreți dumneavoastră ca oamenii să muncească un pământ pe care nu au siguranța că îl vor stăpâni într-o zi? Atitudinea lui Iliescu nu este sănătoasă, ea se înscrie în mentalitatea comunistă.

Se citează ca exemplu de liberalizare a țării reintroducerea multipartidismului: se uită să se precizeze că totul este făcut pentru ca să se creeze aproape o sută de partide, ceea ce diluează forța acestora și nu face decât să contribuie la haosul general. Aceasta este metoda comunistă. Nu este vorba de democrație, ci de o debandadă politică. Gândiți-vă la perioda de după război: nu erau optzeci de partide, desigur, dar tot erau vreo zece sau cincisprezece... Fuseseră supranumite ''ciupercile comuniste". Astăzi, exact acelați lucru este în curs de a se produce.

îmi exprim aceleași rezerve cu privire la liberalizarea pieței, al cărei propovăduitor pretinde că este primul ministru Petre Roman (prim-ministru în 1990,

până în septembrie 1991, n.t.). Eu sunt,

bineînțeles, pentru piața liberă, condiție sine qua non a progresului. însă programul de privatizare aplicat de Roman este mai mult decât suspect. Vechea nomenclatură este singura care a profitat de pe urma lui. Aceasta a câștigat milioane la bursa neagră, într-un moment în care populația este afundată în mizerie.

Este locul aici să reamintim originile domnului Roman. Tatăl său, Valter Roman, era un comunist înfocat. El s-a căsătorit cu o spaniolă, foarte probabil comunistă, apoi s-a întors în România, în 1945, și a ajuns general, șeful politic al armatei române. Fiul său, Petre, este produsul pur al acestui mediu. Copil fiind, el nu a auzit decât un singur limbaj, cel al comunismului. Am citit recent undeva că la întrebarea : ”Ați accepta să tratați cu Regele?”, el ar fi răspuns: ”Nu, din cauza educației mele.” Cum vreți dumneavoastră ca un astfel de om să poată schimba țara în mod radical și pozitiv? El a rămas mai puțin comunist în fapte decât în teorie, desigur, însă cele câteva reforme pe care le-a efectuat nu i-au modificat atașamentul său profund față de ’’valorile” acestei ideologii.

- Dacă vă veți întoarce în România și vă veți urca din nou pe Tron, considerați că unii membri ai ierarhiei Ceaușescu ar trebui judecați? Care este situația în cazul Iliescu?

- Nu toți sunt vinovați. Mulți au fost constrânși să se încadreze într-un mecanism pe care nici nu îl inventaseră ei și nici nu erau beneficiarii lui. Trebuie în astfel de situații să dai dovadă de înțelegere și să știi să ierți. Cu toate acestea însă, există responsabili pentru crimele comise în timpul acestor ultimi cincizeci de ani. Deoarece unii dintre ei, în mod voit și în cunoștință de cauză, au perseverat în a distruge această țară și în a-i persecuta pe locuitorii ei. Există anumite lucruri de care nu

poți fi absolvit. Este o chestiune de decență

față de oamenii care au fost uciși sau torturați

În ceea ce îl privește în mod precis pe Iliescu, rea- mintiți-vă afacerea cu minerii din iunie 1990, când Piața Universității mai era încă ocupată de manifestanți. Acești mineri, sosiți în număr mult prea mare pentru a se putea crede că porniseră la drum în mod spontan, au venit, cu trenuri speciale, să devasteze orașul, să omoare români, iar la televiziune a fost văzut Iliescu felicitându-i cu aceste groaznice cuvinte: ''Bravo, ați curățat Bucureștiul!". Aceste cuvinte au rămas întipărite în memoria multora. Un președinte sau un șef de stat legitim nu poate incita la omor fără a deveni el însuși un criminal.

Înțelegeți-mă bine: nu este vorba de a satisface un spirit de răzbunare. Eu nu am intenția să mă întorc în România pentru a umple închisorile. Soluția constă în a pune pe picioare o justiție independentă care să-și facă treaba. Cei care au comis crime sau malversațiuni vor trebui să răspundă pentru ele în fața legii. Dacă sunt condamnați, vor mai putea să facă apel la Rege, care dispune de dreptul de grațiere și de comutare a pedepselor, conform Constituției noastre din 1923. Insă justiția este cea care trebuie să hotărască în primul rând. înainte de toate, trebuie evitate răfuielile arbitrare care ar face încă și mai dificilă reconcilierea națională.

Eu sunt pentru pacificarea țării, dar afirm aici din nou că există totuși anumite crime care nu pot rămâne nejudecate! Cei care mai țin încă frâiele țării o știu bine, de altfel. Și, îndârjirea violentă cu care se opun la reîntoarcerea monarhiei se datorează, în parte, și acestui fapt...

CAPITOLUL VII

O COROANĂ DE REDOBÂNDIT

’’Revoluția” română, chiar dacă trebuie să o punem între ghilimele, a făcut să renască speranța la Versoix, reședința familiei regale a României. Patruzeci de ani de exil nu au tocit în nici un fel dorința sa de a-și regăsi țara și misiunea. Ceasul întoarcerii pare să se apropie: dar va mai trebui, totuși, provocat destinul...

Nu este aceasta o tradiție de familie? Strămoșii lui Mihai I au fost ei înșiși nevoiți să dea dovadă de îndrăzneală pentru a-și pune pe cap acea coroană turnată din oțelul tunurilor luate de 1^ inamicul turc. în 1866, Carol I a sosit incognito la București, coborînd pe Dunăre. Șaizeci și patru de ani mai târziu, a fost rândul celui de-al doilea purtător al numelui, Carol al II-lea, să înfrunte primejdiile la bordul unui mic monomotor cu elice. După încă șaizeci de ani - istoria este ea, într- adevăr, ciclică? -, Regele așteaptă momentul oportun pentru ’-’a-și lua zborul” spre regatul său.

Trebuie să fii puțin aventurier sau să ai o foarte înaltă conștiință a datoriei, pentru a dori să guvernezi România de astăzi. Unii vorbesc de sinucidere politică. Este adevărat că pericolele sunt imense. Se știe măcar încotro se merge?

Dar Regele Mihai este însuflețit de o certitudine: monarhia este o soluție de viitor. De o parte, Regele- arbitru garantează pluralismul și, deci, democrația. Pe de altă

parte, familiile regale nu au descoperit ele Eu-

ropa comunitară, de care atâta se vorbește astăzi, cu câteva secole mai înainte? Prin ascendența sa, Regele Mihai este german, grec, englez; soția sa, franceză, italiană, daneză... Care alt șef de stat ar putea simboliza mai bine deschiderea și reancorarea la Occident a unei Românii izolate timp îndelungat pe ''banchiza" comunistă? înainte de asta însă, va trebui - în mod evident - făcută ordine în ''casă". Atunci când instituțiile vor fi stabile și democrația românească recunoscută, atunci țara va putea pretinde să se alăture Comunității europene. Fără îndoială, în acel moment ea va putea conta pe sprijinul Franței, sora latină mai mare.

Regele Mihai I al României este conștient de dificultățile care îl așteaptă. El privește întoarcerea sa ca pe o aventură exaltantă, dar mai ales ca pe o datorie. Se spune că integritatea și simțul moral nu au drept de cetate în politică. Dar nu trebuie să sperăm că aceste virtuți vor sfârși prin a triumfa? Bazându-se pe o popularitate din ce în ce mai mare, Regele Mihai știe că destinul, care nu l-a cruțat, are o datorie față de el.

*
* *

- La un an după căderea lui Ceaușescu, v-ați hotărât să vă întoarceți în țara Majestății Voastre. Când ați luat această hotărâre?

- La început fusese prevăzut pentru 1990, de Paște. Aflând că ambasadorul român la Paris, domnul Paleo- logu, pe care îl cunoșteam după nume - el aparține unei vechi familii românești -, nu părea să se opună cauzei mele, l-am invitat la Versoix.

Aici, l-am informat că luasem hotărârea de a mă duce în România, de Paște. Nu i-am cerut autorizația de a efectua această călătorie - eu nu aveam de ce să o fac -, dar l-am rugat să transmită informația guvernului său.

Câteva zile mai târziu, ambasadorul României la

Berna a venit să mă vadă pentru a pune la punct problemele de viză și de pașaport. Totul părea să fie în ordine. Dar, în ultimul moment, când tocmai mă pregăteam să urc într-un zbor regulat spre București, autoritățile române mi-au anulat viza. Cuprins deodată de o teamă vecină cu panica la gândul de a mă vedea debarcând în România, guvernul declarase inoportună călătoria mea, deoarece survenea în perioada electorală...

Eu nu spun că apariția mea acolo nu ar fi avut o influență asupra populației. Dar de aici până la a considera călătoria mea ca o tentativă de restaurare... Țara avea la acea vreme alte griji decât cea de a alege între un regim sau altul.

După acest dezamăgitor eșec, am mai lăsat să treacă vreo câteva luni. La Crăciun am făcut o nouă tentativă. Vroiam să mă duc la mănăstirea de la Curtea de Argeș, unde sunt înmormântați bunicii mei, iar apoi la Timișoara, orașul de unde pornise mișcarea insurecțională cu un an înainte. Doream să mă reculeg și să mă rog pentru victimele represiunii în Catedrala cea mare.

De aceea, am hotărît să nu îl informez pe ambasadorul român la Berna, ci să procedez în alt fel. în decembrie 1990, fiica mea, Prințesa Margareta, se afla la București. Discutasem îndelung împreună despre oportunitatea venirii mele în România și stabilisem că îl va informa

pe Petre Roman cu privire la aceasta. Margareta a obținut fără dificultate o audiență. Primul ministru a ascultat-o și s-a mulțumit să decreteze că ”nu era momentul potrivit”. Dacă era să te iei după ei, niciodată nu era potrivit momentul...

”- Porțile României sunt ele oare închise pentru Rege?” a întrebat Margareta.

”- Nu, bineînțeles”, a răspuns primul ministru, fără entuziasm.

Fiica mea m-a chemat de îndată la telefon pentru a-mi raporta această convorbire.

”- Sosesc!” am exclamat eu imediat.

Prințesa i-a adresat deci lui Petre Roman o scrisoare urgentă pentru a-1 informa de sosirea mea, fără a-i da

totuși prea multe amănunte. Se pare că nu a primit-o decât după opt zile. întrucât obiectivul meu nu era nici să provoc guvernul, nici să dau naștere la tulburări dăunătoare țării, am redus durata călătoriei mele la douăzeci și patru de ore în locul celor trei zile prevăzute inițial și mi-am limitat programul deplasărilor la Curtea de Argeș, la mormintele strămoșilor mei. Contrar celor povestite de unele persoane după aceea, nu aveam alt scop decât acela de a mă închina în fața mormântului strămoșilor. Atunci când anunț ceva, am obiceiul să respect cele spuse.

- Aveați o viză?

- Nu. Eram titularul unui pașaport diplomatic danez și consideram că pot obține viza pe loc, la București. Autoritățile române au inventat după aceea că această procedură nu este posibilă, ceea ce este total fals.

Evitând zborurile regulate, noi am închiriat

un avion particular la Geneva. In felul acesta, nu eram obligați să facem cunoscută identitatea pasagerilor, ci doar pe cea a persoanei care închinase aparatul. Am dat numele unui fotoreporter dintre prietenii noștri care a acceptat să ne ajute. în felul acesta, nimeni nu știa cine se afla la bord la plecarea din Geneva.

Am decolat de la Cointrin (Geneva, n.t.) în ziua de Crăciun, după amiază. Șase persoane luaseră loc în cabină: soția mea - Anne, fiica mea - Prințesa Sofia, secretarul meu român, un membru al gărzii personale - englez, acel fotoreporter și cu mine.

In momentul plecării, eram cu toții foarte tăcuți, cufundați în gânduri. De altfel, în tot timpul călătoriei am vorbit foarte puțin. După două ore de zbor, avionul a început să coboare spre București. Printr-o spărtură în stratul de nori, am văzut deodată apărând culmile înzăpezite ale Carpaților. Inima mi-a tresărit. După patruzeci și trei de ani de exil, aveam, în sfârșit, să pot călca din nou pe pământul țării mele!

O COROANĂ DE REDOBÂNDIT

Tumul de control al aeroportului internațional Oto- peni era informat de sosirea noastră. Adică, se știa că avionul vine din Elveția, dar nu se cunoștea că Regele României se afla la borduLsău. Avionul nostru a aterizat fără probleme și un microbuz a venit să ne ia pentru a ne conduce la aerogară.

- Când ați coborît din avion, nu ați simțit dorința de a săruta pământul?

- Este puțin cam teatral, prea demonstrativ, după părerea mea. Și apoi, la drept vorbind, mă întrebam care va fi primirea ce ni se rezerva.

Căci, imediat ce am coborît din avion, vestea sosirii noastre s-a răspândit cu iuțeala vântului.

în aerogară, am fost primiți de un bărbat destul de înalt, șeful aeroportului, care fusese anunțat în grabă. El ne-a instalat în salonul de onoare și ne-a informat c ^[nrr]ajele noastre nu vor fi controlate. Cred că nu îi e. iferentă cauza noastră. I-am înmânat pașapoartele noastre pe care mi le-a restituit ștampilate cum se cuvine, după patruzeci și cinci de minute. De asemenea, el mi-a eliberat o foaie numerotată pe care erau înscrise durata și destinația șederii noastre. în definitiv, totul se petrecea cât se poate de normal și de cordial.

Nu era prea multă lume care să salute sosirea noastră, doarece aeroportul funcționa cu încetinitorul, din cauza unei greve a personalului de la sol. Doi soldați de gardă mi-au adresat salutul militar. Apoi, dincolo de sala vămii, vreo treizeci de lucrători ai aeroportului au zenit înspre mine și au început să aplaude. Le-am urat tuturor un Crăciun fericit și apoi m-am îndreptat spre ieșirea din aeroport unde ne așteptau patru automobile închiriate.

Eram pe punctul de a demara, când un bărbat a țâșnit din aeroport. Ne-a spus că are nevoie de pașapoartele noastre, ’’pentru o ultimă formalitate”. Puțin surprins, nu am avut ce face altceva decât să i le dau.

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

Am lăsat două persoane la fața locului pentru a recupera documentele noastre de călătorie și am plecat în direcția Bucureștiului.

De organizare se ocupase o doamnă care le primește pe fiicele mele, atunci când acestea vin în România. Deoarece, începând cu 1990, fiicele mele au primit autorizația de a veni în țară. Doamna care ne primea alertase presa care era prezentă la întlânire: se aflau acolo

numeroși ziariști străini, printre care o echipă a Canalului unu al televiziunii franceze - TF1 - care avea să joace ulterior un rol...

Ne-am dus la această doamnă pentru a aștepta acolo vești despre pașapoartele noastre. Abia ajunși la ea, am primit un apel telefonic prin care eram informați că formalitățile privind pașapoartele vor lua mai mult timp decât se prevăzuse și că era preferabil să îmi continui călătoria. Fără a mai aștepta altceva, am pornit deci la drum spre Curtea de Argeș. Regina și cu mine ne aflam în a doua mașină, pe bancheta din spate, iar fiica mea luase loc între noi.

După o oră, ajunși la aproximativ nouăzeci de kilometri de București, am fost opriți la intrarea în Pitești de ceva ce părea a fi un accident. Un stâlp de telegraf îndoit bara șoseaua. Erau acolo două sau trei mașini de poliție și vreo douăzeci de vehicule civile.

Automobilul nostru abia s-a oprit și în fața noastră au apărut niște bărbați, cu pistoale mitralieră în mâini. Dar, în aceeași clipă, primii ziariști care ne urmau au venit în fugă. Cei de la TF1 au îndreptat un proiector asupra acelei scene și și-au pus în funcțiune camera de filmare. Polițiștii - căci polițiști erau - și-au lăsat armele în jos, înainte de a le face să dispară. Fără intervenția acelor ziariști nu știu ce s-ar fi întâmplat...

Un colonel de poliție a înaintat spre noi și ne-a ordonat cu brutalitate să ne întoarcem la Otopeni pentru a ne lua pașapoartele. El ne-a acuzat de a fi trecut frontiera în mod fraudulos. Am discutat timp de mai mult de două ore, la lumina farurilor, înconjurați de siluete amenințătoare.

O COROANĂ DE REDOBÂNDIT

La ora unsprezece seara, în disperare de

cauză, noi am făcut în cele din urmă cale întoarsă escortați de numeroase vehicule ale poliției, toate cu girofarurile în funcțiune. Echipa de ziariști urma acest cortegiu, care sporise în mod considerabil de la venirea noastră.

Deodată, situația a devenit tensionată. în loc să o ia în direcția aeroportului, polițiștii ne-au antrenat pe un drumeag, în plin câmp. Atunci când mi-am dat seama de acest lucru, am cerut imediat șoferului să oprească și să întoarcă. Abia începuse el această manevră că vreo zece mașini au apărut din întuneric pentru a ne bloca orice cale de retragere. Fiica mea și secretarul meu au ieșit pentru a se angaja în discuții. Acestea au durat... până la ora patru dimineața!

Un general de Securitate, aparținând departamentului pentru vize al Ministerul Afacerilor Externe a venit în mod special de la București, în civil. El a declarat că vrea să stea de vorbă cu ''domnul Mihai". Am răspuns că acceptam să îi vorbesc, însă la aeroport, nu în mijlocul câmpului. Omul de la Securitate a dispărut.

După aceea, s-a prezentat un general de aviație: primisem autorizația să pornim din nou înspre aeroportul Otopeni. Când am ajuns în dreptul aerogării, ni s-a interzis să coborâm din mașină. Apoi, am fost informați că un avion militar românesc avea să ne ducă înapoi în Elveția. Această știre a declanșat protestele noastre. Ce se întâmplase cu aparatul nostru?

Generalul a pretins că echipajul care ne adusese în România era ''beat mort", deci incapabil să își reia zborul. Această explicație ni s-a părut, bineînțeles, foarte puțin verosimilă, mai ales atunci când îi cunoști pe elvețieni... Mai târziu am aflat că piloții fuseseră sechestrați și ținuți "la secret" într-o încăpere a aeroportului. Te- mându-se, fără îndoială, că noi vom încerca să aterizăm într-un alt oraș din România, autoritățile române refuzau să ne lase să ne urcăm din nou în aparatul nostru.

Prin geamul întredeschis al mașinii, îl auzeam pe general debitând o serie întreagă de absurdități, afirmând de exemplu că noi violaserăm spațiul aerian ro-

mânesc.

Ziariștii se strânseseră în jurul mașinii mele, insistând să mă adresez lor. Am explicat, în câteva cuvinte, ceea ce se petrecuse. în acest timp, fiica mea cea mare, Prințesa Margareta, se dusese la București să îl trezească pe ambasadorul danez, pentru ca acesta să intre în legătură cu Petre Roman. Primul ministru s-a dovedit a fi imposibil de găsit. Totuși, el este, desigur, cel care a luat hotărîrea expulzării mele. Se pare că nu a făcut un secret din asta în cursul unei călătorii particulare în Spania. în orice caz, un ordin de această natură venea în mod obligatoriu de foarte sus: era o hotărâre prea importantă pentru ca inițiativa să fi fost luată de câțiva funcționari izolați. Roman sau Iliescu... în fond, nu are nici o importanță, însă amândoi erau la curent cu sosirea mea.

Când Margareta s-a întors la aeroport, poliția i-a interzis să vină să mă îmbrățișeze. Noi fiiseserăm conduși pe pistă, iar fiica mea se afla pe o terasă. Deodată, am văzut apropiindu-se un avion românesc, de construcție sovietică. Eram literalmente încercuiți de poliție. O voce a spus:

Dacă nu vă grăbiți să plecați, noi avem și alte mijloace de a vă face să urcați în acest avion...”.

în timp ce ne aflam pe pasarelă, secretarul meu l-a văzut pe un colonel care venea fluturând pașapoartele noastre. înainte de a ni le înapoia, ofițerul care îl deschisese pe al meu a șoptit unui polițist la ureche:

Priviți, este ștampilat bine. De fapt, totul

era în ordine; de la început!”.

Eram atât de dezgustați de reaua credință a tuturor acestor oameni încât nu mai aveam decât un singur gând în minte: să isprăvim cât mai repede cu această poveste. Am decolat la ora șase fără un sfert dimineața. Aventura noastră în România nu durase, cu totul, decât douăsprezece ore...

Dispunând de vreo douăzeci de locuri, avionul era un model vechi, foarte puțin confortabil. încălzirea era

defectuoasă. Ne era frig și foame, căci nu mâncaserăm nimic de la aterizarea noastră în România. în plus față de cei șase membri inițiali ai ’’expediției’, se mai aflau trei civili în cabină, după toate-aparențele agenți ai Securității, cu chipurile lipsite de orice expresie. Unul dintre ei a binevoit, totuși, să ne servească câte o ceașcă de cafea...

Nu am schimbat nici zece vorbe în timpul călătoriei de întoarcere. Eram cu toții în stare de șoc, în special prințesa Sofia, care plângea în hohote. Nu pentru că îi fusese frică, ci pentru felul umilitor în care fusese tratat tatăl ei.

Avionul românesc nu a aterizat la Cointrin, ci la Zurich. Am protestat de îndată pe lângă reprezentanta companiei naționale românești, cerând un avion pentru Geneva. Foarte încurcată, această persoană ne-a oferit în cele din urmă bilete de clasa întâi pentru primul zbor cu destinația Geneva.

între timp, fotoreporterul care ne însoțise a telefonat la societatea care ne închinase avionul. înainte ca el să fî avut timpul să dea vreo explicație, a fost întrebat: ”Dar unde sunteți? Avionul dumneavoastră tocmai s-a întors și dumneavoastră nu erați în el...”. Plecat

la o oră și jumătate după noi, avionul sosise cu cinci minute înainte, un adevărat record pentru niște piloți despre care ni se spusese că ar fi fost beți morți...

De asemenea, reporterul își chemase și el la telefon confrații din Geneva. Așa că la aeroport ne așteptau vreo douăzeci de ziariști. I-am recunoscut pe câțiva dintre ei și am stat de vorbă timp de cinci minute. Apoi, soția mea, prințesa și cu mine ne-am retras, epuizați. încercarea noastră eșuase.

- Presa internațională ă acordat un spațiu larg acestei întoarceri ratate în România. În fond, faptul v-a făcut poate mai bine cunoscut de către români, sensibilizâd totodată străinătatea...

- Este exact. Am fost eu însumi destul de mirat de amploarea acordată acestei eveniment. Pentru prima dată, ocupam prima pagină în *Herald Tribune.* Această a doua încercare de întoarcere în România a trezit, într-adevăr, interesul publicului și i-a pus într-o oarecare încurcătură pe guvernanții români. Felul în care fuseserăm tratați nu constituia o publicitate prea glorioasă pentru pretinsa lor ’’democrație”. în fond, toată afacerea s-a întors repede împotriva regimului, iar eșecul nostru s-a transformat într-o victorie morală foarte clară. Dacă ar fi să dăm crezare zvonurilor, Petre Roman ar fi declarat că a fost ”cea mai mare gafă” pe care a făcut-o.

în România, lumea a putut să vadă imaginile expulzării noastre la televiziune. Fuseserăm filmați de un operator român. Ceea ce nu dovedește însă absolut deloc că ar exista vreo libertate a presei în România: acest reportaj era menit să dea o imagine negativă a Regelui. într-

adevăr, s-a încercat răspândirea unui mare număr de zvonuri false referitoare la mine și la sensul vizitei mele. Toată lumea a luat parte la această acțiune, de la ministrul de interne la cel al afacerilor externe, trecând prin purtătorul de cuvânt al Președinției. Ei au pretins că în bagajele mele fuseseră găsite vreo sută de drapele și de steme regale. Mai mult încă: s-a spus că dispuneam de o unitate militară în valea de la Sinaia, gata să treacă la săvârșirea unei lovituri de stat!

Totul era atât de grosolan, încât mulți români au fost șocați de felul în care fuseserăm tratați. Aceasta a contribuit, desigur, la a le deschide ochii asupra pretinsei ''liberalizări' a regimului. Mai multe partide politice, printre care partidul liberal, și cel al independenților au protestat în mod foarte ferm împotriva atitudinii guvernului pe care au calificat-o, între altele, de ''anti-creș- tinească". Vizita mea nu avusese doar loc în seara de Crăciun?

Am ținut, totuși, să răspund la minciunile guvernului român. Am întocmit deci un raport în care am rela-

tat această zi, respectând cu strictețe adevărul faptelor. L-am adresat tuturor șefilor de stat din Europa. Doi dintre verii noștri au comunicat conținutul acestui raport ministerelor lor de externe. Am primit răspunsuri de la consilierul lui Vaclav Havel, președintele cehoslovac, de la prințul Schaetzenberg și de la Lech Walesa, șeful statului polonez. Ei mă încunoștințau, la modul laconic, că primiseră memorandumul meu și că luaseră notă de el.

Am solicitat, de asemenea, întrevederi. în Anglia, am fost primit de un membru al Foreign Office-ului. în Statele Unite, am avut acces în

locuri care îmi fuseseră până atunci închise, de exemplu Departamentul de Stat. I-am întâlnit acolo, în toamna lui 1991, pe responsabilii serviciilor care se ocupau de Europa de Est. Nu am vorbit despre situația actuală din România, situație pe care ei o cunosc bine, ci despre viitor. M-au interogat punct cu punct asupra celor ce mi le propuneam să fac în materie de constituție și de garanții democratice, dacă mă voi întoarce în țara mea.

Spre marele meu regret, nu am avut nici o convorbire cu George Bush, dar am întâlnit totuși personalități interesante, cum ar fi fostul secretar de stat, generalul Haig, care se menține la curent cu politica americană, chiar dacă a părăsit primul plan al scenei. El este foarte favorabil cauzei noastre, nu din convingere monarhică, ci pentru că el vede în aceasta condiția unei schimbări reale în România.

Eforturile mele diplomatice s-au îndreptat, de asemenea, natural, și spre Parlamentul european. Am fost primit de două ori la Strasbourg. Prima oară în cursul verii anului 1991, pentru a ține o conferință cu privire la situația din țara mea; a doua oară în acest an (1992, n.t.) pentru a lua parte la un dejun cu domnul Giscard d'Estaing și cu parlamentarii grupului său, englezi sau germani. Fostul președinte francez vroia informații despre România. I-am spus că aș vrea mai ales să cunosc informațiile de care dispunea el. A zâmbit... Mi s-a părut sincer în această căutare a adevărului cu pri-

la realitatea politică din țara noastră. în orice caz, el s- a arătat foarte interesat de ceea ce puteam să îi spunem noi, Regina Anne, Prințesa

Margareta și cu mine.

- Și cum a reacționat președintele Republicii Franceze, domnul FranQois Mitterrand?

- îi adresasem și lui o dare de seamă asupra călătoriei mele în România. Nu mi-a răspuns. Singurul semn pe care l-am primit vreodată de la președintele Mitterrand a sosit atunci când i-am adresat o copie a discursului pe care l-am pronunțat la Institutul francez pentru relațiile internaționale, de la Paris. Șeful său de cabinet mi-a mulțumit pentru copia trimisă...

în septembrie 1991, cu ocazia unei vizite particulare în Franța, am putut să mă întrețin cu majoritatea liderilor opoziției. însă nici un mesaj nu mi-a parvenit nici de la Quai d'Orsay, nici de la Matignon, nici de la Elysee (sediile Ministerului de Externe, al primului ministru și, respectiv, al președintelui Franței, n.t.). Micul comitet care organizase venirea mea a adresat o cerere ministrului apărării, Pierre Joxe, pentru a-mi acorda autorizația de a vizita Școala de Război, unde fuseseră formați mulți ofițeri români. Această permisiune mi-a fost refuzată...

Prin ajutorul său umanitar, poporul francez a dovedit din plin că nu a rămas indiferent la soarta României: francezii au trimis camioane tixite cu produse de primă necesitate, precum și alte ajutoare urgente. Atitudinea guvernului francez, însă, inspiră mai puțină încredere. Atunci când președintele republicii s-a dus la București, la scurt timp după revoluția română, eu nu am vrut să reacționez. Se spune că președintele Mitterrand era foarte preocupat de locul său în Istorie. Ei bine, Istoria va judeca dacă această călătorie a contribuit într-adevăr la democratizarea României. Dar ceea ce pot eu spune încă de acum, este faptul că, în România, mulți tineri nu au înțeles prea bine de ce Franța,

țară a libertății, acorda garanția sa unui regim atât de puțin democratic ca cel al lui Iliescu. Ei ar fi preferat ca ea să îi ajute să se familiarizeze cu mecanismele democratice, prin favorizarea - de exemplu - a schimburilor de studenți între cele două țări ale noastre.

în general - și Franța nu este singura în cauză -, trebuie să fim foarte atenți la tot ce ar putea să apară ca un ajutor acordat unei guvernări încă insuficient de clar definite sau contestabile. Când se oferă o garanție, aceasta nu este neapărat în interesul țării respective. Călătoria președintelui Mitterrand a fost interpretată ca semnul unei recunoașteri de către Franța a unui nou regim despre care se știe astăzi că nu este cu adevărat anticomunist!

Franța, dar și alte țări, desigur, îmi dă senzația că nu a înțeles bine aspirațiile poporului român. Sau, dacă preferați, că a supraevaluat capacitatea actualului regim de a satisface aceste aspirații.

- Această insatisfacție populară explică ea, în ochii Majestății Voastre, "venirea" minerilor la București, în septembrie 1991, sau este vorba, cum a afirmat Petre Roman, de un "puci neocomunist"?

- Neocomunistul este el! Minerii au fost chemați în capitală în scopuri în mod evident politice. După părerea mea, ei au fost folosiți pentru a înăbuși manifestațiile celor care, la început, vroiau să o sfârșească cu comunismul. Totuși, lucrurile nu sunt chiar atât de simple: nemulțumirea minerilor este reală și profundă; ei au condiții de muncă înspăimântătoare, condiții de viață care nu sunt nici ele mult mai bune. La București, cu ocazia celei de-a doua intervenții a lor, ei l-au atacat pe Roman, dar

asta nu înseamnă că l-au cruțat pe Iliescu, despre care se spune totuși că îi chemase în ajutor. Dacă ei au venit, ''convocați', pentru a face să înceteze dezordinea, au vrut totodată să-și facă cunoscută existența.

în orice caz, minerii nu sunt miliția fascistă pe care unii au vrut să o vadă în ei. Ei erau într-adevăr exasperați de dezordinea care domnea la București. Dacă puterea nu face nimic pentru a menține ordinea, ea își asumă riscul unei explozii sociale.

- Majestatea Voastră crede că Securitatea a dispărut cu desăvârșire?

- Absolut deloc. Este chiar mai rău decât înainte. Pe timpul lui Ceaușescu, Securitatea constituia un eșalon bine închegat și toată lumea era la curent cu activitățile ei. După revoluție, guvernul a spart acest sistem, păstrându-i totodată elementele componente. Acestea sunt astăzi împrăștiate prin țară. Nimeni nu le cunoaște, dar ele sunt prezente peste tot. Chiar garda lui Iliescu este compusă din foști membri ai Securității.

în teorie, acești agenți sunt controlați de către Ministerul de Interne și de către un nou Serviciu Român de Informații. De fapt, este vorba pur și simplu de spionaj și de continuarea terorii. Ei îi amenință pe locuitori, îi urmăresc până și în locuințele lor, îi brutalizează. Nimic nu s-a schimbat.

Atunci când fiicele mele se duc în România, ele sunt în mod constant urmărite de niște necunoscuți. Telefonul este în general sub ascultare: se aud zgomote suspecte pe linia telefonică. Există pe această temă bancuri care

arată nepriceperea oamenilor Securității, într-o zi, ridicând receptorul, fiica mea a auzit conversația pe care o avusese cu o jumătate de oră înainte la același aparat. ''Spionii" încurcaseră butoanele: dăduseră drumul la banda cu înregistrarea anterioară! Altă dată, eram eu însumi în legătură cu o personalitate din opoziție când am fost întrerupți. Fac numărul din nou și las să sune până când îmi răspunde o voce necunoscută. Aceasta mă informează că am nimerit la serviciul de ascultare a telefoanelor! Interlocutorul meu nu s-a mai putut folosi de telefon decât după trei zile.

O COROANĂ DE REDOBÂNDIT

Din nefericire, Securitatea este departe de a fi întotdeauna atât de nepricepută. Când se pune problema să îi facă pe oameni să vorbească, eu vă garantez că situația nu mai este câtuși de puțin hazlie...

în România, mai există încă deținuți politici. Schimbarea nu a fost decât de fațadă. Ambianța este nesănătoasă. Românii sunt, în continuare, terorizați. Dreptul de a deține pașaport este restabilit, dar este practic imposibil să ieși din România. Sute de mii de români au optat totuși pentru fuga din țară, în mod clandestin, fără viză, fără nimic...

- Astăzi, România ar putea să se redreseze în planul economic, înainte de a lichida ambiguitatea care apasă asupra naturii regimului său?

- Nu, țara nu va putea să se redreseze atâta timp cât își va menține actualii guvernanți. Eu nu spun că, în guvernul actual, nu ar fi și câțiva membri care să fie cinstiți și de bună credință. însă noi avem nevoie să facem să triumfe o

regenerare morală fără de care nu se va realiza progresul.

Cel mai greu este să se asigure un proces democratic plecând de la ruinele unui sistem perimat. Cum să creezi instituții democratice într-o țară obișnuită cu totalitarismul și cu un centralism fără limite? După părerea mea, numai crearea unei societăți civile ar putea oferi infrastructura necesară realizării unei opere de transformare profundă, în plan economic și politic. De nașterea unei astfel de societăți depinde, cu siguranță, viitorul României și capacitatea sa de a trece peste dificultăți.

Căci ne așteaptă o muncă imensă. Să nu ne ascundem în fața realității: șomajul este în continuă creștere, țara este amenințată de penuria de alimente, tinerii aduși în stare de mizerie vagabondează pe străzi, Capitala și peisajele sunt mutilate, agricultura este descompusă... Cum să ieși din această situație?

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

Trebuie să începem prin a recâștiga încrederea națiunilor occidentale, pentru a atrage investițiile în țara noastră. însă, această încredere nu va' putea fi dobândită decât atunci când țara va avea un regim stabil. Noi vom utiliza aceste investiții pentru a ne moderniza industria și agricultura. Va trebui, de asemenea, să revizuim politica de pregătire profesională, care nu este absolut deloc adaptată cererii de pe piața muncii. în sfârșit va trebui să redăm românilor gustul inițiativei, ceea ce, în mod necesar, trece prin privatizarea mijloacelor de producție. Cum se poate oare imagina că o unitate agricolă poate fi rentabilă și competitivă dacă acei care o exploatează nu sunt proprietarii ei?

Pe de altă parte, epuizarea unei industrii

depășite impune crearea de noi locuri de muncă, iar locurile de muncă, în ansamblu, necesită în mod imperios crearea unui sistem de asigurări sociale.

Nu este suficient să elimini subvențiile de stat sau să mărești prețurile cu amănuntul, trebuie creat un mediu ambiant favorabil dezvoltării unei economii de piață. Ceea ce implică o reducere a rolului monopolurilor de stat. Știți, eu nu cred într-o a ''treia cale" între o economie dirijată în care statul este omniprezent și o economie de piață.

Sunt atâtea probleme, încât nu se știe cu care trebuie început. Cu atât mai mult cu cât nu se poate trata totul în același timp. Noi suntem obligați să stabilim care sunt prioritățile. Este însă inutil să ne amăgim: ceea ce economia planificată a distrus în timp de decenii nu poate fi reconstruit în câteva luni. Pentru a pune țara din nou pe picioare, va fi nevoie de cel puțin zece ani de muncă!

- Prima dintre priorități nu este evitarea penuriei de alimente?

- Această penurie este, înainte de toate, o problemă de reglementare și de repartiție a producției. Există, de

exemplu, un parc însemnat de camioane în pană, imobilizate din cauza lipsei de piese de schimb. Deci, distribuția se face prost. Așa că țăranii vin să-și vândă produsele la oraș cu căruțele. Ei practică prețuri de speculă și determină dezvoltarea unei piețe paralele. Acesta este un sistem arhaic, care trebuie revizuit.

Eu aș vrea, înainte de toate, să favorizez

dezvoltarea unei agriculturi private. Bunicul meu o înfăptuise după primul război mondial prin acordarea de pământ țăranilor care luptaseră pentru independența României Mari. Aceste pământuri au fost ulterior confiscate de către regimul comunist.

Astăzi, țăranii dispun de câte un petic minuscul de pământ care nu poate, în nici un caz, să constituie o bază pentru ca agricultura să demareze din nou. Trebuie ca ei să poată munci un pământ care le aparține, dacă vrem să modernizăm producția agricolă și structurile ei. Pentru a avea o agricultură competitivă, este nevoie ca agricultorii să știe pentru ce muncesc.

în această reîmpărțire a pământurilor există, însă, două riscuri care trebuie evitate: concentrarea și opusul ei, fărâmițarea. în mod evident, nu este lucru ușor. Trebuie să veghem ca fiecare să poată accede la proprietate, dar să limităm în același timp fărâmițarea în loturi mici a pământului, așa cum ea s-a mai produs și în trecut. într-adevăr, odinioară, la moartea unui țăran, pământul său era împărțit între copiii acestuia. După câteva generații nu mai rămâneau decât niște parcele ridicol de mici. Pentru a duce la bun sfârșit reforma agrară în zilele noastre, este neapărat necesar ca Ministerul Agriculturii să se arate pe cât de ferm, pe atât de imparțial în problemele de succesiune și de împărțire a pământului.

Vor trebui, de asemenea, restituite casele, dar aceasta este o problemă mai complexă.

De altfel, distrugerile ordonate de Ceaușescu nu s-au limitat la sate. Se știe că el a dispus demolarea celor mai frumoase cartiere ale Bucureștiului pentru a înălța spre gloria sa palate inutile și bulevarde grotești prin

lipsa lor de măsură. Dar, din păcate, cred că ar costa prea mult să se schimbe totul. Totuși, va trebui să încercăm să corectăm această enormă eroare arhitectura-' lă. Și, în general, trebuie să ne întoarcem la o protecție a patrimoniului nostru și a mediului înconjurător.

Fiicele mele au abordat deja problema refacerii bisericilor. Ele au luat legătura cu mari arhitecți de toate naționalitățile care au studiat posibilitățile de salvare a ceea ce a mai rămas din patrimoniul religios al României. La București, Ceaușescu a demolat vreo douăzeci de biserici din secolele XVII și XVIII. Este un sacrilegiu. Câteodată mă tem că nu îmi voi mai putea recunoaște Capitala...

- O altă problemă care a sensibilizat foarte mult opinia publică occidentală: soarta copiilor români. Nu este cumva, și în cazul acesta, prea târziu pentru a interveni?

- Nu există decât un termen pentru a traduce dezgustul meu: ceea ce au făcut Ceaușeștii este o mârșăvie! Ei erau obsedați de ideea de a spori întruna rata de natalitate. Orice formă de contracepție era strict interzisă. Ceușescu impusese ca la examenele ginecologice să fie prezent un polițist pentru a împiedica orice avort clandestin. Rezultatul: nefiind în măsură să îi hrănească, românii și-au abandonat, în masă, copiii. Acest fapt a condus la o situație pe care o consideram lichidată de două secole: orfelinate sordide, traficuri de adopțiune rușinoase și, pentru a pune capac, un val de contaminări cu SIDA. Copiii români au fost tratați ca niște animale. Iar Ceaușeștii au tras foloasele. Este revoltător, monstruos.

Acum, va trebui redresată situația. Va fi greu. Avem nevoie de mulți bani pentru a renova sau a reconstrui clădirile și instituțiile destinate copilăriei rănite. Asociațiile de voluntari, din Occident cât și din țară, înfăptuiesc o muncă remarcabilă, dar aceasta este încă

insuficientă. în timpul războiului, spitalele noastre se numărau printre cele de primă clasă, iar acum, în ce stare de deteriorare au ajuns ele? Este urgent să se asigure personalul de îngrijire, materiale mai bune și o pregătire mai bună. Pentru medicii și infirmierele din marile spitale bucureștene, lucrurile mai merg cum mai merg, însă pentru ceilalți, cei care se află în regiuni mai izolate, situația este cumplită.

Prințesa Margareta se ocupă foarte mult de acest domeniu. Ea se află în fruntea unei importante fundații care finanțează, între altele, două proiecte pilot: un dispensar în Moldova și un altul la București, pentru a aduce materiale, a reconstrui dispensare și a asigura îngrijirea în condiții mai bune. Margareta nu face decât să continue o tradiție: femeile din familia noastră s-au consacrat foarte mult operelor de caritate. Regina Maria și Regina Elena își creaseră propria lor fundație. Iar Regina este, prin tradiție, președinta de onoare a Crucii-Roșii române. în cazul Prințesei, lucrurile stau puțin altfel, întrucât activitățile sale de astăzi o pregătesc pentru responsabilitățile mai înalte pe care, poate, într-o zi, va trebui să le exercite.

Vorbind despre copii, aș vrea să adaug câteva cuvinte referitoare la învățământ. Școala denumită ''dialectică" se menține peste tot. Trebuie să înceteze îndoctrinarea copiilor, de la grădiniță până la facultate. Studenții sunt furioși când văd că, în sânul școlii sau al universității lor, comunismul se menține încă atât de viu. După căderea lui Ceaușescu, ei reușiseră să îi mături din locurile lor pe câțiva profesori prea marcați de tezele marxist-leniniste, însă aceștia au fost rechemați în anul următor de către minister. Trebuie curățat învățământul, altfel viitorul țării riscă să fie compromis. Am primit o scrisoare de la o

profesoară care își dăduse seama, recent, că fusese învățată să îi înșele pe copii. Cum să le mărturisească astăzi că de cincisprezece ani ea îi minte? Pentru așa ceva, trebuie o anumită doză de curaj. Este vorba de un adevărat traumatism pentru corpul profesoral.

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

- Alt mare corp esențial, armata. Care sunt proiectele Majestății Voastre în acest domeniu?

- în exil eu nu am avut practic nici un contact cu înalta ierarhie militară românească. Ofițerii nu puteau circula la fel de ușor ca și persoanele civile. Dar se spune că o parte din armată ar fi favorabilă monarhiei. Nu știu însă în ce proporție.

Armata română este un corp disciplinat. Domnește totuși acolo o anumită nemulțumire, deoarece soldații sunt folosiți pentru munci care nu sunt de resortul lor. Nu este treaba lor să culeagă recoltele sau să toarne ciment pe șantiere. în plus, armata suferă din cauza lipsei de echipament modem, întrucât prioritatea a fost acordată timp îndelungat Securității, în detrimentul trupelor regulate.

Chiar și astăzi, poliția politică ocupă o poziție privilegiată în comparație cu armata. Aceasta stă de o parte și nu mai vrea să se amestece în politică. însă ea cunoaște bine organizarea și metodele rivalei sale, ceea ce înseamnă că, în caz de conflict, ea ar putea eventual să o neutralizeze.

După cum se vede, obiectivul este de a reda anhatei locul care îi revine în toate democrațiile din lume. Aceasta implică o transformare a mentalităților. Mi se pare indispensabil ca armata să nu fie înfeudată unui partid, ca în sistemul comunist, ci să slujească România. Și numai România. întrucât ofițerii cu grade înalte

au fost formați în Uniunea Sovietică, va trebui să isprăvim într-o zi cu ofițerii roșii din armata noastră. Ei vor trebui să plece.

Și să nu mi se vorbească de ''epurarepolitică"! Nu trebuie să amestecăm lucrurile. Este vorba de curățenie și atât: treaba militarilor nu este să facă politică, deci ei nu trebuie să fie înfeudați unui partid, cu atât mai puțin Rusiei ''mame". A fost criticat foarte mult faptul că înainte de comuniști, armata nu avea dreptul la vot. Or, aceasta era o precauțiune legitimă: se considera pe acea vreme că acest corp se afla înainte de toate în slujba țării

și trebuia evitată orice complicitate cu societatea civilă. Este poate excesiv și, fără îndoială, depășit astăzi, însă principiul unei separații stricte între armată și partidele politice rămâne valabil.

- Cu ocazia unei călătorii la Paris, Majestatea Voastră a recunoscut independența Moldovei. Cu această ocazie, ați vorbit despre "marea familie românească". Ce înțelegeți prin această formulă de exprimare?

- Marea familie românească este alcătuită din totalitatea românilor, fie că locuiesc pe teritoriul actual, fie în provinciile care ne-au fost luate - dar pe care le considerăm în continuare ca făcând parte integrantă din comunitatea noastră națională. Republica Moldova, cum este botezată astăzi, este de fapt alcătuită dintr-o parte a fostei Basarabii și dintr-o parte a Bucovinei de Nord, pe care ni le-a smuls Stalin. El le anexase pentru a constitui din ele Republica Sovietică a Moldovei. Aceste

regiuni nu au fost niciodată state independente. Ele au făcut parte altădată din teritoriul românesc. A recunoaște independența acestei Moldove față de Rusia ar putea să fie primul pas spre o unire viitoare cu România. în cadrul populațiilor din aceste regiuni, se conturează, de altfel, o mișcare favorabilă acestei uniri. Toți locuitorii vorbesc românește, nu vreun dialect sau vreo limbă inspirată dintr-a noastră, ci românească cea mai curată, în pofida unui accent diferit, care se explică prin faptul că au fost obligați timp îndelungat să folosească limba rusă.

Totuși, această unire nu este încă la ordinea zilei... în primul rând, pentru că situația nu este simplă. Bucovina de Nord face acum parte din Ucraina. în ceea ce privește Basarabia, populația românească de aici a fost deplasată în masă, deportată în Siberia. Regiunea a fost apoi recolonizată de ruși. Cu toate acestea, a rămas o majoritate românească, aproximativ șaizeci la sută din populație. Acestea sunt chestiuni care vor tre-

bui să fie abordate cu încredere atunci când marile frământări din fostul imperiu sovietic vor începe să se liniștească.

Aș vrea să insist asupra faptului că această problemă a naționalităților, care revine ori de câte ori este vorba despre Est, la noi este secundară. Naționalismul exagerat, care se identifică cu un șovinism pasional, nu este o tradiție românească. Așa cum am declarat la New York, în aprilie 1991: ”Nu trebuie să confundăm exprimarea deschisă a sentimentelor patriotice cu consecințele negative ale mișcărilor naționaliste”. Mândria națională este un sentiment nobil, însă ea nu trebuie să fie exacerbată pe seama unei alte

națiuni, nici să se exprime într-un mod agresiv. România s-a născut din fuziunea diferitelor provincii și etnii. Ar trebui să recunoaștem semnificația acestui proces istoric și să ne arătăm toleranți în ceea ce privește manifestările sale. în rest, totul poate fi luat în considerare în viitor, cu condiția să fie garantate egalitatea în drepturi a minorităților etnice, libertatea de expresie, libera practică a religiilor și folosirea limbii materne, toate acestea în cadrul unei democrații puternice și respectate.

- Majestatea Voastră păreți hotărât să restaurați autoritatea statului. Acest deziderat implică el și edificarea unei noi Constituții?

- Nu în mod necesar, nu! Va trebui să fie repusă în vigoare Constituția din 1923, deoarece aceasta este și acum actuală. Ea oferă anumite posibilități pentru menținerea autorității statului, garantând în același timp libertățile fundamentale ale cetățenilor. De ce, în cazul acesta, să creezi un text complet nou, așa cum a procedat noul guvern, când dispui deja de un instrument performant? Sistemul politic pe care îl definea Constituția noastră era, în acele timpuri, unul dintre cele mai progresiste din Europa. Acesta era și "poate fi în continuare fundamentul unei societăți libere.

O COROANĂ DE REDOBÂNDIT

Regimul instituit de Constituția din 1923 este cel al monarhiei constituționale. Regele numește și revocă miniștrii, care sunt răspunzători în fața Parlamentului; el promulgă legile; el are dreptul de amnistie în cauze politice, cel de grațiere - în materie judiciară. El este șeful Armatei și poate semna tratate cu

alte state. El poate dizolva Camerele, dar cu condiția de a convoca electoratul la urne în următoarele trei luni, prin același act. în sfârșit, monarhul trebuie să satisfacă anumite obligații de natură privată pe care le-am amintit deja: el trebuie să fie ortodox, căsătorit cu o prințesă de sânge regal...

Monarhia constituțională a fost suprimată în 1947, de către o putere străină și agenții locali ai acesteia, fără ca poporul să-și poată spune cuvântul. A accepta această abolire ca un fapt împlinit, înseamnă a conferi legitimitate întregii perioade comuniste, fiecăruia dintre actele sale. Comunismul nu are nici un fel de legitimitate în România și, în consecință, aplicarea forțată a abdicării mele din 1947 este nulă și neavenită.

Nu poate fi negată existența lui Gheorghiu-Dej, a lui Ceaușescu și a celorlalți. însă, din punct de vedere juridic, regimul lor este ilegal. Comuniștii nu numai că m-au forțat prin șantaj, în decembrie 1947, să îmi semnez actul de abdicare, dar atunci când au proclamat republica, Parlamentul era în vacanța de Crăciun. Comuniștii au adunat la repezeală un număr insuficient de membri, cu speranța de a da acelei uzurpări a puterii o aparență de recunoaștere legală. Un avocat din București a efectuat un studiu al problemei, cu numeroase referințe precise. El a ajuns la aceeași concluzie cu mine: din punct de vedere legal, România este tot o monarhie, iar șeful statului sunt tot eu!

De aceea, noua Constituție adoptată de România este complet lipsită de valoare, pentru bunul și simplul motiv că ea a fost elaborată de un organism ilegal, începând din 1947.

Țin să fac o remarcă în legătură cu scrutinul din 8 decembrie 1991, care urma să sancționeze adoptarea

unei noi Constutiții. S-au numărat aproximativ patruzeci la sută de abțineri, la care trebuie adăugate cele douăzeci și cinci de procente de ”nu”: nu se poate spune că a fost un vot entuziast* în mod curios, astăzi există un milion și jumătate de votanți mai puțin decât anul trecut. Acolo sus, masa electorală este ’’umflată” și ’’dezumflată” după dorință. Sunt efectuate tot felul de combinații dubioase și se pretinde că este vorba de alegeri libere. în anumite circumscripții, au fost mai multe sufragii decât votanți! Unii au votat de câte trei ori, inclusiv morții! Este de fapt repetarea a ceea ce s-a petrecut în 1946. Toate acestea, bineînțeles, sub un regim care se pretinde perfect democratic...

Cu privire la fond, trebuie notat că mai multe puncte din acestă Constituție merg împotriva democrației. Se dau puteri exagerate președintelui. Iar ultimul articol interzice pur și simplu revizuirea naturii statului. Ei au hotărât că România va fl republică și cu asta au încheiat orice discuție!

- Ați lua în considerare posibilitatea de a vă prezenta candidatura la alegerile prezidențiale din România?

- Este exclus! Un președinte este, înainte de toate, un om de partid. Oricât de mare ar fl capacitatea sa de a distinge viitorul țării sale, el trebuie să țină seama de cei care l-au urcat la putere.

Regele, în schimb, nu poate fl legat de nici un partid. El se află deasupra clivajelor politice. însuflețit de singura dorință de a servi România. Scopul său este de a-și antrena compatrioții spre mai sus, de a-i convinge să meargă împreună pentru binele țării. Acest elan nu poate fl efectul unui partid, el trebuie să fie inspirat de exemplul oferit de Rege.

Astăzi, o colaborare cu regimul instalat la putere mi se pare nerealistă. Totul ne desparte. Mentalitățile noastre, viziunea pe care o avem despre țara noastră și despre viitorul ei sunt diametral opuse. Dar asta nu mă

face să exclud dialogul cu actualii guvernanți. însă numai pentru a pune la punct un proces care să ducă la restaurarea monarhiei.

Căci monarhia este singura care poate să repună țara în condițiile de echilibru necesare prosperității sale. Monarhia este singura care poate să garanteze, în ochii lumii, o ruptură clară și netă de comunism și să inspire încrederea fără de care nici o dezvoltare serioasă nu este posibilă.

Este ceea ce probabil deosebește cazul meu de cel al lui Juan Carlos. Spania a putut beneficia de o tranziție blândă între dictatură și monarhie, deoarece statul funcționa suficient de bine pentru a suporta această trecere de la un regim la altul. La noi, condițiile sunt diferite, întrucât statul s-a ''lichefiat", a fost ''fagocitat" de un sistem din care nu încearcă să iasă. Unica lui voință este să dureze, cu orice preț. Militarii franchiști rămăseseră cel puțin atașați țării lor, comuniștii nu sunt atașați decât de sistem.

- Ce vă face să credeți că majoritatea românilor doresc întoarcerea la monarhie?

- Eu primesc o cantitate enormă de scrisori, provenind de la comunitățile românești din lumea întreagă, dar și din România. De îndată ce românii din interior s-au simțit mai liberi - o libertate foarte relativă, totuși - ei au îndrăznit să îmi scrie pentru a mă ruga să mă întorc.

Potrivit lor, aceasta este singura soluție pentru a readuce ordinea în țară. De anul trecut, manifestațiile în favoarea monarhiei sunt mai numeroase, iar mulțimea care înalță portretul meu mai densă. Faptul este în același timp emoționant și încurajator: în pofida amenințării potențiale care apasă asupra lor, românii îndrăznesc să strige numele meu.

Mai multe partide politice: Național-Țărănesc Creștin și Democrat, Liberal, Partidul Alianței Civice și, după cât se pare, Social-Democrat mă susțin. în afara

partidelor, studenții sunt, fără îndoială, cei mai monarhist! din rândurile populației. O mare figură a disidenței intelectuale ca Doina Comea s-a pronunțat în favoarea întoarcerii mele. Eugene Ionesco, care a luat poziție pentru mine într-un articol din *Figaro,* a strigat ’’TrăiascăRegele!”.

Sindicatele și muncitorii m-au încunoștiințat, de asemenea, că ei nu s-ar opune la urcarea mea, din nou, pe tron. Prințesa Sofia, fiica mea, s-a dus la Constanța în decembrie 1991 pentru a se întâlni cu docherii: ea mi-a spus că acolo atmosfera ne era foarte favorabilă. A intrat în contact chiar cu români de origine turcă și musulmană, care și-au exprimat dorința de a mă vedea întrocându-mă, explicându-i că eu sunt singurul care ar putea garanta libertatea religioasă, așa cum era pe timpul monarhiei.

Există, totuși, o umbră în acest tablou plăcut. îmi este teamă că românii fac o deosebire între monarhie și mine. Monarhia constituțională nu evocă nimic concret pentru ei, în timp ce persoana mea le este familiară. Ei doresc întoarcerea mea, însă problema regimului rămâne secundară în ochii lor. Este tristul rezultat al celor peste patruzeci de ani de

dezinformare și de propagandă. Amalgamul între Regele Mihai și regimul monarhic se va produce fără îndoială mai târziu, când românii vor înțelege mai bine că sistemul și omul sunt complementari.

Propaganda comuniștilor s-a întors, de altfel, împotriva lor. Popularitatea mea este legată în parte de faptul că ei au denunțat în mine un dușman al regimului lor: astăzi, poporul înalță la ceruri tot ceea ce a fost învățat să urască. Mai profund, eu cred în perenitatea mesajului care se transmite din generație în generație, încetul cu încetul, în mintea românilor, s-a delimitat o perioada dinainte și de după război, o perioadă de prosperitate și una de privațiuni. Și ei își pun întrebări, în fața unei existențe cotidiene care nu se îmbunătățește.

- Românii au suferit enorm din cauza întregului clan

O COROANĂ DE REDOBÂNDIT

Ceaușescu. Nu credeți că vor fi neîncrezători față de ideea de a lega vârful statului de o familie, fie ea și regală și deasupra oricărei bănuieli?

- Acesta este, într-adevăr un argument pe care unii îl folosesc. Dar eu am încredere în poporul român: el va ști să facă diferența între o dictatură comunistă și o monarhie constituțională. Unul sau două dintre partidele din opoziție au explicat deja în ziarele lor că un monarh costă de zece ori mai puțin decât un președinte. Afirmația poate să pară vorbă de duh, însă oamenii au într-adevăr nevoie să știe aceste lucruri, aș spune chiar că au dreptul să le afle.

în orice caz, românii știu bine că erau mai fericiți sub domnia mea - sau înainte - decât sub

jugul comunist. Eu aveam numeroase contacte cu populația și am resimțit acea bunăstare și acel climat care făceau ca viața să fie frumoasă în țară. Dar atenție, să nu se înțeleagă greșit spusele mele: nu se pune în nici un caz problema să efectuăm o întoarcere în timp, ci să reîn- nodăm firul căii noastre tradiționale.

Căci monarhia are, în România, o tradiție bimilenară. Chiar înainte ca romanii să ajungă pe tărâmurile noastre, exista deja un principe domnitor. Pentru ce am renunța noi să restaurăm un regim care și-a dovedit, în nenumărate rânduri, capacitatea de a moderniza țara? Aceasta nu a progresat decât sub monarhie. Istoria o dovedește, iar poporul nu a fost niciodată atât de liber ca în timpul acestor perioade. Regele Carol I a obținut independența României, bunicul meu a unit toate provinciile și a dat țării o Constituție care garanta drepturile tuturor. în comparație cu ''experiența'' comunistă, virtuțile monarhiei apar încă și mai înalte.

Eu cred, totuși, că este încă prea devreme pentru a lansa un referendum asupra naturii regimului. Românii nu sunt încă suficient de informați cu privire la mecanismele unei monarhii constituționale. Pentru aceasta, ya fi nevoie de șase luni sau de doi ani, nu știu precis, însă atunci când oamenii vor ști într-adevăr despre ce

este vorba, în acel moment voi fi favorabil unui referendum, deși - în fond - acest lucru nu ar fi prea ''just'', în 1947, nimeni nu a consultat populația pentru a mă exila și a abroga Constituția noastră. Familiile Regale din Olanda, din Luxemburg sau din Norvegia, alungate la venirea nemților, nu și-au văzut revenirea la putere, după război, supusă unui

referendum. Atâta doar că, în cazul lor, ocupantul era nazist și nu s-a menținut decât patru ani. La noi, ocupantul era comunist și a rezistat patruzeci și doi de ani... însă mă voi înclina în fața verdictului unui referendum.

- Dar cum ați putut păstra contactul cu poporul Maje- stății Voastre, după un exil atât de lung? Nu erați, oare, lipsit de orice mijloc de comunicare cu el?

- De-a lungul tuturor acestor ani, eu i-am adresat mesaje, cu ocazia Anului Nou, de exemplu. Vorbeam, cu aceste ocazii, de istoria țării noastre. însă mă vedeam confruntat cu o problemă teribilă. Să nu îl aduc la disperare, să nu-1 legăn cu iluzii! în orice caz, am căutat întotdeauna din toate puterile, prin mijloacele mele, să redau poporului român curajul.

Mesajele mele le parveneau celor din țară pe undele posturilor de radio Europa Liberă sau BBC. în anumite perioade, prin anii șaizeci, responsabilii acestor posturi au oprit difuzarea acestora, pentru a nu irita prea mult Bucureștiul. Ei se mulțumeau să dea un rezumat al textelor mele, dar fără vocea mea. Apoi, când mediile de informare și-au dat seama că situația românească constituia o problemă - în mare, din momentul venirii la președinția SUA a lui Ronald Reagan -, Europa Liberă și BBC-ul au reluat difuzarea alocuțiunilor mele pe bandă sonoră. Acțiunea mai continuă și astăzi: înregistrez mesaje la telefon, sau direct în studiouri.

Presa scrisă de la București vorbește destul de regulat despre mine. Organele de presă reproduc spusele mele, însă ele sunt foarte prost difuzate. Mai mult

încă, populația privește mai curând la televizor decât să citească ziarele.

Mediile audio-vizuale românești m-au ignorat practic până în luna octombrie 1991 când postul local de radio Timișoara mi-a cerut un interviu, prin telefon. Acesta a durat patruzeci și cinci de minute, la o oră de foarte mare audiență. Nu se mai văzuse niciodată așa ceva! Am fost surprins că au avut curajul să o facă. întrebările se refereau, în principal, la istoria monarhiei și la castelul Peleș. Această înregistrare a fost folosită ulterior de televiziune într-un reportaj despre Sinaia.

Televiziunea română, care a spus totuși adeseori orori despre mine, a prezentat imagini de la manifestația din 10 mai 1991 de la București, unde s-au adunat mai multe mii de persoane. Se vedeau oameni înălțând portretul meu. Faptul era destul de uimitor. Comentatorul prezenta istoricul monarhiei, de la Regele Carol I până la plecarea mea forțată, în exil. Aceasta arăta că lucrurile se mișcau și că statul avea unele dificultăți în a controla întregul aparat de mediatizare.

- Pentru fiicele Majestății Voastre, a merge în România trebuie să fie o descoperire extraordinară. Cum sunt ele primite?

- Lumea este fericită să le vadă. în cursul tuturor vizitelor pe care le-au efectuat, începând cu ianuarie 1990, ele nu au fost decât o singură dată agresate verbal de un necunoscut, în nordul țării. Am primit chiar scrisori destul de emoționante de la diverși români care îmi spuneau că ”le știm că sunt pe pământul României, chiar dacă nu le vedem, și asta este de ajuns pentru a ne liniști”.

Când Margareta se întoarce din România, îi cer să îmi povestească în amănunt călătoria ei. Ceea ce ne ia timp, nu glumă! în ceea ce o privește pe Sofia, lucrurile sunt oarecum diferite: Prințesa este foarte meticuloasă, ia

note și redactează un raport pe care îl depune

la secretariatul meu. Ea notează numele tuturor celor cu care a intrat în contact, starea lor de spirit și sentimentele lor, la card adaugă un comentariu personal.

Prințesele m-au întrebat într-o zi dacă aș avea ceva împotrivă ca ele să se ducă la Sinaia. Ele nu vroiau să mă întristeze, știind că nu mă puteam duce eu însumi acolo. Se mai află încă, la Sinaia, unul dintre cei trei subofițeri care l-au arestat pe Antonescu, la 23 august 1944. El a servit în batalionul de gardă, întâi cu tatăl meu, după aceea sub ordinele mele. încetul cu încetul, el a ajuns să preia funcția de gardă personală. La ocaziile oficiale, el se afla întotdeauna în mașina Regelui. Ne împrieteniserăm și am rugat-o pe Sofia să se ducă să îi facă o vizită. I-am trimis câteva cuvinte. Când a citit mesajul, a început să plângă... Era un om de mare loialitate. Astăzi, pentru mine este o adevărată fericire să știu că fiicele mele se duc să-l vadă ori de câte ori sunt la Sinaia.

Prințesele au avut posibilitatea să viziteze castelul Peleș, însoțite de un ghid, însă nu au avut dreptul să intre în casa în care locuiserăm noi, ceva mai sus. Pentru o anumită perioadă de timp, ea fusese pusă la dispoziția ’’intelectualilor’ și a ’’eroilor” regimului. Fiicele mele i-au dat ocol, pe afară, în compania acestui prieten subofițer despre care v-am vorbit adineauri.

Sper să pot, într-o zi, revedea Sinaia. Mai mult, sper să recuperez acest domeniu familial, confiscat în mod abuziv de către comuniști. însă această acțiune de restituire a bunurilor private nu va trebui să înceapă cu noi: sunt atâția români care au fost alungați din casele lor și

care ar vrea să se întoarcă la ei acasă...

Eu nu m-am obișnuit niciodată să trăiesc în afara României. Aici, la Versoix, am cunoscut adevărate momente de fericire pentru că noi am format întotdeauna o familie foarte unită. Totuși, nu trece nici măcar o zi fără să mă gândesc la România, la peisajele pe care le-am lăsat acolo și la poporul meu, care suferă.

Născut în România, eu sunt și mă simt întrutotul român. Ceea ce nu se poate spune despre acești guver-

nanți îndoctrinați, dintre care unii formați în Rusia, dar care sunt cu toții în serviciul unor mișcări internaționale.

Există totuși oameni noi în România, oameni capabili să preia ștafeta. Numai că ei pregetă încă să se facă cunoscuți, deoarece acest lucru ar fi inutil și foarte periculos. însă toți cei care nu s-au compromis în regimul comunist se vor putea alătura cu ușurință acestei ''majorități tăcute".

- Atunci când în sfârșit, la 25 aprilie 1992, ați avut posibilitatea să puneți piciorul pe pământul natal al Ma- jestății Voastre fără a vă vedea constrâns să vă reîntoarceți la frontieră, această "majoritate" nu mai era tăcută. Toate posturile de televiziune, toate ziarele au relatat evenimentul: sute de mii de români adunați de- a lungul traseului pe care l-ați urmat, la București, Vă ovaționau. Ce ați simțit atunci?

- Este un sentiment foarte greu de explicat, un moment de emoție intensă. încercați să vă imaginați că vă întoarceți, în sfârșit, în țara dumneavoastră, după patruzeci și cinci de ani de absență forțată. închipuiți-vă că acei oameni

se adunaseră dis-de-dimineață pe marile artere ale Bucureștiului pentru a mă vedea trecând. Ei au făcut-o aproape spontan, căci televiziunea română abia dacă vorbise despre sosirea mea în România. Entuziasmul a fost atât de mare încât automobilul în care luasem loc a ieșit boțit de tot de acolo. Poliția care mă escorta a devenit chiar, la un moment dat, destul de nervoasă. Și ceea ce m-a frapat foarte mult a fost faptul că, a doua zi, la aeroport, ofițeri de poliție au venit pentru a-și lua rămas bun de la mine. Orice ne-ar rezerva viitorul, această reîntâlnire cu Bucureș- tiul va rămâne pentru mine ziua cea mai tulburătoare din viața mea.

- Și v-ați reîntors în Elveția?

O DOMNIE ÎNTRERUPTĂ

- Da, deoarece mă angajasem să stau șaptezeci și două de ore pe pământul meu natal și nu voiam să îmi calc cuvântul dat.

- Ați trezit o nouă speranță la români: ce poate face Majestatea Voastră ca să nu îi dezamăgiți?

- Am vorbit în mai multe rânduri mulțimii care îmi cerea să rămân în România, insistând asupra faptului că plecarea mea nu este un adio, ci doar ”la revedere”. Cred că am fost înțeles bine.

Scopul meu este și rămâne acela de a mă întoarce în România și de a mă pune pe treabă. în mod deosebit, așa cum am mai spus-o, aș vrea ca poporul să poată deveni conștient de ceea ce poate să reprezinte pentru el o monarhie constituțională. Vă repet: poate va fi nevoie de timp pentru aceasta, poate se va trece printr-un referendum, însă eu sunt -

astăzi la fel ca ieri - hotărît să mă lupt pentru fericirea românilor și pentru prosperitatea României.

- Neputând fi un Juan Carlos, ați fi un conte de Paris?

- Dacă mă voi întoarce definitiv în România, o voi face pentru a mă urca din nou pe tron: eu nu văd altă alternativă. în caz contrar, situația riscă să provoace o stare de nemulțumire în toată țara., Situația contelui de Paris este total diferită, deoarece el nu a domnit niciodată și a fost lovit de legile exilului unei Franțe republicane și nu dictatoriale, cum a fost cazul în România.

- Care este mesajul pe care încercați să îl transmiteți nepotului Majestății Voastre, Nicolae?

- El este încă foarte mic, însă încetul cu încetul, va trebui ca mintea lui să fie orientată înspre serviciile pe

care țara le așteaptă de la el. Va trebui să vină din nou împreună cu noi pentru a se arăta țării, căci românii vor să îl vadă. Aș dori să îi urmeze într-o zi fiicei mele Margareta, pe Tronul României. El va trebui să cunoască istoria completă a țării sale, dar, mai ales, va trebui să fie conștient de datoria lui față de ea. Acesta este un lucru pe care l-am repetat fără încetare fiicelor mele. Noi nu ne aparținem, noi aparținem țării. Este singurul lucru care trebuie să ne conducă în viață.

Eu însumi m-am identificat cu România și cu poporul meu. Noi am suferit împreună. Aș vrea ca românii să înțeleagă, vorbesc de cei care încă se mai îndoiesc, că noi am făcut tot ce ne-a

stat în puteri pentru binele și mărirea țării, în condiții adeseori imposibile.

Chiar și astăzi, anumite chipuri mă însoțesc în permanență. Regele Ferdinad I care, după Regele Carol I, a clădit o țară modernă. Regina Maria și Regina Elena, care s-au devotat poporului român, Regele Paul al Greciei, profund creștin, care mi-a fost de mare sprijin.

Dar sunt, de asemenea aducători de nenorociri: Groza, Ana Pauker, Hitler, Molotov și mulți alții. Mă îndoiesc că voi putea vreodată să îi uit. Românii si cu mine avem aceeași memorie. Când ei suferă, sufăr și eu. împreună sau despărțiți, noi suntem întotdeauna apropiați.

Mă gândesc câteodată la acel soldat care plângea, în ziua plecării mele din România, în gara de la Sinaia. Mă întreb cine era el, ce s-a întâmplat cu el. Mi-am pus adeseori această întrebare. Căci nu i-am uitat nici chipul, nici lacrimile: ele simbolizau durerea tuturor românilor care mă vedeau plecând în exil. Primesc scrisori de la oameni care îmi povestesc că, fiind copii, i-au văzut pe părinții lor plângând, de asemenea, la plecarea mea. Poate că, în acea privire încărcată de suferință, în clipa când domnia mea era sfârtecată, am găsit eu energia necesară pentru a-mi continua lupta, pentru a atinge un scop pe care astăzi îl simt aproape: acela de a conduce România pe calea modernității și

de a da românilor un strop din acea fericire al cărei gust l-au pierdut după mai mult de patruzeci de ani de dictatură comunistă. Nu, eu nu l-am uitat pe acel soldat de la Sinaia care își plângea Regele. După patruzeci și cinci de ani, aș vrea să îi spun și lui, ca și tuturor românilor, că voi fi curând printre ei. Domnia mea nu va

rămâne neîmplinită.

CUPRINS

Prefață.....**11**

CAPITOLUL I REGELE COPIL 19

CAPITOLUL II
DETRONAT DE TATĂL SĂU.....41

CAPITOLUL III UN REGE OSTATIC 73

CAPITOLUL IV
PUTEREA COMUNISTĂ:
DE LA REZISTENTĂ LA SURGHIUN 99

CAPITOLUL V ASPRIMEA EXILULUI.....131

CAPITOLUL VI O REVOLUȚIE SUB CONTROL
.....155

♦

CAPITOLUL VII
O COROANĂ DE REDOBÂNDIT 179

Redactor: LUCIAN VASILESCU
Tehnoredactor: EUGEN PRISLOPAN

Coli tipar: 13,5. Bun de tipar: 15.02.1995.

Tiraj: 5.000 ex. broșate
Tiparul executat sub comanda 50 064
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI
Pia|a Presei Libere. I, București
ROMÂNIA